

ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

Н. С. АБАШИНА
Б. В. МАГОМЕДОВ
Р. М. РЕЙДА

**ПАМ'ЯТКИ
ЧЕРНЯХІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ
ПОЛТАВСЬКОЇ
ОБЛАСТІ**

УДК: 904.2/.5(477.53)“652”
А 136

Відповідальний редактор:

к. і. н. *О. В. Петраускас*

Рецензенти:

д. і. н., проф. *Р. В. Терпиловський*

д. і. н. *Л. П. Михайлина*

*Затверджено до друку Вченою радою
Інституту археології НАН України
29.05.2018, протокол № 5*

Абашина Н. С., Магомедов Б. В., Рейда Р. М. Пам'ятки
А 136 черняхівської культури Полтавської області. — Київ: ІА
НАН України, 2019. — 136 с.

ISBN 978-617-7810-02-4

Монографія містить каталог поселень, могильників та окремих знахідок черняхівської культури (ІІІ — початок V ст. н. е.), виявлених та досліджених в Полтавській області. Також розглянуто історію та результати вивчення цих старожитностей як джерела для реконструкції історії, економіки та побуту людності України середини I тис. н. е.

Для археологів, істориків, краєзнавців і всіх, хто цікавиться минулим нашого краю.

УДК: 904.2/.5(477.53)“652”

© Н. С. Абашина, Б. В. Магомедов,
Р. М. Рейда, 2019
© ІА НАН України, 2019
ISBN 978-617-7810-02-4

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
ДОСЛІДЖЕННЯ ЧЕРНЯХІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ПОЛТАВЩИНИ	7
Історія досліджень та історіографія	9
Черняхівська культура Полтавської області	19
КАТАЛОГ ПАМ'ЯТОК ЧЕРНЯХІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ. . .	25
Великобагачанський район	27
Гадяцький район	30
Глобинський район	32
Диканський район	37
Зіньківський район	40
Карлівський район	45
Кобеляцький район	46
Козельщинський район	53
Котелевський район	54
Кременчуцький район	58
Лохвицький район	65
Лубенський район	67
Машівський район	71
Миргородський район	73
Новосанжарський район	75
Оржицький район	81
Пирятинський район	83
Полтавський район	86
Решетилівський район	93
Семенівський район	97
Хорольський район	98
Чорнухинський район	101

Чутівський район	104
Шишацький район	108
ЗНАХІДКИ МОНЕТ РИМСЬКОЇ ДОБИ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	112
АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК	117
Резюме. <i>Н. С. Абашина, Б. В. Магомедов, Р. М. Рейда.</i> ПАМ'ЯТКИ ЧЕРНЯХІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	119
Summary. <i>N. S. Abashyna, B. V. Magomedov, R. M. Reida.</i> SITES OF CHERNYAKHIV CULTURE IN THE POLTAVA REGION	121
ЛІТЕРАТУРА	123
АРХІВНІ МАТЕРІАЛИ	130
СПИСОК АБРЕВІАТУР НАУКОВИХ УСТАНОВ	132
КАРТИ	133

ПЕРЕДМОВА

До вашої уваги пропонується монографія, присвячена пам'яткам черняхівської культури на території Полтавської області. Робота виконана в рамках науково-дослідної теми відділу археології раннях слов'ян та регіональних польових досліджень Інституту археології НАН України «Матеріали до археологічного атласу України (слов'яни та їх сусіди в I тис. н. е.)» (Державний реєстраційний номер 0111U010263).

Територія Полтавської області відома значною кількістю різночасових пам'яток археології, серед яких помітне місце посідають старожитності черняхівської культури. У роботі узагальнені матеріали майже 100 років археологічних розвідок та розкопок, які були проведені археологами та краєзнавцями на теренах Полтавщини.

Монографія складається з трьох розділів. Історія досліджень та історіографія, а також загальна характеристика черняхівської культури Полтавської області розглядаються у першому розділі. Другий розділ містить інформацію про черняхівські пам'ятки в кожному із районів області відповідно до сучасного адміністративного поділу. Третій розділ присвячений знахідкам римських монет та монетних скарбів.

Враховано всі пам'ятки та випадкові знахідки окремих речей римського часу та їх комплексів на території області, які увійшли до наукових звітів, публікацій, статей, монографій.

У книзі є алфавітний покажчик пам'яток, списки джерел та літератури та карти-схеми розташування черняхівських пам'яток на території Полтавської області. Назви населених пунктів Полтавської області подано станом на 1 лютого 2019 р. Старі назви, а також назви пам'яток, які не співпадають з назвами населених пунктів, проте є усталеними в археологічній літературі, зазначено в тексті каталогу та алфавітному покажчику. Слід зауважити, що у роботі міститься лише загальна інформація про локалізацію пам'яток, їх точні координати не наведені, щоб унеможливити пограбування, яке в останні десятиліття набуло вже загрозливих масштабів.

**ДОСЛІДЖЕННЯ
ЧЕРНЯХІВСЬКОЇ
КУЛЬТУРИ
ПОЛТАВЩИНИ**

ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ІСТОРІОГРАФІЯ

Історія досліджень пам'яток черняхівської культури на території Полтавської області налічує вже близько ста років. Сьогодні відомо 356 археологічних пам'яток цієї культурної спільноти на території Полтавщини. У їх дослідженні можна виокремити кілька етапів, які обумовлені загальним розвитком науки в Україні.

Перші десятиліття ХХ ст. можна охарактеризувати як час випадкових знахідок окремих старожитностей пізньоримського часу. Вони були виявлені здебільшого під час господарських робіт у різних місцях на території сучасної Полтавської області. Хоча безпосереднього стосунку до вивчення черняхівської культури вони на той час не мали, проте і зараз є важливим джерелом для дослідників.

Такими знахідками є амфора «інкерманського» типу, виявлена на хуторі Савинському (сучасне с. Савинці) та передана до Лубенського музею (Супруненко 2000, с. 238), фрагмент глека темно-сірого кольору, виявлений в Горішніх Плавнях у 1914 р., посудина з перепаленими кістками, виявлена під час оранки в 1912 р. в с. Білоцерківці, бронзова фібула та фрагменти кераміки, знайдені в ур. Дернова Долина поблизу Шишак (Рудинський 1928, с. 52), меч з ур. Городище в с. Клепачі біля Лубен (Мокляк 1990, с. 162—163) та інші випадкові знахідки. Також слід згадати численні знахідки окремих екземплярів та скарбів монет карбованих у Римській імперії, які були відомі на території сучасної Полтавської області ще з XVIII ст. та навіть, почасти, знаходилися в обіговому вжитку (Брайчевський 1959).

Цей період первісного «стихійного» накопичення матеріалів, частина з яких потрапила до музейних збірок, змінився значною активізацією археологічних розвідок та досліджень пам'яток «культури полів поховань черняхівського типу» у 1920-х рр.

Однією з провідних установ, в яких зосередилися дослідження території Полтавщини, став археологічний відділ Полтавського краєзнавчого музею. Саме на базі Полтавського музею в листопаді 1918 р. було створено «Українське Наукове Товариство дослідження й охорони пам'яток старовини та мистецтва на Полтавщині». Його члени здійснювали активну науково-дослідницьку діяльність, серед іншого й археологічного характеру (Рудинський 1928, с. 58; Граб, Супруненко 1991, с. 10; Нестуля 1994, с. 112—113).

Значну роль у дослідженні пам'яток пізнього римського часу на Полтавщині відіграли роботи М. Я. Рудинського — завідувача відділом археології Полтавського краєзнавчого музею у 1922—24 рр. (Гавриленко 1993, с. 10). Його дослідження курганів біля с. Кантемирівки влітку 1924 р. дали надзвичайно цікаві наукові результати щодо висвітлення проблеми контактів населення черняхівської культури з кочовим населенням степової зони. Саме дослідження М. Я. Рудинського в Кантемирівці стали першими спланованими і проведеними з дотриманням наукових вимог дослідженнями пам'яток, безпосередньо пов'язаних з черняхівською археологічною культурою. Крім курганів, було досліджено частину поселення черняхівської культури та проведено пошуки ґрунтового некропо-

лю (Рудинський 1928, с. 52—54). Публікація результатів дослідження Кантемирівського могильника, здійснена автором на високому науковому рівні в 1930 р., містить детальний опис об'єктів та аналіз речового комплексу, і зараз є цінним джерелом для вивчення проблем археології пізньоримського часу (Рудинський 1930, с. 127—157). Ретельний аналіз матеріалу, увага до найменших подробиць, детальні географічні довідки та якісні зображення — все це свідчить про високий професійний рівень дослідника. Дослідження М. Я. Рудинського у Кантемирівці стали найбільш масштабними археологічними розкопками пам'яток римського часу в Полтавській області у міжвоєнний період.

У більшості ж випадків, якщо говорити про дослідження пам'яток черняхівської культури на території Полтавської області, це були численні розвідкові роботи, що мали назви «подорожей» або «екскурсій», метою яких був огляд раніше відомих та виявлення нових археологічних пам'яток. Співробітники Полтавського музею користувалися також інформацією, отриманою у відвідувачів, які передавали випадково знайдені старожитності до музейної збірки, оглядаючи місця знахідок та відповідно до цього прокладаючи маршрути розвідок (Яненко 2016, с. 63, 149).

Прикладом проведення таких екскурсій можуть бути роботи співробітника археологічного відділу тоді Центрального Пролетарського Музею Полтавщини В. А. Грінченка у 1925 р. Серед пам'яток черняхівської культури, які оглянув дослідник, слід передусім назвати поселення і могильник в ур. Дернова Долина поблизу Шисак, дослідження яких відбувається вже в наш час (Грінченко *Звіт...*). Варто зауважити, що В. А. Грінченко цілком слушно провів аналогії між фрагментами посуду, виявленими ним у Дерновій Долині, та посудом, отриманим М. Я. Рудинським з розкопок Кантемирівського могильника.

У 1925 р. співробітницею Всеукраїнської академії наук (ВУАН) К. М. Мельник-Антонович виявлено матеріали черняхівської

культури між Дніпром та Орілью у напрямку до Кабакових хуторів. Серед підйомного матеріалу уламки посуду та монета імператора Антоніна Пія (Махно 1960, с. 38).

Восени 1927 р. співробітник Лохвицького музею ім. Г. С. Сковороди М. Д. Ренський виїхав на обстеження випадково виявленого ґрунтового поховання черняхівської культури в Харченкових Хуторах Лохвицького р-ну, провів його дослідження і передав отримані матеріали до фондів музею (Гейко, Рейда, Мілашевський 2011, с. 95—97).

У 1927 р. члени краєзнавчого гуртка при Хорольському Народно-Художньому музеї на правому березі річки поблизу с. Ковалі оглянули глинище, де місцевим селянам траплялися посуд та людські кістки (Магура *Випадкові знахідки...*). Зазначимо, що ця інформація про могильник черняхівської культури в с. Ковалі Хорольського р-ну є дотепер єдиною згадкою про пам'ятку.

Того ж року провів розвідку по р. Удаю в межах Пирятинщини І. М. Самойловський. У звіті дослідник подав інформацію про випадкову знахідку посудини «полів похоронних урн» у с. Дейманівка, за 9 км від м. Пирятина та зазначив місце зберігання знахідки (сільбуд), а також подав її схематичне зображення. Цікаво, що ці роботи проводилися по відкритому листу Упрнауки Наркомату освіти УСРР, проте особистим коштом І. М. Самойловського (Самойловський *Звідомлення...*).

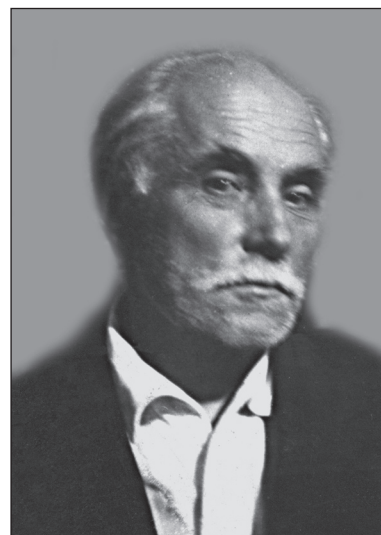
В археологічних дослідженнях Полтавщини в 1920-х рр. активну участь брали як співробітники музеїв з досвідом роботи на археологічних пам'ятках, так і люди без професійної підготовки, краєзнавці, аматори. Тому дослідження та звіти про них, надіслані до ВУАН, відрізняються проміж себе якістю та науковою цінністю. Проте об'єднуючою рисою усіх дослідників було зацікавлення доісторичним минулим краю та бажання зробити свій внесок у його вивчення. Здобутий під час польових досліджень матеріал передавали у фонди музейних установ і в подальшому широко використовували в експозиційній та культурно-освітній роботі.

РУДИНСЬКИЙ Михайло
Якович (1887—1958)

МАГУРА Сильвестр
Сильвестрович (1897—1938)

САМОЙЛОВСЬКИЙ Ілля
Михайлович (1881—1972)

Кінець 1920-х рр. став скрутним часом для краєзнавства, краєзнавчих досліджень та багатьох дослідників. Контроль та регулювання діяльності музейних осередків з боку державного апарату значно посилювався, почалася нова хвиля державних репресивних заходів. За таких умов археологічна діяльність музейних осередків значно скоротилася та подекуди взагалі припинилася. У 1930-х рр. активність археологічних досліджень, порівняно з попереднім періодом, значно зменшилася. Виділення коштів на польові дослідження практично припинилося і окремі розвідки проводилися здебільшого за ініціативи окремих дослідників (Яненко 2016, с. 57—62). Позначилося це і на дослідженні пам'яток черняхівської культури. Проте і в цих, достатньо складних, умовах дослідження все ж продовжувалися.

Співробітник Полтавського краєзнавчого музею А. В. Добровольський у червні 1932 р. провів дообслідування знахідки, очевидно, поховання черняхівської культури, зруйнованого під час спорудження силосної ями на землях радгоспу «Водяне» Чутівського р-ну. Людських решток під час огляду місця знахідки не виявили, проте до фондів музею передано п'ять гончарних

черняхівських посудин (Рейда, Луговий 2003, с. 121).

Невеликі розвідки на території с. Кунцево Новосанжарського р-ну проведено в 1936 р. харківськими дослідниками — Т. О. Івановською та І. Н. Луцкевичем. Серед іншого вони оглянули поселення черняхівської культури та зібрали підйомний матеріал з його території (Луцкевич 1947, с. 170).

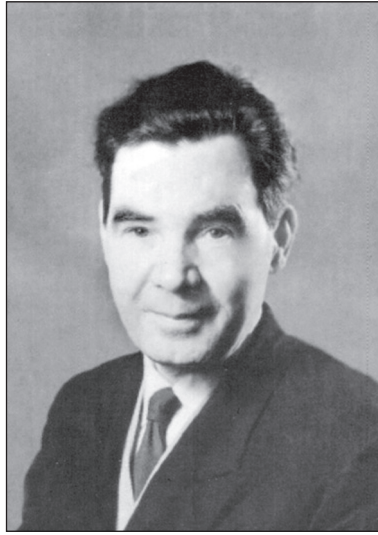
Влітку 1940 р. завідуючий відділом стародавньої історії Полтавського краєзнавчого музею М. А. Стан та співробітник музею М. Ф. Сич досліджували черняхівський могильник в с. Новоселівка, відкритий місцевими жителями під час господарських робіт. На пам'ятці розкопано кілька (від 3 до 5) поховань за обрядом інгумації та кремації. М. А. Стан також обстежив поселення, розташоване на відстані 200 м від могильника, запросивши до його огляду І. І. Ляпушкіна (Ляпушкін 1961, с. 172; Супруненко 2005, с. 679—680).

У липні того ж 1940 р. М. А. Стан також обстежив поселення черняхівської культури, розташоване в межах с. Бухалівка Зіньківського р-ну (Супруненко 2005, с. 681).

Археологічні дослідження черняхівських пам'яток на території Полтавської області

ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ Аркадій
Вікторович (1885—1956)

ЛЯПУШКІН Іван Іванович
(1902—1968)

СИДОРЕНКО Галина Олексіївна
(1918—1984)

були зупинені війною. Проте незважаючи на військові дії та окупацію міста, співробітниця Полтавського музею Г. О. Сидоренко в 1942 р. обстежила місце знахідки скарбу римських монет в с. Лукіщина. Результатом цього стало поповнення музейної збірки значною кількістю (близько тисячі) римських монет та фрагментами гончарного горщика черняхівської культури, вочевидь пов'язаного із цим скарбом (Гавриленко 1993, с. 13; Супруненко 2003, с. 13—14).

Цим закінчується початковий етап досліджень черняхівської культури на Полтавщині, коли було виявлено та обстежено приблизно три десятки місцезнаходжень, чим закладено підвалини формування карти пам'яток на території області як складової частини карти поширення черняхівських пам'яток в цілому. Інформацію про ці пам'ятки внесено у всі сучасні реєстри і зводи.

Систематичні розвідки і розкопки черняхівських пам'яток на території Полтавської області, як загалом і на інших територіях, почалися по завершенню Другої світової війни. Завдяки цьому кількість відомих черняхівських пам'яток стрімко зростає. Назагал, дослідження черняхівських пам'яток стало систематичнішим і цілеспрямованішим, чому значною мірою спри-

яв погляд на цю культуру як слов'янську в етнічному змісті.

Уже в 1945 р. у нижній течії р. Сули в межах Полтавської області провів розвідки Ф. Б. Копилов (Копилов 1952). Результатом стало відкриття кількох черняхівських поселень поблизу сіл Засулля та Калайдинці. У 1949 р. Ф. Б. Копилов провів розвідки по берегах р. Хоролу в межах Миргородського р-ну, відкривши два великих поселення поблизу сіл Малі Сорочинці та Попівка (Копилов Звіт 1949).

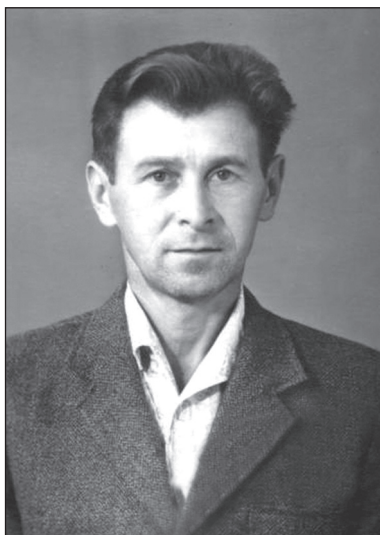
Традиційно розвідки у Поворсклі в повоєнний період проводили співробітники Полтавського музею, внаслідок чого у 1946—47 рр. було відкрито кілька місцезнаходжень черняхівської культури (Махно 1960, с. 42).

Наприкінці 1940-х — на початку 1950-х рр. до Лубенського музею завдяки активній роботі І. І. Горенка надійшла значна кількість підйомного матеріалу та інформація про черняхівські пам'ятки: Воронинці, Замостище, Кононівка, Крем'янка, Мацківці, Нижній Булатець, Березняки, Гайки та ін. (Махно 1960, с. 37—38, 40).

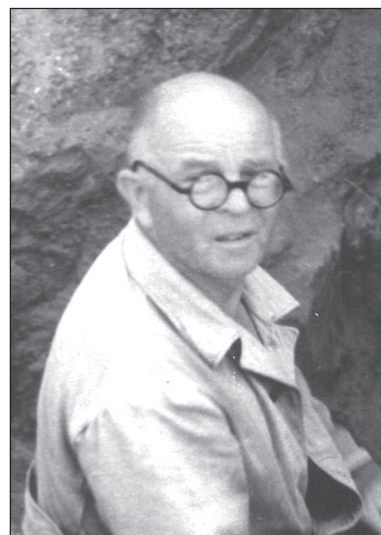
У 1948 р. Є. В. Махно продовжила розкопки комплексу пам'яток в с. Кантемирівка, які започаткував М. Я. Рудинський

КОПИЛОВ Федір Борисович
(1901—1985)

ГОРЕНКО Іван Іванович
(1927—1982)

ПЕТРОВ Віктор Платонович
(1894—1969)

у 1924 р. Внаслідок цього було досліджено наземну каркасну споруду та десять ґрунтових поховань (Махно 1960, с. 42). Результати досліджень дозволили достатньо впевнено розглядати нижню течію Ворскли (в межах Полтавської області) як контактну зону між землеробським та кочовим населенням в пізньоримський час.

Д. Т. Березовець і В. П. Петров у 1955 р. виявили та дослідили могильник поблизу смт Заводське (кол. Червонозаводське), що отримав назву Лохвицького. Було досліджено 20 поховань черняхівської культури (Березовець, Петров 1960).

Важливим чинником, що сприяв дослідженню черняхівських старожитностей на Полтавщині, стало спорудження в 1959—61 рр. Кременчуцького та в 1964 р. Дніпродзержинського водосховищ. З метою запобігання повного або часткового руйнування археологічних пам'яток, проводилися масштабні розвідки та рятувальні дослідження співробітниками Інституту археології Д. Я. Телегніним, Є. В. Махно, М. П. Кучерою, І. М. Шарафутдиноюю, М. М. Шмаглієм та ін. Завдяки цьому відкрито та досліджено пам'ятки черняхівської культури (поселення Максимівка, Чечелеве, Орлик, Переволочна, Боцули 2, Кишеньки, Золот-

нище 1, Мала Кохнівка, Соснівка, Кам'яні Потоки, Чикалівка, Липове, Компанійцівський могильник та ін.), що дозволило отримати значний масив нової інформації.

Чи не найбільш значними та результативними роботами з вивчення пам'яток черняхівської культури на теренах Полтавщини стали численні дослідження Є. В. Махно. У 1960—65 рр. дослідниця провела розкопки могильника розташованого поблизу х. Компанійці, який дотепер є одним із найбільших серед досліджених некрополів черняхівської культури. Лівобережний загін Ранньослов'янської експедиції Інституту археології очолюваний Є. В. Махно у 1966—67 рр. провів значну роботу з вивчення басейну р. Ворскли, зокрема, здійснив дослідження Писарівського могильника, де виявлено поховання за обрядом інгумації та кремації, а також насичений культурний шар. Невеликі розкопки проведено також на могильнику Новоселівка. Розвідкою по берегах р. Хоролу відкрито нові пам'ятки — Іванове селище, Федорівка та ін. (Махно 1968b).

У 1968 р. кілька поховань черняхівської культури досліджено поблизу с. Вовчик Лубенського р-ну В. В. Крopotкіним (Сымонович, Кравченко 1983, с. 66).

БЕРЕЗОВЕЦЬ Дмитро
Тарасович (1910—1970)

ТЕЛЕГІН Дмитро Якович
(1919—2011)

КУЧЕРА Михайло Петрович
(1922—1999)

Значні за обсягами роботи з дослідження пам'яток черняхівської культури, зокрема на прилеглих до Кременчуцького водосховища територіях, провела Л. М. Рутківська. Роботи дослідниці 1975 р. стали продовженням рятувальних розкопок 1961—69 рр. В. Д. Дяденка біля о. Жовнин на черняхівському могильнику в ур. Біленкові Бурти. Нею також були частково досліджені пам'ятки поблизу смт Градизьк (ур. Круча, Пляж), о. Жовнин (Пристань та Носенки) та с. Кагамлик, де крім збору підйомного матеріалу, проведено розвідкові шурфування та розкопки (Рутковская 1979; Петраускас, Цындровская 2002).

Значну кількість нової інформації отримано внаслідок численних археологічних розвідок на території області. Найбільш дослідженим і дотепер залишається басейн нижньої течії р. Ворскли. Тут у 1960—61 рр. проводилися розвідки в зоні спорудження котловану Дніпродзержинського водосховища, що охопили й гирло річки. У 1970-х рр. вивчення пам'яток басейну ріки були продовжені загонами Ленінградського відділення Інституту археології АН СРСР на чолі з Є. О. Горюновим та М. М. Казанським. Впродовж 1977—78 рр. у басейні Ворскли С. П. Юренко відкрила і провела шур-

фування черняхівських поселень: Прогрес, Котельва, Мар'їне, Михайлівка, Сидоряче, Чернеччина, Селещина, Латишівка, Черкасівка, Янівщина, Сторожове.

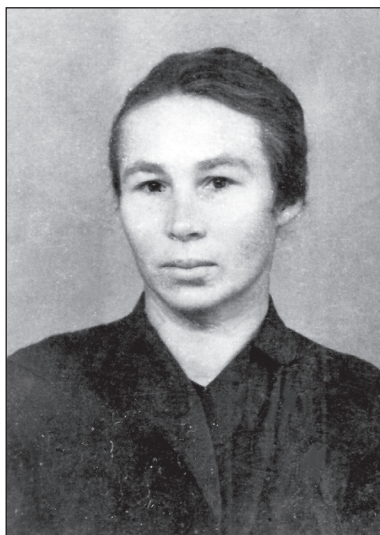
Важливим етапом в дослідженні пам'яток черняхівської культури з 1980-х рр. стали роботи наукових співробітників Полтавського краєзнавчого музею. Археологами музею О. Б. Супруненьком, І. М. Кулатовою, В. О. Мокляком, І. М. Гавриленком, О. М. Ткаченком під час підготовки матеріалів археологічної частини «Зводу пам'яток історії та культури Полтавської області» здійснено численні масштабні розвідки з виявлення нових та уточнення інформації про раніше відкриті пам'ятки археології.

В останні десятиліття кількість інформації, отриманої внаслідок археологічних досліджень пам'яток Полтавської області досить помітно збільшилась. Це передусім зумовлено проведенням рятувальних досліджень, у зв'язку із активізацією господарських робіт та будівництва.

У жовтні 1993 р. був створений Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації (ЦОДПА) — перший в Україні спеціалізований пам'яткоохоронний та нау-

ШМАГЛІЙ Микола
Михайлович (1931—1994)

МАХНО Євгенія Володимирівна
(1913—1992)

ДЯДЕНКО Володимир
Денисович (1932—1993)

ково-дослідний заклад з охорони пам'яток найдавнішої культурної спадщини, який очолив О. Б. Супруненко. Це значно активізувало рятівні дослідження і підвищило їх ефективність. Науковці ЦОДПА також продовжили розвідкові дослідження для підготовки «Зводу пам'яток історії та культури Полтавської області».

Науковий співробітник ЦОДПА А. В. Гейко з 1997 р. проводив рятувальні археологічні роботи на багатошаровому поселенні Сердюки 1, у результаті яких досліджено кілька господарських об'єктів черняхівської культури (Гейко, Рейда 2006, с. 38—42). У 1998 р. Новосанжарський загін охоронної експедиції ЦОДПА на чолі з А. В. Гейком виявив і дослідив гончарне горно черняхівської культури поблизу с. Старі Санжари (Гейко 1999, с. 76—82). У 2009 р. А. В. Гейко та С. В. Сапегін розпочали розкопки Шишацького могильника черняхівської культури. Попередні результати дозволяють датувати поховання некрополя пізньоримським часом — другою половиною IV — першою половиною V ст. н. е. На сьогодні Шишацький могильник є однією з найдослідженіших пам'яток не лише в Полтавській області, а й у цілому в Дніпровському лісостеповому Лівобережжі.

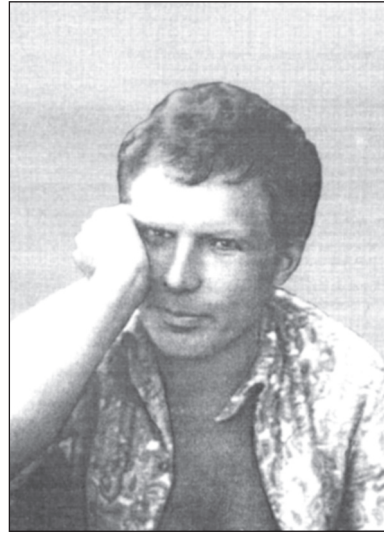
Поховання ранньогунського часу з черняхівськими матеріалами поблизу с. Лавниківка Кременчуцького р-ну виявила й дослідила у 2010 р. експедиція на чолі з О. Б. Супруненком (Супруненко, Гопкало 2014, с. 205—224).

Значні за обсягами та важливі за отриманими результатами дослідження проводить в околицях м. Горішні Плавні Кременчуцького р-ну експедиція на чолі зі співробітником Інституту археології НАН України Ю. Ю. Башкатовим (Башкатов 2010, с. 215—239). Упродовж 2003—2013 рр. археологічні розкопки проведено на поселеннях черняхівської культури Дмитрівка II, III, Василенки IV, Барбара I. На всіх пам'ятках досліджено житлові та господарські споруди і здобуто значну кількість археологічного матеріалу. Із 2001 р. ця експедиція також щорічно здійснює розвідкові дослідження в районі м. Горішні Плавні, що дозволило виявити низку нових пам'яток черняхівської культури й уточнити інформацію щодо системи розселення у регіоні в пізньоримську добу.

Серед досліджень останніх років — розвідки та шурфування селища, розташованого в ур. Марченки неподалік від Західного городища комплексу Більського городища,

РУТКІВСЬКА Лукерія
Маркіянівна (1923—2005)

ГОРЮНОВ Євген Олексійович
(1940—1981)

які провів О. М. Шапорда в 2015 р. Завдяки цим роботам виявлено потужний культурний шар, насичений знахідками черняхівської культури.

За майже сто років досліджень пам'яток черняхівської культури на теренах Полтавської області накопичено значну інформаційну базу і велику кількість археологічного матеріалу. Першу спробу впорядкування інформації щодо археологічних пам'яток пізньоримського часу здійснив М. Я. Рудинський у роботі, присвяченій археологічній колекції Полтавського краєзнавчого музею (Рудинський 1930, с. 127—157).

По завершенні Другої світової війни вийшло друком кілька робіт узагальнюючого характеру, у яких підбито підсумки міжвоєнних досліджень «культури полів поховань» також і на території Дніпровського Лівобережжя (Луцкевич 1947; Спицин 1948). Помітне місце у них посідає інформація про пам'ятки на території Полтавської області. І концептуально, і фактично ці дослідження цілком можна віднести до передвоєнних, які внаслідок об'єктивних обставин побачили світ у повоєнні роки.

Активізація досліджень археологічних пам'яток на Полтавщині у кінці 1940-х —

1950-х рр. спричинила збільшення інформаційної бази. Найповніше зведення всієї відомої на той час інформації про пам'ятки черняхівської культури Полтавської області містяться у роботі 1960 р. Є. В. Махно «Памятники черняховской культуры на территории УССР: (материалы к составлению археологической карты)», де наведена інформація про 78 пам'яток (Махно 1960, с. 37—43). Майже синхронно, у 1961 р. монографію «Днепровское лесостепное Левобережье в эпоху железа» публікує І. І. Ляпушкін, присвятивши окремий розділ черняхівським пам'яткам та подаючи як загальну характеристику черняхівської культури, так і перелік її поселень, могильників та місць окремих знахідок і римських монет (Ляпушкін 1961). Загалом, обидві ці роботи, стосовно висвітлення пам'яток черняхівської культури на території Полтавської області, значною мірою співпадають, частково дублюючи одна одну. Це закономірно, оскільки дослідники послуговувалися практично ідентичною джерельною базою, що однак, не применшує їх наукової самобутності. Незаперечною перевагою обох досліджень можна вважати уніфіковану та упорядковану форму подання інформації по окремих пам'ятках.

Помітне збільшення джерельної бази сприяло появі досліджень, присвячених окремим категоріям археологічного матеріалу, пов'язаним із черняхівською культурою. Серед них передусім слід назвати монографію М. Ю. Брайчевського, присвячену знахідкам римських монет на території України (Брайчевський 1959). Інформацію з цієї монографії використав В. В. Кропоткін у зводі скарбів та окремих знахідок римських монет, надрукованому в 1961 р. (Кропоткін 1961). Цьому ж автору належить і звід, присвячений римським імпортам у Східній Європі, куди увійшли й відомі на той час знахідки з території Полтавської області (Кропоткін 1970).

Одночасно з суто науковими роботами, з'являються й публікації розраховані на широке читацьке коло. Це перш за все том із серії «Історія міст і сіл Української РСР», присвячений Полтавській області, який побачив світ у 1967 р. У ньому вміщено коротку інформацію й про археологічні пам'ятки, підготовлену Є. В. Махно. Модернізованим варіантом цього видання деяким чином можна вважати енциклопедичний довідник «Полтавщина», де в стислій формі представлено інформацію з урахуванням нових досліджень, яка включає і давнє минуле території області (Полтавщина 1992).

Своєрідним продовженням роботи з укладання карти археологічних пам'яток області стало видання з серії «Довідник з археології України», присвячене Полтавській області, надруковане в 1982 р. (Сидоренко, Махно, Телегін 1982). У довіднику в стислому, практично конспективному вигляді подано інформацію про всі відомі у той час археологічні пам'ятки Полтавщини. Незважаючи на певні недоліки, притаманні усім випускам цієї серії (стислість, конспективність, часто відсутність географічних прив'язок, іноді неперевірена інформація, якість друку), довідник є актуальним і дотепер.

Окремій категорії черняхівських пам'яток, а саме — могильникам, присвячений окремий випуск «Свода археологических источников» — «Погребальные обряды племен черняховской культуры» Е. О. Симо-

новича та Н. М. Кравченко, що вийшов у 1983 р. (Симонович, Кравченко 1983). У ньому враховано 20 пам'яток Полтавщини — могильники та окремі, випадково знайдені поховання.

Аналіз інформативності матеріалів тієї чи іншої поховальної пам'ятки та особливості їх досліджень міститься у монографії Г. Ф. Нікітіної «Базы данных погребального обряда черняховской культуры» (Никитина 2012), яка певним чином продовжує напрям досліджень Е. О. Симоновича і Н. М. Кравченко. Частина черняхівських могильників та окремих поховань з території Полтавської області увійшла до джерельної бази цього видання.

У 2000 р. вийшла друком монографія М. В. Любічева, присвячена історії досліджень та проблемам вивчення черняхівських пам'яток дніпро-донецького лісостепу (Любічев 2000). Поряд з іншим, в роботі вміщено список пам'яток черняхівської культури, значна частина яких розташована на території Полтавської області.

2001 р. видано монографію Б. В. Магомедова «Черняховская культура. Проблема этноса», присвячену етнічним складовим черняхівської культури. Черняхівські пам'ятки Полтавської області у ній розглянуто разом із пам'ятками Дніпровського Лівобережжя, а найбільш досліджені пам'ятки включено до відповідних списків (Магомедов 2001).

Каталоги черняхівських пам'яток по окремих річкових басейнах на теренах Полтавщини з аналізом їх топографічних особливостей вміщено в кількох статтях та публікаціях (Рейда 2002—2003, с. 118—125; 2004, с. 48—50; Рейда, Гейко, Луговий 2013, с. 125—135). Виходять також публікації, присвячені черняхівським пам'яткам в окремих мікрорегіонах, наприклад, на території та поблизу Більського городища (Рейда, Гейко 2012, с. 68—69).

Реєстр пам'яток, відкритих та досліджених у 1870—1890-х рр. учасниками лубенського археологічного осередку, поміж яких і пам'ятки пізньоримського часу, вміщено в монографічному дослідженні О. Б. Супруненка (Супруненко 2000).

Дослідження черняхівської культури Полтавщини

Серед робіт, розрахованих на широкий загал, слід назвати великий проект зі створення Зводу пам'яток історії та культури України. Кожному району Полтавської області присвячено окремий том, де, зокрема, приділено значну увагу археологічним пам'яткам, які в більшості проілюстровані фотографіями та зображеннями знахідок. Уже вийшли друком кілька таких томів, присвячених Глобинському, Диканському, Великобагачанському, Козельщинському, Решетилівському, Семенівському та іншим районам (Звід... 2010).

Ще одним напрямком наукової діяльності, який активізувався в останні десятиріччя, стала повна публікація та републікація матеріалів раніше досліджених черняхівських пам'яток. Серед таких робіт — публікація Г. М. Некрасової матеріалів могильника Компанійці (Некрасова 2006). Також здійснюється робота по введенню до наукового обігу і окремих випадкових знахідок та матеріалів, виявлених внаслідок господарської діяльності (Рейда, Лямкін, Єремєєв 2002; Рейда, Луговий 2003; Луговий, Рейда 2006).

ЧЕРНЯХІВСЬКА КУЛЬТУРА ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Полтавська область розташована переважно на лівому березі Дніпра в межах двох кліматичних зон: більша частина території — в межах лісостепу, менша, південніше лінії Кременчук — Полтава, — степу (*Полтавська...* 1993, с. 5). Пам'ятки черняхівської культури відомі зараз практично на всій території області. Їх кількість, за результатами сучасних підрахунків, складає 356.

Найраніші матеріали, пов'язані з черняхівською культурою, на території Полтавської області датуються другою половиною III ст. До них передусім належать кілька випадкових знахідок фібул групи VII за О. Альмгреном з смт Градизьк (Глобинський р-н), с. Василівка (Диканський р-н), с. Шевченки (Полтавський р-н) (Гороховский, Гопкало 2004, с. 126—128), а також бронзова фібула VII групи 2 серії нещодавно виявлена в безпосередній близькості від пізньосарматського курганного могильника з черняхівським керамічним посудом поблизу с. Сторожове (Чутівський р-н) (Коваленко, Луговий 2008, с. 34—35; Коваленко, Луговий 2009, с. 174). Серединою — третьою чвертю III ст. датується боспорський статер Рескупоріда IV, виявлений під час досліджень селища черняхівської культури Сердюки 1 (Полтавський р-н) (Гейко, Ткаченко 2006, с. 100—102). До цього ж періоду може належати і час надходження денарія імператора Вікторина (268—270), виявленого в 1952 р. поблизу смт Глобине (Глобинський р-н) (Бочков 1955, с. 84—85).

III ст. можна датувати поховання 2 Компанійцівського могильника з Т-подібними

фібулами та найраніші знахідки амфорної тари на селищі Радуцьківка (тип D) (Абашина, Обломский, Терпиловский 1999, с. 81—90; Обломський 1999, с. 83—84). Селище Барбара I поблизу м. Горішні Плавні за наявними фрагментами амфорної тари датоване кінцем III — першою чвертю IV ст. (Башкатов, Шита 2010, с. 147).

Переважна частина зазначених знахідок є випадковими або походять не із закритих комплексів, тому питання часу появи носіїв черняхівської культури на теренах Полтавської області поки що залишається відкритим і потребує подальших досліджень.

Найбільша кількість черняхівських пам'яток на території Полтавської області належить до IV ст., проте і після 375/376 рр. (часу гунської навали) принаймі частина її носіїв залишилася на території Дніпровського лісостепоного Лівобережжя. На користь цього можуть свідчити, зокрема, окремі поховання Шишацького могильника, які містять хронологічні індикатори першої половини V ст. (Рейда, Гейко, Сапегін 2014, с. 97—103); кінцем IV — початком V ст. можуть датуватися також і кочівницькі поховання курганів 1 і 3 Кантемирівського могильника (Гороховский 1988), які свідчать про безпосередні контакти пізньосарматського населення степу з черняхівською культурою.

Серед пам'яток черняхівської культури на теренах Полтавської області найбільшу частку складають селища з площею від 0,5—2 до кількох десятків гектарів. Переважна їх частина (понад 90 %) розташована на схилах перших надзаплавних терас або їх мисоподібних виступах, що може

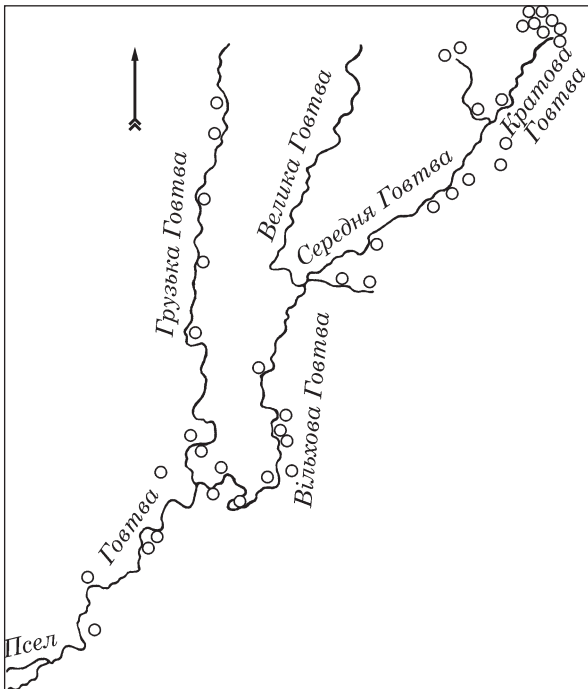

Рис. 1. Пам'ятки басейну р. Гоства

опосередковано свідчити на користь достатньо високого рівня стандартизації господарської діяльності її носіїв. Такі селища зазвичай тягнуться неширокими (40—50 м) смугами уздовж річки або струмка. Система розселення вздовж водних артерій в районах, де проведені суцільні археологічні розвідки, демонструє «ланцюжки» селищ, розташованих на незначній (1—2 км) відстані одне від одного. Розташування як окремих поселенських пам'яток, так і їх груп цілком залежить від ступеню розвинутої водних артерій, утворюючи у місцях з розгалуженою балковою системою візуальне враження наявності «кущів» селищ (Рейда, Гейко, Луговий 2013, с. 130—132) (рис. 1). Цілком імовірно, що такі ланцюжки і групи невеликих черняхівських селищ належали окремому колективу, який через певний проміжок часу мігрував на невелику відстань вздовж однієї водної артерії. Довести або спростувати це можна тільки шляхом археологічних досліджень цілої групи таких пам'яток. На враження про щільність заселеності того чи іншого мікрорегіону або ба-

сейну річки не останню роль справляє й рівень археологічної дослідженості території.

Крім невеликих селищ, трапляються й значні за площею поселення, розміри яких сягають кількох десятків гектарів. Прикладом може бути селище в ур. Дернова Долина в околицях смт Шишаки.

Селища, як свідчать археологічні дослідження, склалися з кількох вільно розташованих садиб із житловими спорудами, спорудами господарського призначення та господарськими ямами. Археологічні дослідження поселенських пам'яток в межах Полтавської області дозволили виявити як житлові, так і господарські споруди. На селищі Барбара I досліджено велику наземну житлову споруду, площею до 70 м², яка мала каркасно-плетневу або каркасно-стовпову конструкцію із закладом деревом і була обмазана глиною (Башкатов, Шита 2010, с. 146). На селищі Дмитрівка III одна з виявлених споруд (будівля VII) мала фундамент викладений з каміння (Башкатов, Шита 2010, с. 147). Поблизу с. Максимівка Глобинського р-ну в 1959 р. досліджено три житла з глинобитними печами. Біля них були розташовані наземні господарські споруди та ями господарського призначення. Подібні споруди досліджені і поблизу с. Радущківка (Махно 1960, с. 37—38). Наземні, чотирикутні в плані житла каркасно-плетневої конструкції обмазані глиною, виявлені і на селищі поблизу с. Кантемирівка (Махно 1952, с. 233—236; Ляпушкин 1961, с. 152). Ями господарського або господарсько-побутового призначення черняхівської культури досліджені і на багатопових селищах Сердюки 1 та Абазівка (Полтавський р-н) (Гейко, Рейда 2006, с. 40—42; Супруненко, Шерстюк 2013, с. 288—289).

На території області виявлено і досліджено кілька некрополів черняхівської культури та значну кількість окремих поховань. Найбільшими дослідженими могильниками є Компанійцівський та Лохвицький. Продовжуються розкопки Шишацького могильника, де вже виявлено 156 поховань. Досліджені широкими площами поховальні пам'ятки демонструють багатоманітність

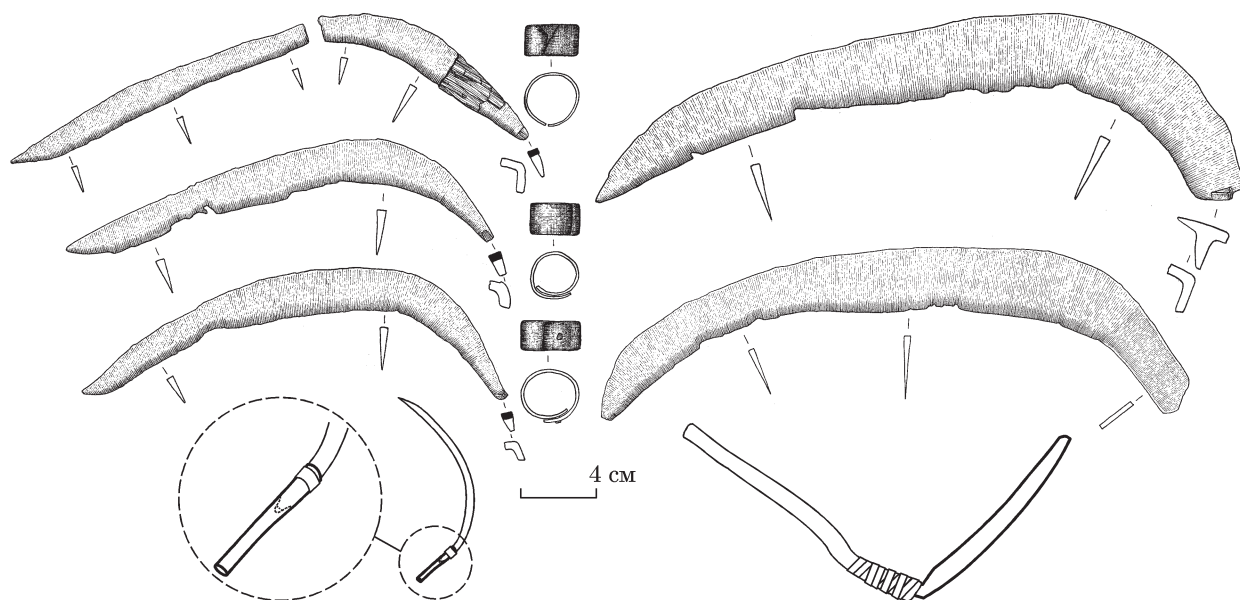

Рис. 2. Комплекс сільськогосподарських знарядь виявлений поблизу с. Заїченці Зіньківського р-ну (за: Щербань, Пуголовок, Горбаненко 2015)

рис поховального обряду черняхівської культури — поховання-інгумації і поховання-кремації, орієнтація померлих у північному, західному, східному і південному напрямках, конструкції поховальних споруд, різноманітний супровідний інвентар. Це підтверджує в цілому характерну для всієї черняхівської культури поліетнічність складу її носіїв. Матеріали некрополів також свідчать про суспільну диференціацію населення. Відрізняються як розміри та глибина окремих поховань, що характеризує трудові затрати по їх спорудженню, так і кількість та якість супровідного інвентарю, наявність речей імпортного походження, зброї тощо.

Серед основних видів господарської діяльності населення було, вочевидь, землеробство та приселищне скотарство. Палеоботанічними дослідженнями матеріалів поселень черняхівської культури на території Полтавської області виявлено такі культурні рослини: ячмінь плівчастий, просо звичайне, жито, пшениця двозернянка, пшениця однозернянка (Дмитрівка III) (Башкатов, Горбаненко, Пашкевич 2010, с. 52, 54); просо, пшениця голозерна, пше-

ниця однозернянка, ячмінь плівчастий, жито, сочевиця (Барбара I) (Горбаненко 2014, с. 281).

Урожай зернових збирали за допомогою серпів та кіс-горбуш. У 2014 р. поблизу с. Заїченці Зіньківського р-ну було виявлено комплекс залізних сільськогосподарських знарядь, інтерпретований як приналежний до черняхівської культури. Він складався із трьох серпів, обтискних кілець для кріплення руків'я та двох кіс-горбуш (Щербань, Пуголовок, Горбаненко 2015, с. 138—148) (рис. 2). Зібраний врожай зберігали в зернових ямах. Три таких ями досліджені на селищі Дмитрівка III (Башкатов, Горбаненко, Пашкевич 2010, с. 49).

Відносно підвищення продуктивності землеробства знайшло свій відбиток у появі в господарстві ручних млинів, які давали змогу перемелювати у 3—4 рази більше зерна, ніж ручні розтирачи (Шипкін 1999, с. 135). Одна зі складових такого млина — велике кругле жорно знайдене на черняхівському селищі поблизу с. Засулля (Лубенський р-н) (Сидоренко 1999а, с. 284).

Інформація про іншу важливу складову господарства черняхівської культури —

тваринництво на території Полтавської області порівняно обмежена. Проте з високим рівнем вірогідності можна говорити про наявність у господарстві великої рогатої худоби, коня, кози / вівці. Доволі регулярно трапляються рештки дрібної рогатої худоби у похованнях черняхівської культури в якості супровідної їжі. Зокрема, такі знахідки походять із Шишацького могильника. Залізні вудила виявлені у похованні 196 Компанійцівського могильника. У похованні 124 цієї самої пам'ятки виявлено кістки бика (Некрасова 2006, с. 113, 116). Вочевидь, скотарство мало приселищний характер.

Про існування професійних ремісників найяскравіше свідчить черняхівський посуд, виготовлений на гончарному крузі та розповсюджений по всій території культури. Серед виробничих комплексів на території Полтавської області — гончарне горно, виявлене та досліджене на селищі поблизу с. Старі Санжари (Новосанжарський р-н). Горно мало двокамерну конструкцію та передгорнову яму (Гейко, Рейда, Сапегін 2013а, с. 64—65). Такі виробництва, зазвичай, розташовували на периферії селищ з метою запобігання пожежам.

Іншим видом професійного ремісничого виробництва, який набув розвитку, стала металургія — чорна та кольорова. Про це свідчать чисельні знахідки продукції — інструментів, зброї, прикрас. І лише окремі знахідки на території Полтавщини вказують безпосередньо на металообробку. Серед них — тігельки для виготовлення ювелірних речей, виявлені на селищі поблизу с. Радущківка Глобинського р-ну (Махно 1960, с. 38). До професійного або напівпрофесійного виробництва також належить обробка кістки та рогу.

Крім професійного ремесла, номенклатура якого була відносно обмеженою, у черняхівського населення були поширені й домашні промисли. Одним із них було прядіння з подальшим виробництвом тканин. Свідченням цього одного з найбільш давніх домашніх виробництв є пряслиця, виготовлені переважно із глини. Їх часто

знаходять як на поселеннях, так і в жіночих похованнях (Магомедов 2015, с. 9—12). Домашнім промислом було також виробництво керамічного ліпленого посуду.

Одним із наслідків підвищення продуктивності господарства могли стати інтенсивні торгівельно-обмінні зв'язки з провінціями Римської імперії. Такі контакти черняхівського населення з античними центрами простежуються передусім за наявністю на пам'ятках предметів античного виробництва, зокрема керамічного тарного посуду. Знахідки фрагментів амфори тари — характерна риса матеріальної культури черняхівських селищ на території Полтавської області. Вони походять із селищ Максимівка, Радущківка, Сердюки 1 та багатьох інших. Цілі амфори або їх великі фрагменти виявлені також і у деяких черняхівських похованнях — у сс. Дуб'яги (Зіньківський р-н) (Кропоткин А., Кропоткин В. 1988, с. 179), Новоселівка (Луговий, Рейда 2006, с. 43—50), х. Савинський (Кропоткин 1970, с. 60). Іншими імпортованими виробами провінційно-римського виробництва на території області є порівняно нечисельні вироби зі скла — кубки, чаші та скляні жетони. Вони знайдені в Компанійцях, Максимівці, Шишаках, Нових Санжарах (Кропоткин 1970, с. 107, 126; Рейда, Гейко, Сапегін 2014, с. 97—100). Значного поширення набуло також, судячи з матеріалів могильників, скляне, сердолікове та бурштинове намисто імпортованого виробництва.

Значною категорією знахідок із черняхівських пам'яток є монети римського карбування (Кропоткин 1961). У Полтавській області знайдено як окремі монети (Ковалівка, Максимівка, Лютенські Будища, Шевченки), так і монетні скарби (Лукіщина, Нехворооща). Великі скарби, крім іншого, можуть бути одним з показників процесів соціальної диференціації, які відбувалися в черняхівському суспільстві (Славяне... 1993, с. 157—160).

Як і на інших територіях, у черняхівській культурі на території Полтавської області простежуються різноетнічні компоненти. Серед них дослідники виділя-

ють східногерманську, скіфо-сарматську та ранньослов'янську складові. Найкраще вони простежуються на поховальних пам'ятках, зокрема матеріалах Компанійцівського могильника, де поховання з різними етнічними традиціями, за спостереженнями дослідників, концентрувалися на окремих ділянках (Обломський 1999, с. 85).

Із ранньослов'янською київською культурою дослідники пов'язують чотири поховання Компанійцівського могильника, у трьох з яких містився відповідний ліплений посуд, а в одному — дві Т-подібні фібули кола східноєвропейських емалей (Обломський 1999, с. 82).

Східногерманська етнічна складова на цьому могильнику представлена похованнями з матеріалами вельбарської та пшеворської культур, до яких належить відповідно 17 і 1 поховання. Основним критерієм для ідентифікації з вельбарською культурою став ліпний посуд, із пшеворською — характерне спорядження професійного воїна (Обломський 1999, с. 76—79).

Окрім керамічного посуду, одним із критеріїв визначення східногерманського компоненту можуть бути й інші категорії матеріальної культури, зокрема керамічні прясла. У похованнях Компанійцівського могильника загалом виявлено 9 пряслиць, 7 з яких належать до виду А за Б. В. Магомедовим та можуть бути пов'язані зі східними германцями (Магомедов 2015, с. 68—69, табл. І).

Визначення етнічних складових черняхівської культури на території області відбувається і дослідниками поселенських пам'яток, які ґрунтуються на аналізі будівельних традицій виявлених споруд. Зокрема, з германською традицією дослідники пов'язали велику житлову споруду з селища Барбара І (Башкатов, Шита 2010, с. 146).

Помітну частку в черняхівській культурі складають пізньоскіфські або скіфо-сарматські компоненти. До них А. М. Обломським зараховано 9 поховань Компанійцівського могильника, у яких містився посуд відповід-

ної традиції (Обломський 1999, с. 79—80). У похованні 17 Лохвицького могильника зафіксовано рештки дерев'яного помосту, які М. В. Любічев вважає вірогідними ознаками наявності пізньоскіфської / сарматської традиції (Любічев 2011, с. 39). Будівля VII із селища Дмитрівка III також пов'язується за конструкцією з пізньоскіфською традицією (Башкатов, Шита 2010, с. 149).

Характерною рисою регіону можна вважати активні контакти між землеробським (осілим), власне — черняхівським населенням та кочовиками, які були можливими внаслідок існування на території області контактної зони між лісостепом та степом. Найяскравіше вони простежуються на лівому березі р. Ворскли, де, ймовірно, такі безпосередні контакти і мали місце. Їх результатом стала поява черняхівських речей (переважно керамічного посуду) в кочівницьких похованнях та могильниках виявлених поблизу сіл Кантемирівка (Рудинський 1930, с. 127—157) та Сторожове (Коваленко, Луговий 2009, с. 174—176; Коваленко, Луговий 2013, с. 274—275). До того ж, цілком можливим наслідком таких контактів видається процес осідання частини кочовиків (сарматів). Не викликає сумнівів, що такий процес відбувався у вигляді входження якоїсь їх частини до складу спільнот черняхівської культури. Одним із проявів цього стала поява на черняхівських могильниках окремих елементів сарматського поховального обряду, зокрема поховань у ямах із підбоям на Компанійцівському могильнику (Некрасова 1990, с. 63). Така традиція облаштування могили зафіксована і дослідженнями останніх років Шишацького могильника.

Здебільшого ж черняхівські поховання не мають якогось яскравого етнічного забарвлення та є порівняно уніфікованими в межах своїх обрядових груп. Ймовірно, з часом консолідаційні процеси мали призвести до подальшої культурної уніфікації та етнічної міксації носіїв черняхівської культури, проте вони були перервані гунською навалою.

**КАТАЛОГ ПАМ'ЯТОК
ЧЕРНЯХІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ
ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

ВЕЛИКОБАГАЧАНСЬКИЙ РАЙОН

с. Балаклія (Псел — Дніпро)

1. Поселення на території села по обидва боки дороги на с. Рокита, навпроти ур. Вовчишин. Розташоване в гирлі безіменного струмка — правої притоки Псла, на його лівому березі, який має висоту 4—6 м і круто обривається до заплави. На території поселення присадибні городи. Підйомний матеріал складається з уламків гончарної черняхівської кераміки, фрагментів амфор, а також окремих фрагментів ліпних посудин із домішкою шамоту. Відкрите у 1971 р. (рис. 3).

Горюнов, отчет 1971.

с. Білоцерківка (Псел — Дніпро)

2. Поселення на північно-західній околиці села праворуч від шосе Київ—Полтава. Розташоване на пологому схилі першої надзаплавної тераси лівого берега Псла. На території поселення присадибні городи. Підйомний матеріал складається з уламків гончарної кераміки черняхівської культури, а також кераміки доби бронзи. Відкрите у 1971 р.

Горюнов, отчет 1971.

3. Поселення (і могильник?) біля східної околиці села. Пам'ятка розташована на першій надзаплавній терасі (висотою 5—7 м) лівого берега Псла. Поверхня розорюється. Крім фрагментів гончарної черняхівської кераміки і світлоглиняних амфор, знайдено уламки ліпних орнаментованих посудин доби бронзи. Біля східної межі поселення, по берегу р. Коноплянки серед різночасової кераміки зафіксовано людські кістки. Відкрите у 1971 р.

Горюнов, отчет 1971.

Пам'ятки Великобагачанського району (номери відповідають номерам у тексті)

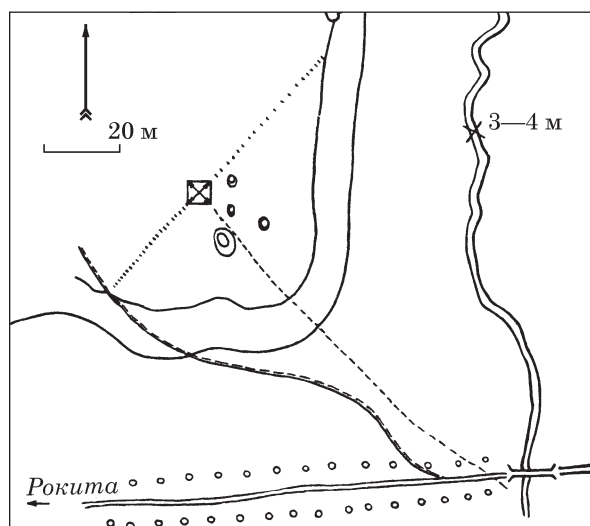

Рис. 3. План-схема поселення черняхівської культури в с. Балаклія (за: Горюнов, отчет 1971, рис. 45)

с. Гоголеве (Вовнянка — Псел — Дніпро)

4. Поселення на південний захід від станції, на лівому схилі невеликої балки, яка впадає зліва в долину р. Вовнянка (права притока Псла). Балка обмежує поселення зі сходу, південна його межа проходить поблизу дороги, що веде на станцію «Гоголеве», північна — по невеликій улоговині. Пам'ятка розорюється, площа її не перевищує 2 тис. м². У силосній ямі в центрі поселення зафіксовано культурний шар потужністю 0,6 м. Знахідки представлені дрібними фрагментами гончарної кухонної та лискованої черняхівської кераміки, окремими уламками амфор. Відкрите у 1971 р.

Горюнов, отчет 1971.

с. Грянчиха (Псел — Дніпро)

5. Поселення південніше хутора, зліва від дороги Устивиця — Велика Багачка. Розташоване у верхів'ях вологої балки і тягнеться вздовж її правого схилу вузькою смугою довжиною 250 м. Знайдено уламки гончарної черняхівської, переважно кухонної, кераміки. Окремі фрагменти гончарних черняхівських посудин та ліпних доби бронзи трапляються і на протилежному боці балки в ур. Дражин Горб. Відкрите у 1948 р., обстежене у 1971 р.

Ляпушкин 1961, с. 162; Горюнов, отчет 1971.

с. Запсілля (Псел — Дніпро)

6. Поселення північніше села, на краю першої надзаплавної тераси правого берега Псла. Його поверхня розорюється, товщина гумусового шару досягає 0,8—1,1 м. Знахідки зафіксовано на площі 100 × 50 м. Це переважно фрагменти гончарної черняхівської кераміки й окремі уламки ліпних посудин з домішкою шамоту і добре заглаженою поверхнею. Відкрите у 1971 р.

Горюнов, отчет 1971.

с. Коноплянка (Коноплянка — Псел — Дніпро)

7. Поселення на крайніх городах села, ліворуч від шосе Київ—Полтава. Селище

розташоване на схилі лівого берега р. Коноплянка — лівої притоки Псла. На городах зібрано невелику кількість гончарної черняхівської кераміки. Відкрите у 1971 р.

Горюнов, отчет 1971; Горюнов 1972, с. 366.

с. Олефіри (Хутка — Псел — Дніпро)

8. Поселення розташоване у верхів'ях р. Хутка (ліва притока р. Псел). Складається з трьох окремих ділянок, що розміщені компактним угрупованням загальною площею 7,27 га. На поверхні фіксується велика кількість глиняної обмазки — решток наземних споруд. Відкрите у 2014 р.

Шерстюк 2015, с. 194.

с. Остап'є (Псел — Дніпро)

9. Поселення на схід від села, в ур. Старе. Розташоване на мисоподібному уступі правого корінного берега р. Псел з крутими схилами, які поросли лісом. Розміри селища 200 × 50 м, поверхня розорюється. Потужність культурних нашарувань не перевищує 0,5 м. У північній частині збереглися залишки розораного майдану з насипом кільцевої в плані форми заввишки 0,6 м і діаметром 40 м. Підйомний матеріал складається з фрагментів гончарного посуду черняхівської культури, а також давньоруського часу та XVII ст. Знахідки зберігаються в Полтавському краєзнавчому музеї. Відкрите у 1953 р. (В. А. Товкачевський), обстежене у 1983 р. (О. Б. Супруненко).

Махно 1960, с. 37; Супруненко 1985.

с. Писарівщина (Балаклійка — Псел — Дніпро)

10. Поселення між селами Писарівщина і Шипоші. Розташоване на лівому березі р. Балаклійка — праві притоки р. Псел. Поверхня розорюється. Гончарна черняхівська, здебільшого кухонна, кераміка трапляється вздовж берега струмка впродовж 400—500 м. Відкрите у 1971 р.

Горюнов, отчет 1971; Лугова, Луговий, Некрасова, Ткаченко 2010, с. 122—123.

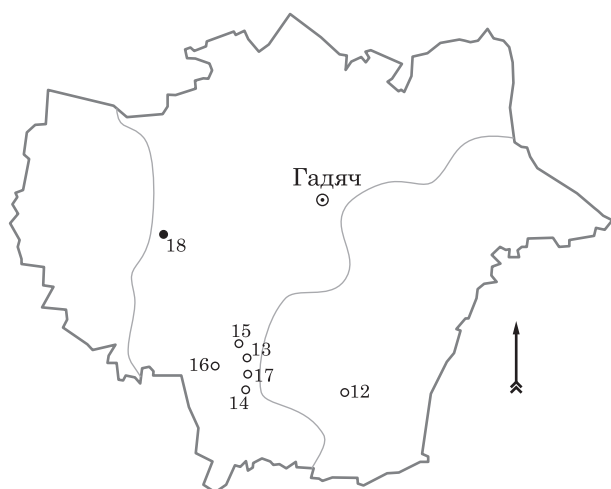
с. Устивиця (хут. Шиянів) (Вовнянка — Псел — Дніпро)

11. Поселення «хутір Шиянів» знаходиться на північ від села. Розташоване вздовж похилого схилу лівого берега р. Вовнянка. Довжина пам'ятки складає 250—500 м, ширина становить до 100 м. Поверх-

ня розорується, знахідок небагато — дрібні уламки гончарного кухонного і лискованого черняхівського посуду і окремі фрагменти амфор, а також декілька ліпних фрагментів кераміки доби бронзи. Відкрив Є. О. Горюнов у 1971 р.

Горюнов, отчет 1971.

ГАДЯЦЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Гадяцького району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Лютенька (Лютенька — Псел — Дніпро)

12. Поселення на північній околиці села, ліворуч від дороги Лютенька — Гадяч, у вигині р. Лютенька (ліва притока р. Псел), на обох її берегах, розділених неширокою (до 60 м), місцями заболоченою заплавою. Правий берег висотою 3—5 м, лівий — 1,5—3 м. Поселення розташоване на ділянках надзаплавних терас, загальна довжина — 150—200 м, поверхня його розорюється. Підйомний матеріал складається з гончарної черняхівської кераміки, переважно кухонної.

Горюнов, отчет 1971.

с. Рашівка (Псел — Дніпро)

13. Поселення на невеликому пагорбі в заплаві правого берега річки, на північний схід

від центру села в ур. Маловітчине. Культурні залишки представлені фрагментами гончарного посуду черняхівської культури, а також ліпної кераміки доби бронзи та посуду третьої чверті I тис. н. е. Площа пам'ятки складає 1 га (120 × 80 м). Відкрите у 1994 р.

Супруненко, Дараган, Степанович, звіт 1994.

14. Поселення між сс. Рашівка та Лисівка. Розташоване на схилах обох боків балки, яка впадає в долину Псла. Довжина селища близько 300 м. Найбільш насичений культурними залишками правий берег балки, який являє собою мис шириною близько 50 м, утворений долиною ріки та балкою, яка впадає в неї. Поверхня пам'ятки розорюється. Площа поселення складає 3,7 га (300 × 100 м та 150 × 50 м відповідно). У південній частині його перетинає шосе. Зафіксовано обпалену глину, уламки черняхівського посуду. З поселенням пов'язується знахідка монетно-речового скарбу з домінуванням римських монет. Відкрив І. І. Ляпушкін у 1948 р., обстежене в 1994 р.

Ляпушкін, отчет 1948; Ляпушкін 1950b, с. 30; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 42; Супруненко, Дараган, Степанович, звіт 1994; Степанович 1995b, с. 101.

15. Поселення в ур. Підберезький яр, на північний схід від села. Розташоване на краю плато правого корінного берега р. Псел. Пам'ятка видовжена з півночі на південь, площа — 9,6 га. Підйомний матеріал складається з фрагментів гончарного посуду черняхівської культури кухонного та з лискованою поверхнею. Відкрите у 1994 р.

Супруненко, Дараган, Степанович, звіт 1994; Степанович 1995b, с. 101.

16. Поселення в ур. Сайкова долина на схилі лівого берега струмка Рашівка — правої притоки Псла. Розташоване на захід від центру села, поблизу від дамби. Пам'ятка видовжена в широтному напрямку. Площа складає 6,5 га (650 × 100 м). Поверхня розорюється, перетинається ЛЕП, частина селища знаходиться під фермою. Крім уламків гончарного посуду черняхівської культури з лискованою і шорсткою поверхнею, виявлені фрагменти кераміки доби пізньої бронзи. Відкрите ЦОДПА у 1994 р.

Супруненко, Дараган, Степанович, звіт 1994; Степанович 1995b, с. 101.

17. Поселення в ур. Левада поблизу північно-східної околиці села. Знайдено фрагменти гончарного посуду черняхівської культури. Відкрите у 1994 р.

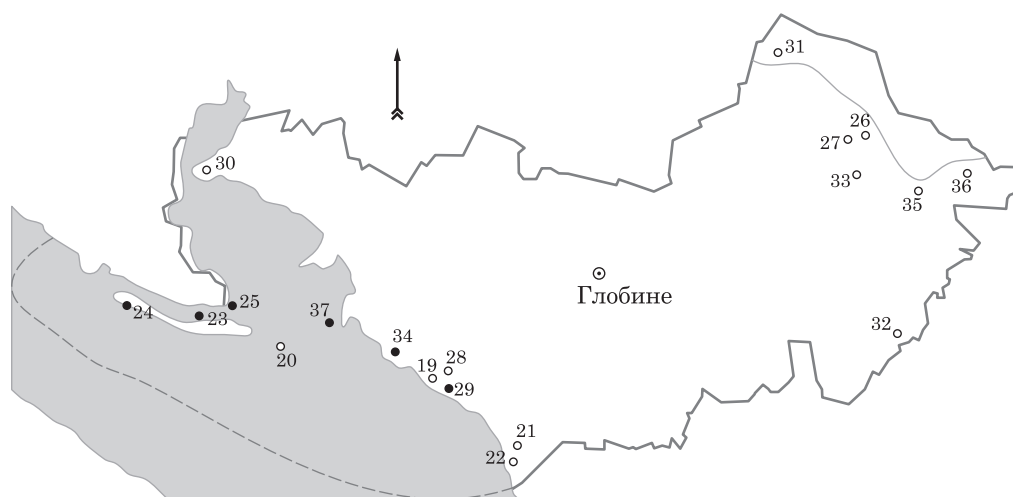
Степанович 1995b, с. 101.

с. Ручки (Хорол — Псел — Дніпро)

18. Могильник виявлений поблизу села, на березі річки. Знайдено глек та миску, які походять, очевидно, зі зруйнованого поховання. Ці посудини знаходяться у фондах Роменського музею (№ 10020, 11019).

Махно 1960, с. 41; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 42.

ГЛОБИНСЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Глобинського району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Васьківка (Дніпро)

19. Поселення на південний захід від села. Нині майже повністю затоплене водами Кременчуцького водосховища. У прибережній смузі та в обривах берега водосховища знайдено численні фрагменти черняхівської гончарної кераміки, придонну частину римської амфори, глиняний важок, деталі бронзових фібул. Відкрите у 1986 р.

Черняков, Шевченко 1986, с. 5.

с. Воїнська Гребля, затоплене Кременчуцьким вдсх. (Сула — Дніпро)

20. Поселення в ур. Поброди. Крім фрагментів посуду черняхівської культури, знайдено також уламки посуду скіфського часу.

Махно 1960, с. 37; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 59.

смт Градизьк (Дніпро)

21. Поселення ліворуч від автошляху на Київ, на мисоподібному виступі, утвореному балкою та корінним берегом Дніпра. Його довжина — 1 км. Розташоване в межах селища (під забудовою) та городами. Підйомний матеріал складається з уламків гончарного посуду черняхівської культури та фрагментів амфор. Відкрив у 1947 р. І. І. Ляпушкін.

Махно 1960, с. 37; Ляпушкін 1961, с. 161—162.

22. Поселення і могильник (могильники?) в ур. Круча на західній околиці селища, в районі міського пляжу. Нині ця територія повністю затоплена водами Кременчуцького водосховища. У розмивах берегової лінії знайдено велику кількість черняхівської кераміки, фрагменти світлоглиняних римських амфор, скляні намистини, а також сотні фібул та пряжок (рис. 4).

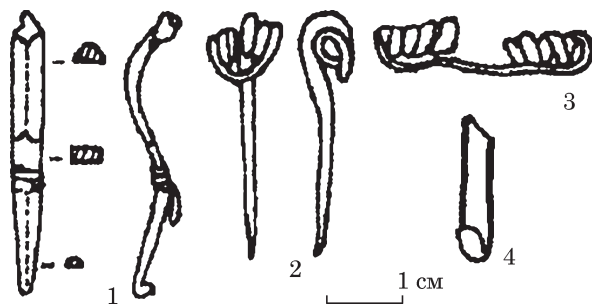

Рис. 4. Фрагменти фібул з Градизька (за: Рейда, Лямкін, Єремеев 2002, рисунок)

Супруненко 1997; Удовиченко 2001; Рейда, Лямкін, Єремеев 2002.

с. Жовнине (перенесене) (Сула — Дніпро)

23. Могильник в ур. Біленкові Бурти виявив і досліджував у 1961—1969 рр. В. Д. Дяденко. Досліджено 10 поховань. Затоплений водами Кременчуцького водосховища.

Рутковская 1979, с. 317—319; Петраускас, Цыдровская 2002, с. 5—13.

Знахідки передані у 1981 р. до Полтавського краєзнавчого музею. Зберігаються також в Археологічному музеї Інституту археології НАН України, у приватних колекціях.

Махно 1960, с. 37; Рутковская 1979; Телегин 1982; Черняков 1988; Приймак 1997; Соколова,

24. Могильник в ур. Носенки в східній частині Великого Жовнинського острова. Є інформація не менше ніж про 7 поховань за обрядом кремації (рис. 5).

Рутковская 1979, с. 319—320; Петраускас, Цыдровская 2002, с. 13—16.

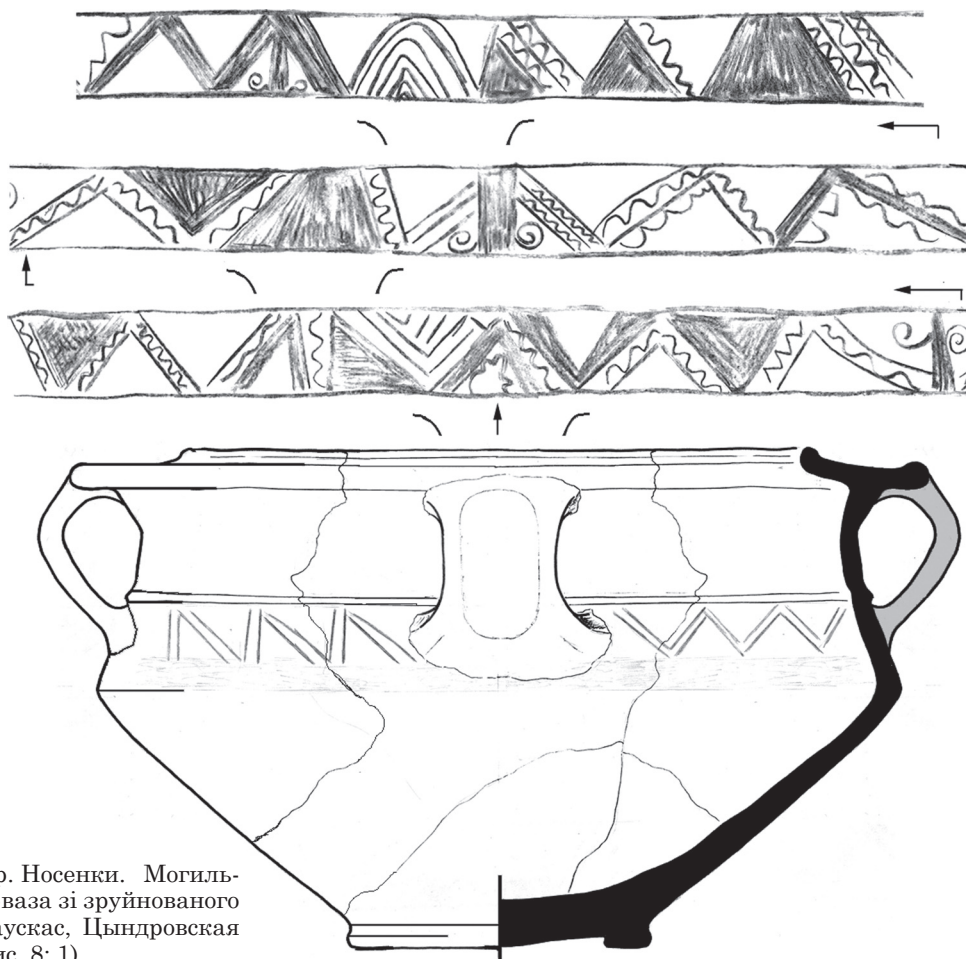

Рис. 5. Жовнине, ур. Носенки. Могильник. Гончарна миска-ваза зі зруйнованого поховання (за: Петраускас, Цыдровская 2002, рис. 8: 1)

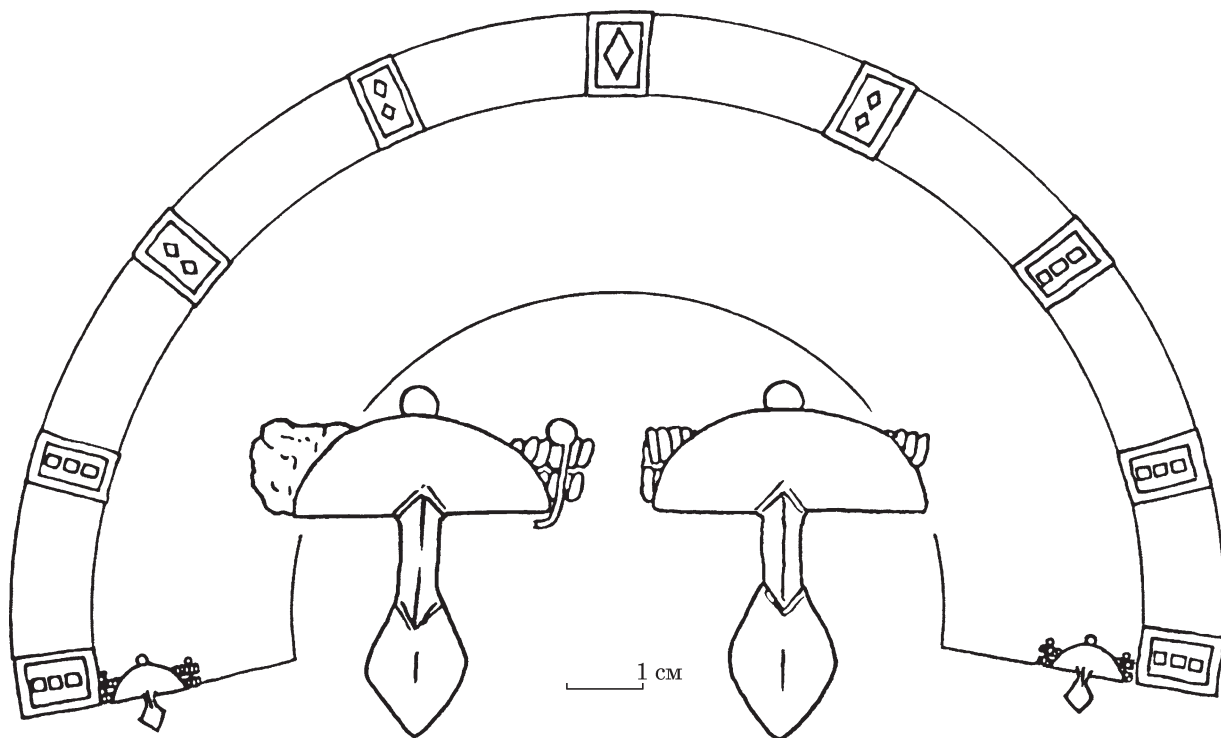

Рис. 6. Жовтине, ур. Пристань. Могильник. Інвентар поховання 26: реконструкція полотняного опліччя, прикрашеного поліхромними залізними бляшками та фібули (за: Рутковская 1979, с. 325, рис. 10)

25. Могильник в ур. Пристань поблизу сучасного с. Жовтине Чернобаївського р-ну. Затоплений водами Кременчуцького водосховища. Розкопками Л. М. Рутківської досліджено 27 поховань (рис. 6).

Рутковская 1979, с. 320—328; Петраускас, Цыдровская 2002, с. 16—26.

с. Іванове Селище (Хорол — Псел — Дніпро)

26. Поселення розташоване вздовж південного схилу надзаплавної тераси р. Хорол у західній частині села, нагородах. Площа пам'ятки — 2—3 га (350—400 × 50—80 м). Поверхня розорюється. Відкрила Є. В. Махно у 1967 р.

Махно 1968b, с. 39; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 44.

27. Поселення в ур. Ряпуха, у східній частині села. Розташоване на рівному майданчику довжиною 500 м вздовж південно-

го схилу надзаплавної тераси р. Хорол. Відкрила Є. В. Махно у 1967 р.

Махно 1968b, с. 39; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 44.

с. Кагамлик (Кагамлик — Дніпро)

28. Поселення на південь від села, на плато лівого корінного берега Дніпра. Зараз майже повністю знищене водною ерозією. В обривах берега Кременчуцького водосховища, в напрямку на схід від Кагамлицької затоки, на ділянці довжиною до 100 м простежувався культурний шар, потужністю 0,4—0,5 м. При зачистці обриву і в прибережній смузі виявлено черняхівську гончарну кераміку, фрагменти світлоглиняних амфор, бронзову арбалетну фібулу, а також уламки фібул. Відкрите 1986 р.

Черняков, Шевченко 1986, с. 8.

29. Могильник розташований у місці впадіння р. Кагамлик у Дніпро (зараз лі-

вий берег Кагамлицької затоки Кременчуцького водосховища). Місцеві жителі знаходили бронзові підв'язні фібули і фрагменти гончарного посуду черняхівської культури. У 1975 р. Л. М. Рутківською проведені розвідкові дослідження — зачистка прибережної частини та її шурфування. Виявлено частково зруйноване трупоспалення під курганом (до 0,4 м заввишки), серед супровідного інвентарю якого був черняхівський гончарний посуд. У культурному шарі, крім уламків посуду черняхівської культури, трапилися два фрагменти срібних посудин.

Рутковская 1979, с. 341—342.

с. Липове (Сула — Дніпро)

30. Поселення в ур. Горбівка, на північний захід від села. Розташоване на великому останці в заплаві біля правого берега ріки (зараз Кременчуцького водосховища). Площа пам'ятки 150 × 40 м. Виявив у 1956 р. Р. О. Юра.

Махно 1960, с. 37.

с. Майданівка (Хорол — Псел — Дніпро)

31. Поселення на території села. Розташоване на східному і західному схилах мису першої надзаплавної тераси лівого берега Хоролу. Підйомний матеріал трапляється на площі 10—15 га (1000 × 100—150 м). Пам'ятка розташована на городах, поверхня розорюється. Підйомний матеріал представлений уламками черняхівських гончарних і ліпних посудин, амфор.

Махно, 1968b.

с. Манжелія (Манжелійка — Псел — Дніпро)

32. Поселення поблизу села, за хут. Троцьки. Знайдено фрагменти посуду черняхівської культури, вузькогорлих амфор та обмазки з відбитками прутів. Відкрив М. Я. Рудинський у 1925 р.

Махно 1960, с. 37; Ляпушкин 1961, с. 167.

с. Петрівка (Хорол — Псел — Дніпро)

33. Поселення на городах у північно-західній частині села. Розташоване вздовж південно-східного схилу ставка. Площа пам'ятки складає 10 га (1000 × 100 м). Крім фрагментів посуду, в західній частині села знайдено уламки важків та обгорілу обмазку, яка, за свідченням місцевого жителя, на глибині 0,3—0,5 м утворює суцільні масиви.

Махно 1968b, с. 38.

с. Пронозівка (Дніпро)

34. Могильник розташований на захід від села. У 1985 р. в обриві корінного берега Кременчуцького водосховища зафіксовано поховання — тілопокладення північної орієнтації з трьома посудинами (горщик, глек, ваза). Матеріали зберігаються у фондах Кременчуцького краєзнавчого музею.

Кракало, Порубай 1988, с. 30.

с. Радалівка (Хорол — Псел — Дніпро)

35. Поселення між селом і хут. Руда в ур. Поділ. Розташоване на схилі надзаплавної тераси правого берега Хоролу. На площі 20 га (2000 × 100 м) трапилися уламки гончарних і ліпних посудин черняхівської культури.

Махно 1968b, с. 39.

с. Федорівка (Хорол — Псел — Дніпро)

36. Поселення на північний захід від села, на південно-східному схилі надзаплавної тераси лівого берега р. Хорол в ур. Ропи та Ропи Білянівська. Впродовж 2 км на зораній поверхні трапляються уламки ліпних і гончарних черняхівських посудин. Пам'ятка складається із двох частин — перша довжиною 1,5 км закінчується невеликою улоговиною, на протилежному краї якої розпочинається друга частина поселення довжиною 0,5 км. Відкрила Є. В. Махно у 1967 р.

Махно 1968b, с. 38.

с. Шушвалівка (Дніпро)

37. Могильник північніше села на острові, в 300 м від корінного берега (колишній лівий берег гирла р. Сула). Періодично затоплюється водами Кременчуцького водосховища, при цьому вимиваються людські кістки і поховальний інвентар. Досліджено одне розмите трупопокладення північно-західної орієнтації з інвентарем (гончарна миска, прясло, намистина зі скляної пасти, залізна пряжка, залізне кільце). Неподалік знайдено дві гончарні миски з іншого поховання. З могильника походить керамічний

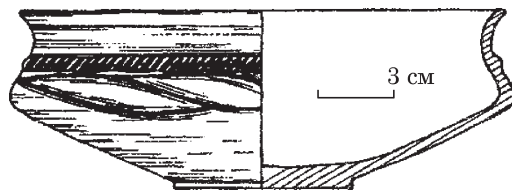

Рис. 7. Святилівка. Випадкова знахідка. Миска (за: Сапегін, Шульга 2001, с. 114, рисунок)

кубок зі штампованим орнаментом. Колекція зберігається у фондах Кременчуцького краєзнавчого музею (рис. 7).

Кракало, Порубай 1988, с. 30—31.

ДИКАЊСЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Диканського району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Борисівка (Середня Говтва — Вільхова Говтва — Говтва — Псел — Дніпро)

38. Поселення на північний схід від північно-східної околиці села, на відрозі першої тераси лівого берега р. Середня Говтва. Площа пам'ятки складає 0,6 га (40 × 150 м). Підйомний матеріал представлений значною кількістю глиняної обмазки, фрагментами черняхівського кухонного, столового лискваного посуду та амфор. Виявлено фрагментовану верхню частину амфори інкерманського типу (рис. 8). Відкрили у ході розвідок В. В. Шерстюк і О. Б. Супруненко в 2004 р.

Супруненко, Шерстюк 2011, с. 100—101.

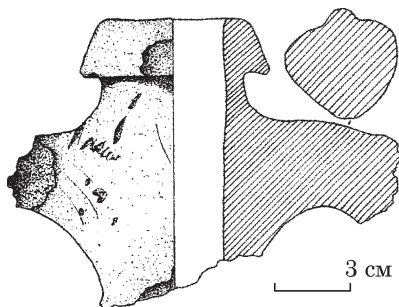

Рис. 8. Борисівка I. Верхня частина амфори (за: Супруненко, Шерстюк 2011, с. 100, рисунок)

с. Василівка (Вільхова Говтва — Псел — Дніпро)

39. Поселення в ур. Соловійове Плесо на південній захід від села, в заплаві. У розмиві лівого берега ріки впродовж 15 м трапилася значна кількість черняхівської гончарної кераміки та фрагментів амфор інкерманського типу. Відкрите у 1998 р.

Щербань 1998.

40. Поселення 3 в ур. Балка Стрілиця, на південь від села і на південний захід від смт Диканька, на мису першої надзаплавної тераси лівого берега ріки. Пам'ятка розташована у південно-західній частині мису, її площа складає 2 га (100 × 200 м). Знайдено гончарну черняхівську кераміку та фібулу групи «Альмгрен VII» (рис. 9). Також за-

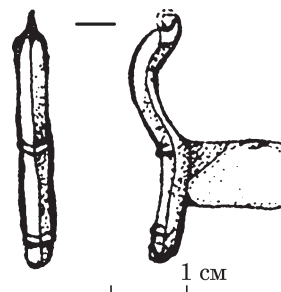

Рис. 9. Василівка 3. Бронзова фібула (за: Щербань 2000, с. 82, рисунок)

фіксовано матеріали VII—VIII ст. Відкрите у 1998 р.

Щербань 1999, с. 78—80; 2000.

41. Поселення 4 на південь від села та на південний захід від Диканської дільниці електромереж, на похилому мису першої

надзаплавної тераси. Розташоване у південно-західній частині мису. Площа пам'ятки 1 га (50 × 200 м). Знайдено фрагменти кераміки черняхівської культури, а також доби бронзи, скіфського та ранньослов'янського часу. Відкрите у 1998 р.

Щербань 1999, с. 7—80.

с. Водяна Балка (Середня Говтва — Вільхова Говтва — Говтва — Псел — Дніпро)

42. Поселення на північний захід від північної околиці села та на північний схід від с. Горянина, на південному краю відрогового відгалуження правого берега р. Середня Говтва. Площа пам'ятки складає 2,5 га (500 × 40—70 м). Підйомний матеріал представлений нечисельними фрагментами ліпного посуду, лискованих сірого кольору гончарних мисок та уламками амфор пізньоримського часу. Відкрили В. В. Шерстюк і А. І. Тимошук у 2006 р.

Шерстюк 2011b, с. 146—147.

смт Диканька (Середня Говтва — Вільхова Говтва — Говтва — Псел — Дніпро)

43. Поселення III на південний захід від південної околиці селища та на схід від с. Федорівна. Розташоване понад Балагутиною балкою на лівому березі р. Середня Говтва, обмежене з одного боку долиною невеликої безіменної річки та балками Нелюби та Балагутиною. Підйомний матеріал представлений фрагментами черняхівського гончарного посуду кухонного та із заглаженою і лискованою поверхнею, а також фрагментом ніжки амфори інкерманського типу. Площа поселення не визначена, ширина близько 30 м. Відкрив А. Л. Щербань у 1998 р.

Щербань 2011a, с. 38—39.

44. Поселення XIII розташоване на південь від підстанції Диканського р-ну електромереж та на північний схід від центру с. Федорівка, на вододілі пересохлого струмка та лівого берега р. Середня Говтва.

Дрібні фрагменти черняхівської кераміки трапилися на площі 0,04 га (20 × 20 м). Зафіксовано також матеріали скіфського часу. Відкрив А. Л. Щербань у 1999 р.

Щербань 2011b, с. 44.

с. Кратова Говтва (Кратова Говтва — Середня Говтва — Вільхова Говтва — Говтва — Псел — Дніпро)

45. Поселення I на південний захід від північної околиці села. Розташоване на підвищенні біля місця впадіння р. Кратова Говтва в р. Середня Говтва, на північно-східному березі Троянівського водосховища. Площа пам'ятки складає 2,75 га (50 × 550 м). Більша частина її розорюється, краї задерновані. Підйомний матеріал представлений невеликою кількістю фрагментів ліпного посуду, гончарного кухонного (горщики) та столового (миски, вази, глеки), фрагментами червоноглиняних рифлених амфор. Відкрив В. В. Шерстюк у 2006 р.

Шерстюк 2011a, с. 167—168.

46. Поселення II на південний захід від північної околиці села, західніше поселення I. Розташоване на краю схилу правого берега р. Кратова Говтва та лівого берега р. Середня Говтва, навпроти місця їх злиття, на березі Троянівського водосховища. Площа складає 0,80 га (130 × 60 м). Територія пам'ятки розорюється. Матеріали представлені фрагментами гончарних горщиків. Відкрив В. В. Шерстюк у 2006 р.

Шерстюк 2011c, с. 168—169.

с. Онацьки (Середня Говтва — Вільхова Говтва — Говтва — Псел — Дніпро)

47. Поселення III на південний схід від села на схилі правого берега р. Середня Говтва. Площа становить 2,5 га (100 × 250 м). Територія пам'ятки розорюється. Підйомний матеріал представлений фрагментами черняхівських гончарних кухонних та лискованих посудин, уламком глиняного конусу. Відкрив В. В. Шерстюк у 2006 р.

Шерстюк 2011d, с. 211—212.

с. Петренки (Середня Говтва — Говтва — Псел — Дніпро)

48. Поселення I на схилі правого берега струмка — лівої притоки р. Середня Говтва, на південний схід від села. Видовжене у напрямку південний захід — південний схід. Площа 500 × 80 м. На розораній поверхні виявлено п'ять скупчень глиняної обмазки, розмірами від 3,0 × 2,0 м до 5,0 × 6,0 м. Серед підйомного матеріалу фрагментована ліпна корчага, підправлена на гончарному крузі, черешковий залізний ніж, зрізано-конічне прясло, свинцевий астрагалоподібний предмет.

Шерстюк 2005, с. 60.

49. Поселення III розташоване на південь від центральної частини села, на мисовидному виступі, утвореному безіменним струмком та його лівою притокою. Площа

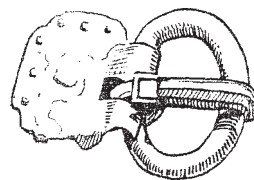
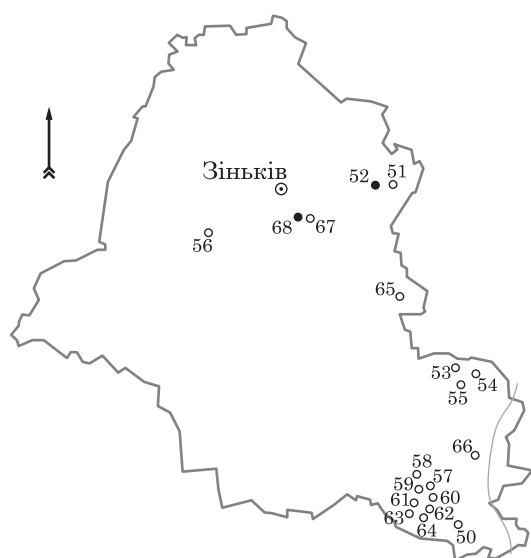

Рис. 10. Проні. Випадкова знахідка. Бронзова ремінна пряжка (за: Рудинський 1928, с. 51, табл. VIII: 29)

пам'ятки складає 0,6 га (40 × 150 м). На поверхні виявлено три скупчення підйомного матеріалу, представленого фрагментами обмазки та керамічного посуду, що належать горщикам, піфосам, сіролискованим мискам, лискованого чорного кольору глеку та амфорам. Виявили у ході розвідок В. В. Шерстюк та О. Б. Супруненко у 2004 р.

Шерстюк 2011e, с. 220—221.

ЗІНЬКІВСЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Зінківського району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Діброва (Вільхова Говтва — Говтва — Псел — Дніпро)

50. Поселення на схід від села, на території фруктових садів, з обох боків неглибокої балки. Його довжина 500 м, ширина по 20 м відповідно (загальна площа близько 2 га). Відкрите у 1999 р.

Гейко, звіт 1999.

с. Дуб'яги (Грунь-Ташань — Псел — Дніпро)

51. Поселення на схід від села, на лівому березі р. Грунь, праворуч від дороги Грунь — Ступки. Селище тягнеться по вигину першої надзаплавної тераси (висотою 1,5—2,5 м) вздовж стариці заболоченої і покритої острівками лісу низини. Західна

межа його проходить по невеликій улоговині, східна — поблизу дороги. Розміри поселення 600 × 80 м, поверхня його розорюється і перерізана дренажними рівчачками. В одній із них на глибині 0,3—0,4 м простежене скупчення великих фрагментів глиняної обпаленої обмазки. Закладений у західній частині пам'ятки шурф засвідчив наявність культурного шару до глибини 0,8 м. Знайдено фрагменти гончарної черняхівської кераміки, уламок світлоглиняної римської амфори і окремі уламки ліпних горщиків. Відкрите у 1972 р.

Горюнов 1974, с. 278—279; Гейко, Рейда, Сапегін 2016b, с. 205.

52. Могильник у північно-західній частині села, на краю першої надзаплавної тераси (висотою до 3 м) лівого берега р. Грунь. Відкритий випадково у 1969 р. під час копання ями. Зафіксовано 2 трупопокладення північної орієнтації — дорослої людини та дитяче, які були розташовані за 5—8 м одне від одного на глибині 1 м від сучасної поверхні. У похованні дорослого містилося 7 гончарних посудин (3 горщика, одноручний глек із чорною лискованою поверхнею та фасетованим тулубом, миска відкритого типу із сірою лискованою поверхнею, біконічний кухоль і світлоглиняна амфора інкерманського типу) (рис. 11, 12). За інформацією мешканців під час спорудження стайні на глибині 0,3—0,5 м виявлено трупоспалення в урні, але знахідка не збереглася. Матеріали зберігаються у фондах Інституту історії матеріальної культури РАН.

Горюнов, Усова 1974, с. 275—279; Гейко, Рейда, Сапегін 2016b, с. 205—206.

Рис. 11. Дуб'яги. Посуд з поховання черняхівської культури (за: Горюнов 1971, рис. 12, 13)

Рис. 12. Дуб'яги. Посуд з поховання черняхівської культури (за: Горюнов 1971, рис. 11, 14)

с. Лазьки (Суха Грунь — Псел — Дніпро)

53. Поселення в ур. Мамраї (кол. хутір) знаходиться між сс. Лазьки і Більськ, південніше могильника Скоробір, на південний схід від майдану «Великий Скоробір». Розташоване по обох берегах струмка (зараз — обводненої балки) Мамрай у місці їх розгалуження на дві частини. Пам'ятка відома як «Мамраї 1» за розвідками Б. А. Шрамка, О. Б. Супруненка, А. В. Гейка, Р. М. Рейди, як «Мамраї 2» за розкопками Є. М. Петренка у 1982 р. Межі селища уточнено у 2013 р. Площа близько 3 га. Потужність культурного шару 0,6—0,8 м. Розкопками виявлено рештки двох госпо-

дарських споруд. Серед матеріалів, крім уламків гончарного та ліпного посуду, пірамідальні важки, пошкоджена фібула, пряслиця, фрагменти амфор.

Петренко, отчет 1982; Рейда 2001, с. 108; Коротя та ін. 2014, с. 87.

54. Поселення біля внутрішньої частини валів Великого укріплення Більського городища. Розташоване у вилоках балки, з обох її боків і відповідно поділяється на дві частини: площею 1,2 га (400 × 30 м) з правого боку, площею 1,8 га (450 × 30—50 м) — з лівого. Пам'ятку виявив у 2000 р. А. В. Гейко.

Рейда 2001, с. 108.

55. Поселення на південний схід від села, біля внутрішньої частини валів поблизу в'їзду до Великого Більського городища. Площа 0,04 га (20 × 20 м).

Рейда 2001, с. 108.

с. Лютенські Будища (Грунь-Ташань — Псел — Дніпро)

56. Поселення на південь від села в ур. Ставище. Розташоване по обох боках безіменного струмка — правої притоки р. Грунь-Ташань. Знахідки трапляються на ділянці 0,5 км по лівому березі (до нижнього ставка) і 200—250 м — по правому. У відслоненнях правого берега простежується культурний шар потужністю 0,5 м із гончарною черняхівською і пізньосередньовічною керамікою. Правобережна ділянка повністю зайнята лісозахисною смугою, лівобережна розорюється, а західний край її зруйновано дорогою. У лівобережній частині поселення на оранці знайдено срібний денарій Марка

Рис. 13. Лютенські Будища. Римська монета з селища (за: Горюнов 1971, рис. 23)

Аврелія (177—178) (рис. 13). Підйомний матеріал представлений уламками гончарної, переважно кухонної, кераміки, окремими фрагментами амфор і точильним брусом. Відкрите у 1971 р.

Горюнов, отчет 1971.

сmt Опішня (Середня Говтва — Вільхова Говтва — Говтва — Псел — Дніпро)

57. Поселення 1 на південний захід від Опішні, в ур. Лазурка, з правого боку балки, на дні якої протікає струмок — притока Середньої Говтви. Розміри 330 × 25—15 м (0,65 га). Підйомний матеріал представле-

ний фрагментами гончарного посуду, ручкою світлоглиняної амфори римського часу та залізним шлаком. Також зафіксовані матеріали скіфського часу. Відкрите у 1992 р.

Гейко, звіт 1992.

58. Поселення 2 на південний захід від Опішні, в ур. Лазурка по ліву сторону балки, на дні якої протікає струмок — притока Середньої Говтви, неподалік від саду. Площа пам'ятки 1,1 га (450 × 25 м). Поверхня розорюється. Серед знахідок фрагменти гончарного посуду чорного та сірого кольору, трапляються також уламки стінок ліпного посуду. Відкрите у 1993 р.

Гейко, звіт 1993.

59. Поселення 3 на південний захід від заготконтори, по праву сторону балки, на дні якої протікає струмок — притока Середньої Говтви. Площа пам'ятки 0,75 га (300 × 25—34 м). Серед підйомного матеріалу фрагменти ліпного та гончарного посуду коричневого та сірого кольору, уламок пряслиця та фрагмент ручки світлоглиняної амфори римського часу. Поверхня розорюється. Відкрите у 1993 р.

Гейко, звіт 1993.

60. Поселення 5 по праву сторону Шутової балки, на дні якої протікає струмок — притока Середньої Говтви, між цегельним заводом та фермами. Площа пам'ятки 1,1 га (250 × 45 м), частина її знищена під час будівництва ферм, на решті — плодіві дерева. Серед знахідок фрагменти черняхівського гончарного та ліпного посуду. У південній частині поселення виявлено матеріали скіфського часу. Відкрите у 1993 р.

Гейко, звіт 1993.

61. Поселення 6 за фермами, по праву сторону Шутової балки. Південною його межею є невеликий вибалок. Площа пам'ятки 1,3 га (500 × 25 м). Поверхня розорюється. Підйомний матеріал представлений фрагментами гончарного черняхівського посуду сірого кольору. Відкрите у 1993 р.

Гейко, звіт 1993.

62. Поселення 7 по праву сторону Шутової балки, південніше попереднього. Площа пам'ятки 2,1 га (300 × 70 м). На розорюваній поверхні трапилися фрагменти гончарного черняхівського посуду та зрізано-біконічне пряслице. Відкрите у 1993 р.

Гейко, звіт 1993.

63. Поселення 8 по ліву сторону Шутової балки. Площа пам'ятки 1 га (350 × 30 м). Підйомний матеріал представлений фрагментами гончарного черняхівського посуду. Відкрите у 1993 р.

Гейко, звіт 1993.

64. Поселення 9 по ліву сторону Шутової балки та по ліву сторону невеликої балки, яка впадає в неї. Площа пам'ятки 1 га (400 × 25 м). На розорюваній поверхні знайдено фрагменти гончарного посуду черняхівської культури. Відкрите у 1993 р.

Гейко, звіт 1993.

с. Саранчівка (Суха Грунь — Псел — Дніпро)

65. Поселення в околицях села, на правому березі р. Суха Грунь. Серед підйомного матеріалу фрагменти стінок черняхівського гончарного посуду, хоча переважають матеріали скіфського часу.

Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 49—50; Кулатова 1996, с. 135—136.

хут. Сені (ліквідований)
(Ворскла — Дніпро)

66. Поселення на підвищенні, над ліквідованим хутором Сені. Крім матеріалів черняхівської культури, тут зафіксовано матеріали епохи пізньої бронзи, раннього залізного віку, роменської культури, Київської Русі та XVII—XVIII ст. Відкрите у 1977 р.

Юренко, отчет 1977.

с. Ступки (Грунь-Ташань — Псел — Дніпро)

67. Поселення в ур. Вершина, південніше села, праворуч від дороги Зіньків—Куземин. Поселення огинає розгалужену вершину мокрої балки, що впадає в заплаву лівого берега р. Грунь і тягнеться по її краям на 200—250 м. Територія пам'ятки розорюється. Серед підйомного матеріалу переважають фрагменти гончарного черняхівського посуду, але трапляються й окремі маловиразні уламки ліпних посудин. Матеріали зберігаються в сільському музеї. Відкрите у 1971 р.

Горюнов, отчет 1971; Гейко, Рейда, Сапегін 2016b, с. 206.

68. Могильник розташований на території села. Розкопувався в 1966 р. Є. В. Махно. Інформація про розкопані поховання відсутня.

Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 50; Сьмонович, Кравченко 1983, с. 67; Гейко, Рейда, Сапегін 2016b, с. 206.

КАРЛІВСЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Карлівського району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Білухівка (Орчик — Орель — Дніпро)

69. Поселення на захід від села. Розташоване на схилі першої тераси правого берега р. Орчик висотою 1 м над рівнем заплави. Тягнеться вздовж русла ріки з півночі на південь. Розміри 120 × 60 м. Знахідки представлені фрагментами гончарної лискованої кераміки і уламками амфор. Відкрите у 1986 р.

Супруненко 1988, с. 337; 1990, с. 9.

с. Варварівка (Орчик — Орель — Дніпро)

70. Могильник на північний захід від села, на схилі правого корінного берега ріки. У кінці 1960-х рр. у кар'єрі цегельного заводу виявлено два зруйнованих поховання.

Сидоренко, Махно, Телегин 1982, с. 50; Супруненко, Гавриленко, отчет 1986; Супруненко 1990, с. 10—11.

с. Верхня Ланна (Ланна — Орчик — Орель — Дніпро)

71. Поселення (?) на лівому березі р. Ланна — лівої притоки р. Орчик. У підйомному матеріалі кілька фрагментів сірої лискованої гончарної кераміки.

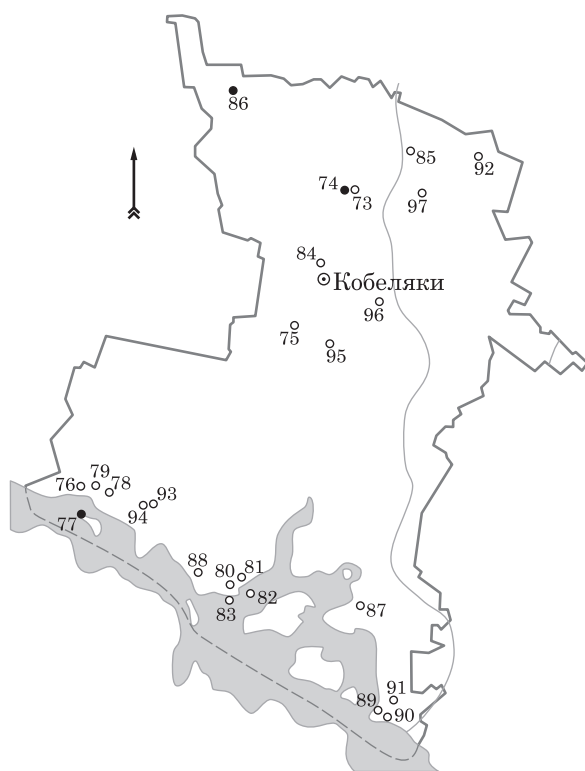
Супруненко 1990, с. 26.

с. Климівка (Орчик — Орель — Дніпро)

72. Поховання (?) зруйноване на лівому березі р. Орчик. З нього походить гончарний одноручний глек.

Супруненко 1990, с. 25, 70.

КОБЕЛЯЦЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Кобеляцького району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Галі (Ворскла — Дніпро)

73. Поселення на південь від села, біля шосе Кобеляки—Білики. Розташоване на невеликому мису другої тераси правого берега Ворскли (13 м заввишки над рівнем заплави), що прилягає до похилого схилу корінного берега. Розміри поселення 110 × 60 м. Пам'ятка видовжена з північного заходу на південний схід, поверхня її розорюється. Східна частина селища пошкоджена шосейною дорогою. Знайдено уламки

гончарного посуду та декілька фрагментів ліпного. Відкрите у 1986 р.

Супруненко, Гавриленко, отчет 1986; Супруненко 1988, с. 337.

74. Могильник на південь від села. Розташований на невеликому мису другої тераси, який височіє над заплавою на 10—13 м, у гирлі балки, що прилягає до похилого правого корінного берега Ворскли. Розміри пам'ятки становлять 110 × 60 м, поверхня її розорюється. Східна частина сильно пошкоджена під час спорудження шосе. Трапилися дрібні уламки гончарної черняхівської кераміки, здебільшого перепалені. Відкритий у 1986 р.

Супруненко, Гавриленко, отчет 1986.

с. Гарбузівка (Ворскла — Дніпро)

75. Поселення на північний захід від села в ур. Полосківський Горб. Розташоване на похилому мису другої надзаплавної тераси лівого берега струмка Осьмачка, висотою 2,5—8 м над рівнем заплави, який прилягає до правого корінного берега Ворскли. У XVIII—XIX ст. на території поселення були сільські садиби, тепер поверхня розорюється. Розміри пам'ятки 900 × 170 м, але культурні залишки сконцентровані в південно-східній і східній частинах мису на площі 2 га. Підйомний матеріал представлений фрагментами гончарного кухонного посуду (32 %) і

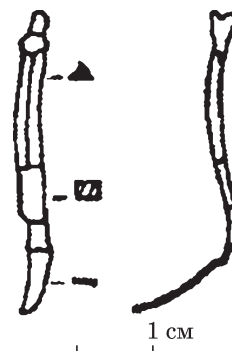

Рис. 14. Гарбузівка. Бронзова фібула (за: Рейда, Лямкін, Єремеев 2002, с. 174, рис. 1: 2)

з лискованою поверхнею (29 %), а також ліпно-го (4 %) і амфор, пряслицями, бронзовим браслетом із петельчастим замком, пошкодженою двочленною бронзовою підв'язною фібулою (рис. 14). Зафіксовано матеріали енеолітичного часу. Відкрите у 1986 р.

Супруненко, Гавриленко, отчет 1986; Супруненко 1988, с. 337; 1991, с. 36; Рейда, Лямкін, Сремєєв 2002.

с. Григоро-Бригадирівка (Дніпро)

76. Поселення на південний захід від села, на задернованому мису другої тераси лівого берега Дніпра, який підвищується на

0,6—1,2 м над рівнем Дніпродзержинського водосховища. Площа пам'ятки складає близько 1 га, поверхня поросла кущами. Західна частина поселення розмита водосховищем. У відслоненнях простежено культурний шар потужністю до 0,8 м із фрагментами черняхівської кераміки, а також матеріалами доби бронзи, сарматського часу, пеньківської культури, XVIII — початку XX ст. Відкрите у 1982 р.

Супруненко, отчет 1982; Телегін, Супруненко, Титова 1989, с. 132.

77. Могильник «Компанійці» на південний захід від села, на схід від колишнього

Рис. 15. Компанійці. План могильника: 1 — тілопокладення; 2 — тілоспалення в урні; 3 — тілоспалення в накритій урні; 4 — тілоспалення в перевернутій урні; 5 — тілоспалення в маленькій ямі з компактно складеними рештками спалення; 6 — тілоспалення компактні, накриті посудиною; 7 — тілоспалення «з розсіяними кісточками» (за: Махно 1971, с. 89, рис. 1)

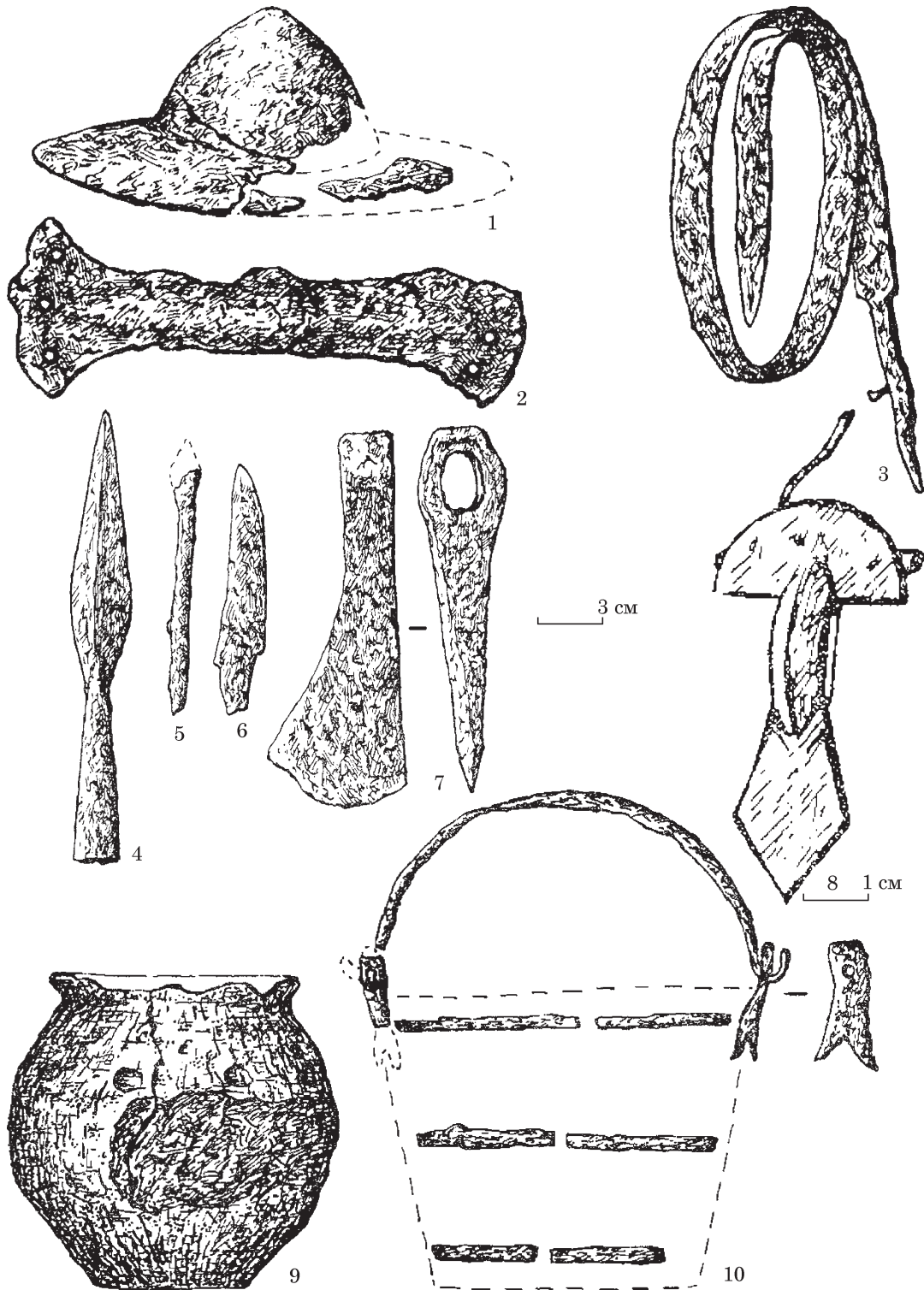

Рис. 16. Компанійці. Інвентар поховання 86: 1 — уламки умбона; 2 — накладне руків'я до щита; 3 — меч; 4 — вістря списа; 5 — вістря дротика; 6 — ніж; 7 — сокира; 8 — фібула; 9 — ліплений горщик; 10 — залізни деталі цеберка (за: Махно 1971, с. 93, рис. 5)

хут. Компанійці. Могильник знаходився на невеликому піщаному підвищенні на низькій терасі лівого берега Дніпра (нині оточене водами Дніпродзержинського водосховища і розмивається). У центрі був великий курган (ймовірно, доби бронзи), а навколо нього — залишки насипів декількох менших курганів. Відкритий А. В. Бодяньським у 1960 р., досліджувався Є. В. Махно в 1960—1965 рр. На дослідженій площі 5200 м² зафіксовано 116 поховань черняхівської культури (36 трупопокладень переважно північної орієнтації, 33 урнових та 47 ямних трупоспалень) і 20 поховань доби бронзи (рис. 15). Більшість поховань містила посуд, прикраси та інші речі (рис. 16). У трупоспаленнях часто траплялися уламки перепаленої кераміки, у двох знайдено предмети озброєння — меч, щит, бойову сокирку, наконечники списів, а також вудила. У керамічному комплексі могильника гончарні та ліпні посудини (зокрема, вельбарського типу). Є. В. Махно виокремила ще 351 поховання за обрядом «трупоспалення з розсіяними кісточками», кількість яких викликає сумнів у дослідників. Матеріали зберігаються у фондах ІА НАН України, Археологічному музеї ІА НАН України, в Музеї історії Києва.

Махно 1967, с. 160—163; 1971, с. 87—95; Махно, Шарафутдінова 1972, с. 70—82; Сьмонович, Кравченко 1983, с. 46, 68; Обломський 1999, с. 76—88; Некрасова 2006, с. 87—200.

78. Поселення «Боцули 2» на східній околиці села, на першій надзаплавній терасі висотою 4 м. Виявлено уламки гончарного черняхівського посуду та ліпного (з домішкою шамоту). Відкрив Д. Я. Телегін у 1960 р.

Телегін, Махно, Шарафутдінова, отчет 1960—61.

79. Поселення на західній околиці села в ур. Гармашева могила і Петрашкове. Крім черняхівських, зафіксовані давньоруські матеріали. Відкрите у 1961 р.

Телегін, Махно, Шарафутдінова, отчет 1960—61; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 52; Мироненко 1998, с. 67.

с. Кишеньки (Кишенька — Ворскла — Дніпро)

80. Поселення «Кишеньки Правобережні 1» розташоване на захід від центру села, на мису першої надзаплавної тераси (висота 3—5 м). Площа пам'ятки 8 га (800 × 100 м). Відкрив Д. Я. Телегін у 1961 р.

Телегін, Махно, Шарафутдінова, отчет 1960—61; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 52; Рейда 2002—2003, с. 122.

81. Поселення «Кишеньки Правобережні 2» на південній околиці села, на городках. Розташоване на першій надзаплавній терасі (висота 3—4 м). Крім кераміки черняхівської культури, виявлені матеріали доби бронзи. Відкрив Д. Я. Телегін у 1961 р.

Телегін, Махно, Шарафутдінова, отчет 1960—61; Рейда 2002—2003, с. 122.

82. Поселення «Кишеньки Лівобережні 1» на північ від села. Розташоване на першій надзаплавній терасі висотою 5—6 м. Довжина поселення 500—600 м. Серед підйомного матеріалу фрагменти гончарного посуду черняхівської культури та ліпного з домішкою шамоту, а також доби бронзи. Відкрив Д. Я. Телегін у 1961 р.

Телегін, Махно, Шарафутдінова, отчет 1960—61; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 52; Рейда 2002—2003, с. 122.

83. Поселення «Кишеньки Лівобережні 2 (4)» на північно-східній околиці села, на першій надзаплавній терасі. Також знайдено уламки посуду доби бронзи. Відкрила І. Ф. Ковальова у 1961 р.

Телегін, Махно, Шарафутдінова, отчет 1960—61; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 52; Рейда 2002—2003, с. 123.

м. Кобеляки (Кобелячка — Ворскла — Дніпро)

84. Поселення на північній околиці міста, на схилі першої надзаплавної тераси лівого берега р. Кобелячка. На городках, які знаходяться на території поселення, знай-

дено фрагменти черняхівського гончарного посуду, амфор і ліпних посудин. Колекція зберігається в фондах ІА НАН України. Поселення відкрив у 1946 р. І. І. Ляпушкін, обстежене у 1986 р.

Махно 1960, с. 39; Ляпушкін 1961, с. 164; Супруненко, Гавриленко, отчет 1986.

хут. Компанійці (див. с. Григоро-
Бригадирівка)

с. Кустолові Кущі (Ворскла — Дніпро)

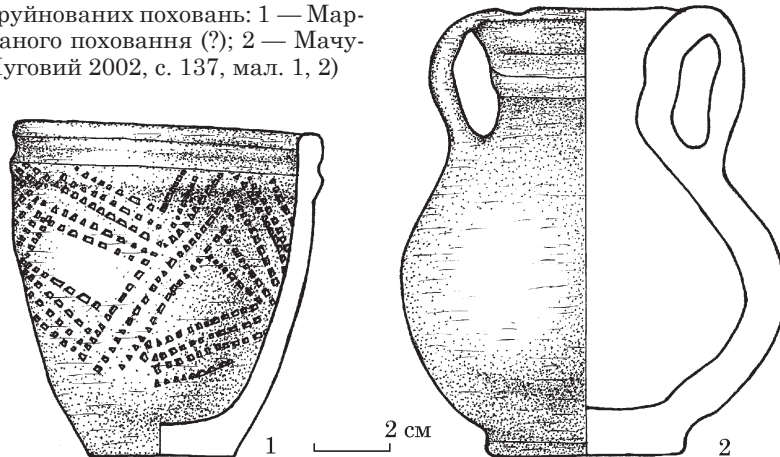
85. Поселення на північ від приєданого до Кустолових Кущів колишнього с. Ісаївка, на північний захід від залізничної платформи «Голубово», на заплавної дюні лівого берега Ворскли. Розміри 150 × 200 м. Поверхня розорюється. Крім черняхівської культури, зафіксовано матеріали доби неоліту, енеоліту, епохи середньої бронзи, раннього залізного віку. Відкрите у 1984 р.

Супруненко, Гавриленко, Кулатова, Морозко, отчет 1984.

с. Марківка (Ворскла — Дніпро)

86. Поховання черняхівської культури зруйноване під час будівництва силосної ями на території села. З нього до фондів Полтавського краєзнавчого музею в 1939 р. поступив глиняний гончарний лискований чорного кольору орнаментований кубок (інв. № А-706) (рис. 17: 1).

Рис. 17. Матеріали зі зруйнованих поховань: 1 — Марківка, кубок зі зруйнованого поховання (?); 2 — Мачухи, глек (за: Рейда, Луговий 2002, с. 137, мал. 1, 2)

Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 53; Сьмонович, Кравченко 1983, с. 68; Рейда, Луговий 2002, с. 136—138.

с. Орлик (Ворскла — Дніпро)

87. Поселення на лівому березі Ворскли, біля устя, на затопленій водами Дніпродержинського водосховища території колишнього с. Крамареве, приєданого до с. Орлик, на південь від нього. Розташоване коло пристані та біля озер Криве і Гетьманське (затоплені). Крім черняхівської культури, трапляються матеріали доби неоліту, бронзи та Давньої Русі. Відкрила І. Ф. Ковальова у 1961 р.

Телегін, Махно, Шарафутдинова, отчет 1960—61; Мироненко 1998, с. 67.

с. Переволочна (Ворскла — Дніпро)

88. Поселення на південний схід від села, яке нині затоплене водами Дніпродержинського водосховища. У 1920-х рр. в околицях села була знайдена бронзова арбалетна фібула. Відкрив Д. Я. Телегін.

Спицын 1948, с. 65; Телегін, Махно, Шарафутдинова, отчет 1960—61; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 54.

с. Придніпрянське (Оріль — Дніпро)

89. Поселення «Радянське 1» (у О. Б. Супруненка має назву «Радянське-6») на пів-

денно-західній околиці села (Карпенківський куток). На піщаній дюні й на сусідньому зораному південному схилі низької тераси правого берега Орелі трапляється гончарна кераміка черняхівської культури, окремі уламки амфор, а також фрагменти посудин епохи бронзи. Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею. Відкрив А. В. Бодяньський у 1960 р.

Телегин, Махно, Шарафутдинова, отчет 1960—61; Супруненко, отчет 1982.

90. Поселення «Радянське 4» розташоване на південь від південно-західної околиці села — кутка Кабаки, на лівому березі Ворскли, за 1 км на захід від Орелі і 1,5 км від Дніпра, в ур. Чернечино, на надзаплавній терасі (висотою до 3 м) правого берега Орелі, що прилягає до корінного берега. Тераса розорюється. На поверхні трапляється велика кількість уламків кераміки черняхівської культури, кістки тварин, залізні і керамічні шлаки. Знайдено уламок дзеркала з білого металу першої половини I тис. н. е. На західному схилі у п'яти траншеях (6 × 0,5 м) зафіксовано культурний шар потужністю 0,4—0,5 м. В одній із траншей розчищено господарську яму черняхівської культури діаметром більш як 1 м, у заповненні якої були уламки гончарної і ліпної кераміки, кістки тварин, обпалений граніт і глиняна обмазка. Також на поселенні зафіксовано матеріали епохи бронзи, пенківської культури та давньоруські. Колекція зберігається у фондах ІА НАН України. Поселення відкрите А. В. Бодяньським у 1960 р.

Телегин, Махно, Шарафутдинова, отчет 1960—61.

91. Поселення «Радянське 5» на північно-східній околиці села, на південь від птахоферми, на схилі мису надзаплавної тераси правого берега Орелі, за 70 м на схід від її русла. На задернованій поверхні трапляється гончарна кераміка черняхівської культури, а також доби бронзи і окремі фрагменти ранньослов'янських посудин. Поселення відкрите А. В. Бодяньським у 1960 р., обстежене у 1982 р.

Телегин, Махно, Шарафутдинова, отчет 1960—61; Супруненко, отчет 1982.

с. Прогрес (Кустолове — Ворскла — Дніпро)

92. Поселення на східній околиці села, на правому березі р. Кустолове на невисокому (до 2,5 м) підвищенні. Візуальний огляд виявив велику кількість ліпної та гончарної чорнолощеної кераміки черняхівської культури. Шурфування виявило потужний — до 0,8—1,0 м культурний шар. На глибині 0,4 м відкрито долівку споруди з глиняних вальків та яму. У заповненні ями містилися фрагменти керамічного посуду, кістки тварин та шматки глиняної обмазки. З шурфу походять уламки ліпного посуду, фрагменти гончарної столової черняхівської кераміки та амфор. Відкрите у 1977 р.

Юренко, отчет 1977.

с. Солошине (Дніпро)

93. Поселення 1 на південний захід від села. Розташоване на терасі шириною до 200 м, яка тягнеться з південного сходу на північний захід паралельно високому лівому берегу Дніпра. Розміри пам'ятки 60 × 30 м, поверхня розорюється. Знайдено фрагменти гончарних лискованих черняхівських посудин та декілька уламків ліпних доби бронзи. Відкрите у 1982 р.

Супруненко, отчет 1982.

94. Поселення 2 на південно-західній околиці села, на південний захід від кутка Ісаївка. Розташоване на двох мисах лівого корінного берега Дніпра, утворених його долиною і витоками балок, що тут сходяться. На східному мису культурний шар було знято в 1950-х рр. для будівництва дамби. На західному мису матеріал трапляється на оранці на площі 200 × 150 м. Серед підйомного матеріалу 250 фрагментів гончарної черняхівської кераміки, окремі фрагменти амфор і ліпних посудин. Також знайдено декілька фрагментів ліпної ранньослов'янської кераміки та два точиль-

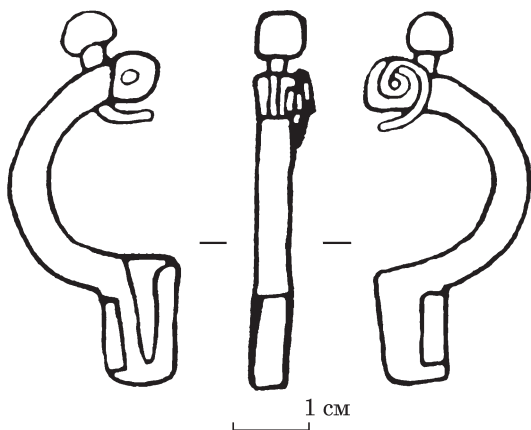
ні бруски. Відкрив І. І. Ляпушкін у 1947 р., обстежене в 1982 р.

Махно 1960, с. 38; Ляпушкін 1961, с. 164; Супруненко, отчет 1982.

с. Соснівка (Ворскла — Дніпро)

95. Неподалік села знайдена бронзова із залізною віссю Т-подібна двочленна фібула (рис. 18). Зберігається у Полтавському краєзнавчому музеї.

Калініна 2015.

с. Сухинівка (Кустолове — Ворскла — Дніпро)

96. Поселення на території села. Фрагменти гончарної черняхівської кераміки зафіксовано на схилі тераси лівого берега р. Кустолове, на городах. Відкрив І. І. Ляпушкін у 1946 р., обстежене в 1986 р.

Махно 1960, с. 39; Ляпушкін 1961, с. 173; Супруненко, Гавриленко, отчет 1986.

с. Чорбівка (Кустолове — Ворскла — Дніпро)

97. Поселення розташоване на першій терасі лівого берега р. Кустолове, в напрямку на с. Комарівку. Відкрив І. І. Ляпушкін у 1946 р.

Махно 1960, с. 39; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 56; Рейда 2002—2003, с. 122.

◁ **Рис. 18.** Соснівка. Бронзова фібула (за: Калініна 2015, с. 139, рисунок)

КОЗЕЛЬЩИНСЬКИЙ РАЙОН

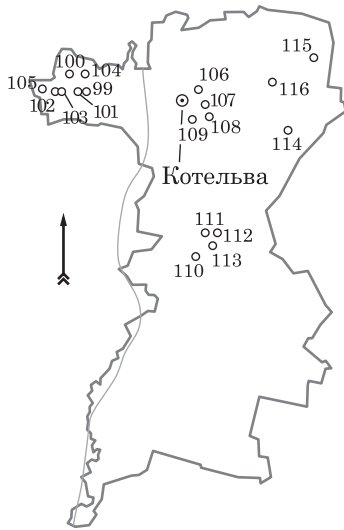
с. Калашники (Річечка — Сухий Кобелячок — Дніпро)

98. Поселення на південний захід від села, на схилах останцевого підвищення другої тераси правого берега р. Сухий Кобелячок, утвореного впадінням правої притоки — струмка Річечка. Площа складає не менше 2,5 га. Пам'ятка розорюється. Трапилися фрагменти ліпного та гончарного посуду черняхівської культури.

Супруненко 2015, с. 227—228.

◁ Пам'ятки Козельщинського району (номери відповідають номерам у тексті)

КОТЕЛЕВСЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Котелевського району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Більськ (Тарапунька — Суха Грунь — Грунь-Ташань — Псел — Дніпро)

99. Поселення в центрі села, на пологому мисі правого берега Більського струмка (правої притоки р. Тарапунька), на північ від школи. Площа 0,7 га (100 × 70 м). Пам'ятка під городами. Виявлені окремі фрагменти гончарного посуду черняхівської культури. Відкрите у 1994 р.

Кулатова 1996, с. 130.

100. Поселення в ур. Кут на північний захід від села, на території Великого Більського городища Розташоване на південно-східному схилі мису та північно-західному березі висохлого Більського озера. Площа 4,27 га. Зафіксовано також матеріали доби бронзи. Відкрив у 1985 р. П. Я. Гавриш, обстежив у 2014 р. О. Б. Супруненко.

Скорий, Супруненко, Корост 2015, с. 173; Могилов, Панченко 2016, с. 189.

101. Поселення «Марченки 1» розташоване в ур. Селище на мису першої надзаплавної тераси лівого берега р. Суха Грунь, на захід від Західного укріплення Більського городища, на південь від хут. Холодівщина. Пам'ятка знаходиться в південній частині мису, що спускається до заплави. Площа близько 2 га (250 × 130 м). Культурний шар потужністю до 0,9 м насичений уламками гончарного лискованого та шорсткого посуду. Відкрив у 1994 р. О. Б. Супруненко, у 2015 р. обстежив О. М. Шапорда, у 2016 р. проведено шурфування (С. А. Задніков, В. В. Приймак, О. В. Гопкало). Виявлено господарську яму діаметром приблизно 2,0 м, у заповненні якої містилися фрагменти ліпного посуду.

Степанович 1995а, с. 90; Кулатова 1996, с. 136; Шапорда 2016, с. 164; Задніков, Приймак, Гопкало 2016, с. 145—148.

102. Поселення «Перещепине 1» розташоване в однойменному урочищі, на захід від центру села, на мису лівого берега р. Тарапунька (правої притоки р. Суха Грунь). Площа 0,5 га (100 × 50 м). Поверхня пам'ятки розорюється. Відкрив П. Я. Гавриш у 1985 р.

Кулатова 1996, с. 128.

103. Поселення «Перещепине II» (у І. М. Кулатової «Перещепине III») на північний захід від центру с. Більськ, поза межами укріплень Більського городища. Північна частина поселення знаходиться

на курганному некрополі скіфського часу «Перещепине II». Пам'ятка розташована на мису першої надзаплавної тераси правого берега річки Суха Грунь, при впадінні в неї пересихаючого Більського струмка, на південний схід від колишнього с. Холодівщина (знято з обліку в 2000 р.). Поселення має протяжність вздовж краю мису 0,5 км і ширину 60—120 м (площа приблизно 4,5 га). Поверхня інтенсивно розорюється.

Виявив П. Я. Гавриш у 1994 р., обстежували у 1994 р. С. П. Степанович і І. М. Кулатова, у 2015 р. — О. М. Шапорда. Досліджувала Більська археологічна експедиція Центру охоронних досліджень пам'яток археології Полтавської області у 1999, 2000,

2005 рр. У 1999 р. було закладено 5 шурфів, у яких зафіксовано культурний шар потужністю до 0,9 м. У північній частині на поверхні зафіксовано п'ять скупчень глиняної обматки розмірами 12 × 10 м. Крім кераміки, виявлено фрагмент бронзової фібули, уламки біконічного пряслиця і кам'яного точила (рис. 19). У 2005 р. В. В. Приймак провів охоронні розкопки. Досліджено площу понад 1000 м². Виявлено дві споруди та господарську яму черняхівської культури. Зафіксовано також матеріали скіфського часу.

Степанович 1995а, с. 90; Кулатова 1996, с. 128; Рейда 2001, с. 106—109; Приймак 2006; Шапорда 2016, с. 165—166.

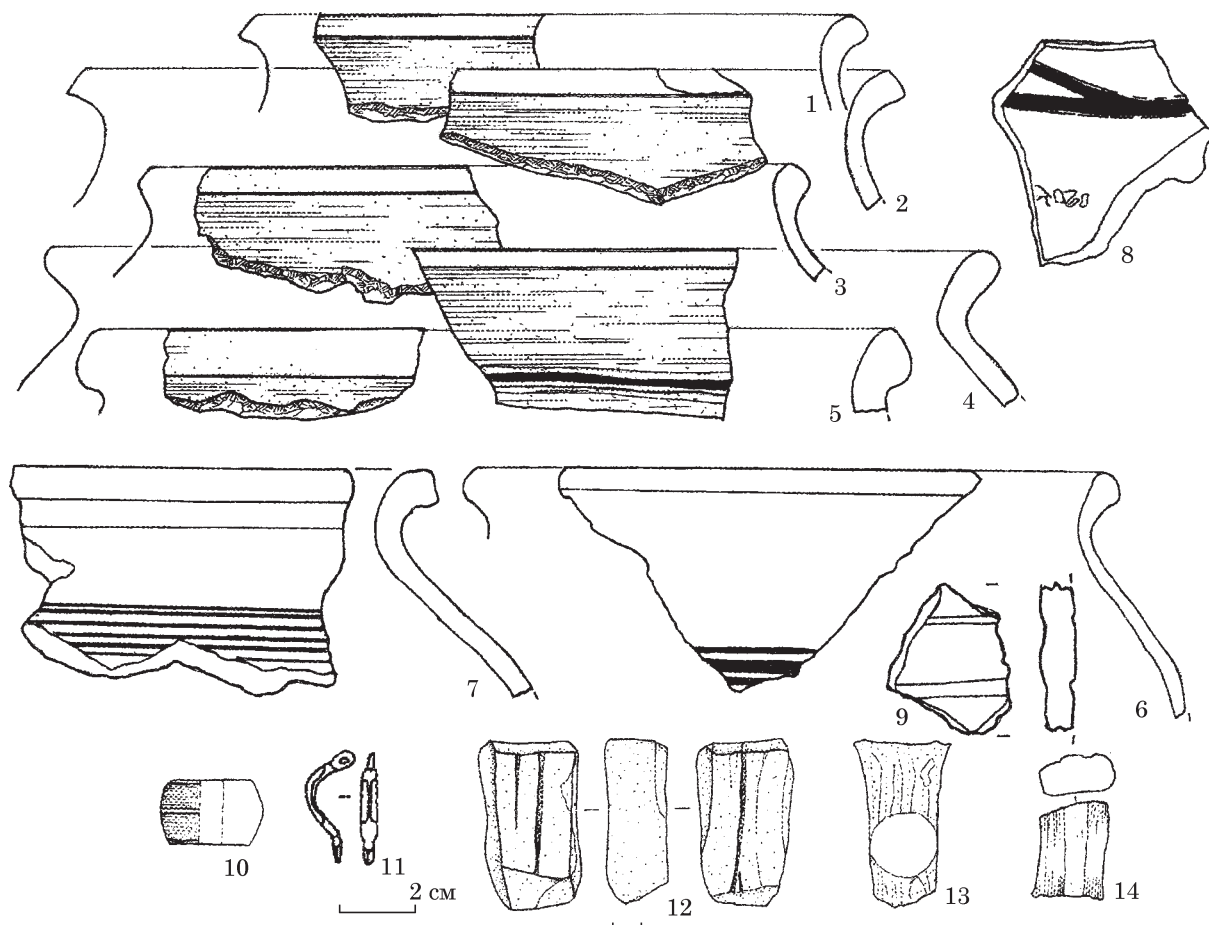

Рис. 19. Більськ. ур. Перещепине II. Знахідки з поселення черняхівської культури: 1—9, 13—14 — фрагменти посуду; 10 — пряслице; 11 — фібула; 12 — точильний брусок (1—10, 13—14 — кераміка; 11 — бронза; 12 — камінь) (за: Рейда 2001, с. 107—108, рис. 1, 2)

104. Поселення в ур. Перемірки знаходиться на схилі лівого крутого берега Більського струмка неподалік від його впадіння в р. Суха Грунь, на північний захід від західного в'їзду на Західне укріплення Більського городища. Відкрив П. Я. Гавриш, обстежували О. Б. Супруненко, І. М. Кулатова, С. П. Степанович у 1994 р., О. М. Шапорда у 2015 р. Площа близько 1,7 га. Поверхня розорюється. Підйомний матеріал представлений фрагментами гончарного посуду черняхівської культури.

Супруненко, Кулатова, Степанович, звіт 1994; Шапорда 2016, с. 165—166.

105. Поселення в ур. Якубовщина, за межами (за валом) Великого Більського городища. Розташоване на плато, на березі пересохлої річки, за садом. Розміри пам'ятки 300 × 150 м. На поверхні зафіксовано глиняну обмазку з відбитками дерев'яних конструкцій. Серед підйомного матеріалу уламки гончарного та ліпного посуду, глиняне пряслице. Виявлене у 1976 р.

Дьяченко, отчет 1976; Дьяченко 1976, с. 322—323.

сmt Котельва (Котелевка — Ворскла — Дніпро)

106. Поселення «Котельва IV» на північно-східній околиці сmt Котельва, на березі р. Котелевка (Котельва, Орешня). Розміри пам'ятки 130 × 70 м, поверхня розорюється. Поселення багат шарове. У шурфі зафіксовано таку послідовність шарів: 0,2—0,4 м (від сучасної поверхні) — матеріали черняхівської культури; 0,4—0,6 м — шар скіфського часу; 0,6—0,8 м — шар епохи бронзи. Кількість матеріалів у шурфі значна. Відкрите у 1977 р.

Юренко, отчет 1977.

107. Поселення «Котельва XVIII» («Котелевка 5») розташоване на схід від селища, на правому березі р. Котелевка. Крім черняхівської культури, виявлені матеріали доби бронзи. Відкрив О. М. Ткаченко у 1995 р., обстежив Г. В. Жаров у 2013 р.

Ткаченко 2006, с. 26; Жаров, Лисенко 2015, с. 101.

108. Поселення «Котельва XX» на схід від селища, на першій надзаплавній терасі правого берега р. Котелевка. Площа пам'ятки 0,5 га (70 × 70 м). Підйомний матеріал складається з фрагментів гончарного посуду черняхівської культури та кількох фрагментів ліпного посуду епохи бронзи. Відкрив О. М. Ткаченко у 1995 р.

Ткаченко 2006, с. 26.

109. Поселення «Котельва XXI» виявлене південніше поселення «Котельва XX». Розташоване на лівому березі річки. Відкрив О. М. Ткаченко у 1995 р.

Ткаченко 2006, с. 26.

с. Мала Рублівка (Ворскла — Дніпро)

110. Поселення в ур. Розрита Могила. Розташоване на схилі між першою та другою надзаплавними терасами лівого берега р. Ворскла, на північ від села. Площа близько 2,5 га (220 × 120 м). Поверхня щорічно розорюється. Знайдено фрагменти гончарного черняхівського посуду, деякі орнаментовані. Відкрите у 1995 р.

Шапорда 2016, с. 159—160.

с. Мар'їне (Мерло — Ворскла — Дніпро)

111. Поселення на піщаному підвищенні, за 0,25 км від правого берега р. Мерло. Пам'ятка розділена дорогою на дві нерівні частини, на одній з яких посадка сосни. Розміри поселення 100 × 40 м. На поверхні зафіксована значна кількість підйомного матеріалу. Шурфування виявило потужний (до 0,6 м) культурний шар. Крім черняхівської культури, виявлено матеріали доби бронзи, скіфського часу та салтівської культури. Відкрите у 1977 р.

Юренко, отчет 1977.

112. Поселення в центральній частині села, на невеликому майданчику розмірами 70 × 40 м. Підйомний матеріал представлений черняхівською гончарною керамікою. Шурфування виявило культурний шар потужністю до 0,6 м та фрагменти по-

суду скіфського часу і доби бронзи на глибині 0,6—0,8 м. Відкрите у 1977 р.

Юренко, отчет 1977.

113. Поселення праворуч від дороги на с. Капранське. Розташоване на невеликому підвищенні за 0,15 км від берега р. Мерло, на городах. Розміри 70 × 30. Шурфуванням виявлено культурний шар потужністю до 0,6 м, верхні горизонти якого містять фрагменти посуду черняхівської культури, нижні — епохи пізньої бронзи, скіфського часу. Зафіксовано також матеріали салтівської культури. Відкрите у 1977 р.

Юренко, отчет 1977.

с. Михайлівка (Котелевка II — Котелевка — Ворскла — Дніпро)

114. Поселення північніше села, на правому березі р. Котелевка II. Культурний шар поселення значно пошкоджений внаслідок багаторічної оранки. Межі пам'ятки не визначені. Крім матеріалів черняхівської культури, зафіксовано матеріали епохи бронзи. Відкрите у 1977 р.

Юренко, отчет 1977.

с. Сидоряче (Котелевка — Ворскла — Дніпро)

115. Поселення в північно-східній частині села, поблизу мосту через річку. Підйомний матеріал зафіксовано на зораній поверхні, на площі 30 × 50 м. Він представлений фрагментами гончарного та ліпного посуду черняхівської культури. Виявлені фрагменти сильно подрібнені, культурний шар порушений інтенсивним розорюванням. Знайдено також окремі фрагменти кераміки епохи бронзи, скіфського часу та салтівської культури. Відкрите у 1977 р.

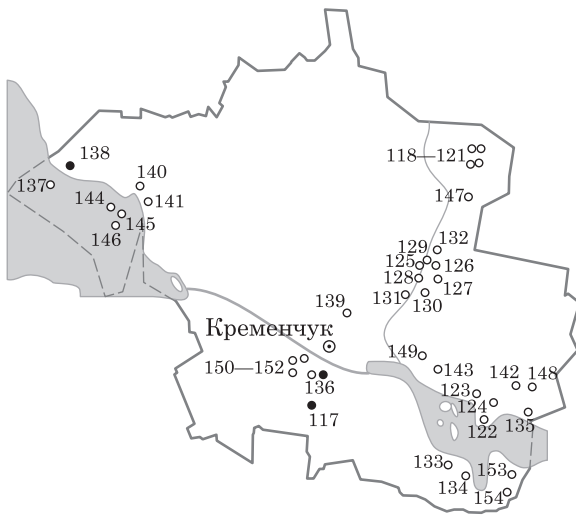
Юренко, отчет 1977.

с. Чернеччина (Котелевка — Ворскла — Дніпро)

116. Поселення на північний схід від села, на правому березі р. Котелевка. Фрагменти посуду черняхівської культури трапляються на площі 140 × 60 м. Культурний шар зруйновано багаторічною оранкою, нижче орного шару не простежується. Відкрите у 1977 р.

Юренко, отчет 1977.

КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Кременчуцького району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Білецьківка (Дніпро)

117. Поховання — зруйноване трупопокладення, що супроводжувалося двома гончарними мисками, випадково знайдене у межах села.

Старожитності Кременчука 2004, с. 101.

с. Василенки (Рудька — Псел — Дніпро)

118. Поселення I у південно-західній частині села на мисоподібному виступі правого берега р. Рудька. Знаходиться на схилах першої надзаплавної тераси річок Рудька та Крива Руда, на схід від місця їх злиття. Розміри поселення — з півдня на північ 390 м, із заходу на схід 120—200 м. Культурний шар потужністю до 0,62 м. Підйомний матеріал представлений значною кількістю гончарної черняхівської ке-

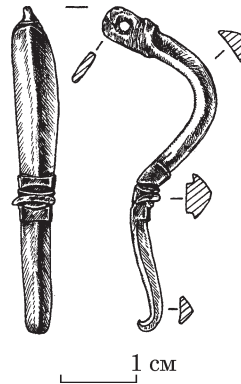

Рис. 20. Василенки I. Бронзова фібула (за: Супруненко, Шерстюк 2007, с. 74, рис. 19)

раміки, нечисленними фрагментами ліпної, уламком амфори інкерманського типу, прогнутою підв'язною бронзовою фібулою з повздовжнім фасетуванням (рис. 20). Відкрите у 2006 р.

Супруненко, Шерстюк 2007а, с. 72—74.

119. Поселення III в межах села, над схилами других терас річок Рудька та Крива Руда. Зі сходу обмежене схилом другої тераси та дорогою. Розміри з півночі на південь 170 × 60 м. Підйомний матеріал — фрагменти кухонної гончарної кераміки черняхівської культури. Відкрите у 2006 р.

Супруненко, Шерстюк 2007а, с. 69—70.

120. Поселення IV на правому березі р. Рудька, від її злиття з р. Крива Руда до мису, утвореного вигином р. Рудьки та вологим вибалком, на захід від села. Ширина селища складає від 60—70 м у східній до 150—250 м у його західній частині, довжина — близько 1 800 м. Загальна площа

приблизно 18 га. На території пам'ятки знаходяться рештки села XVIII—XX ст. Шурфуванням зафіксовано культурний шар із матеріалами черняхівської культури на глибині 0,25—0,70 м. Відкрите у 2006 р.

Супруненко, Шерстюк 2007b, с. 27—28.

121. Поселення V на південь від села, на мису лівого берега р. Рудька. Північно-східна частина поселення розташована навпроти злиття Рудьки та Кривої Руди. Площа приблизно 10 га (700 × 100—150 м). Поверхня пам'ятки задернована. Потужність культурного шару складає 0,8 м. Відкрите у 2006 р.

Супруненко, Шерстюк 2007b, с. 28.

м. Горішні Плавні (Дніпро)

122. Поселення «Барбара I» (за назвою урочища) розташоване на стрілці мису першої тераси лівого берега — свого часу перешийку заплавного озера Барбара. Рештки перешийку здіймаються на 0,5—1,7 м над рівнем Дніпра, береги розмиті та задерновані. Загальна площа поселення близько 1,8 га (80—90 × 200 м), поверхня задернована. Відкрив М. Я. Рудинський у 1922 р., обстежив С. О. Єремеев у 1992 р. У 2004 р. Ю. Ю. Башкатов провів шурфовку, завдяки якій визначено потужність культурного шару — 1—1,5 м. Крім фрагментів гончарної черняхівської кераміки, виявлено

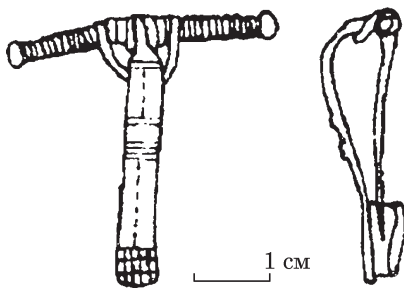

Рис. 21. Барбара I. Бронзова фібула (за: Рейда, Лямкін, Єремеев 2002, с. 174, рис. 1: 7)

матеріали доби неоліту, енеоліту, бронзи, XII—XIV ст. (рис. 21).

Телегин, Махно, Шарафутдінова, отчет 1960—61; Шилов, Шкляр, Єремеев, отчет 1993;

Супруненко, Кулатова, Мироненко, звіт 2003; Башкатов, звіт 2004.

123. Поселення «Золотнище I» (за назвою урочища) розташоване у західній частині міста, на межі приватної забудови і прибережних лісонасаджень. Знаходиться на схилі і невеликому округлому мису правого берега струмка. Висота над заплавою 1,1—2 м. Площа поселення 2,2 га (150—100 × 180 м). Крім черняхівських, трапляються матеріали доби неоліту, бронзи, скіфського часу, XII—XIII ст. Виявила Є. В. Махно в 1960 р., обстежене в 2002—2003 рр.

Телегин, Махно, Шарафутдінова, отчет 1960—61; Супруненко, Кулатова, Мироненко, звіт 2003.

124. Двочленна бронзова фібула IV ст. знайдена на південний схід від міста, на поселенні з матеріалами епохи бронзи, розташованому на мисоподібному виступі надзаплавної тераси лівого берега затоки Дніпра — Барбари. Експонується у Музеї історії ВАТ «Полтавський ГЗК» м. Горішні Плавні.

Лугова, Мироненко 2001, с. 113; Рейда, Лямкін, Єремеев 2002, с. 174.

с. Дмитрівка (Псел — Дніпро).

125. Поселення II на південний захід від села, на захід від колишнього хут. Суки. Розташоване на розораному мису першої тераси лівого берега Псла, який огинається старицею і підвищується над рівнем заплави на 1,8—2,4 м. Культурні залишки виявлені в західній, зверненій до річки, частині на площі 2,1 га (110 × 220 м). Ймовірно відкрите І. М. Самойловським в 1930 р. Як нововиявлене в 1993 р. обстежене С. О. Єремеевим. У 2001 р. шурфувалося Ю. Ю. Башкатовим, завдяки чому визначено потужність культурного шару — до 0,6 м. Обстежене в 2003 р. Крім черняхівської культури, виявлено матеріали доби неоліту, бронзи, передскіфського періоду, пізньозарубинецькі (типу Картамишево 2 чи Йосипівка) та Київської Русі.

Знахідки зберігаються в історико-краєзнавчому музеї.

Телегін, Махно, Шарафутдинова, отчет 1960—61; Ляпушкин 1961, с. 343; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 59—60; Шилов, Шкляр, Еремеев, отчет 1993; Єремеев 2001, с. 84; Башкатов, Івченко, Тараненко, отчет 2001; Супруненко, Кулатова, Мироненко, отчет 2003.

126. Поселення III на південь від села та на південний захід від решток колишнього хут. Суки, між лівим берегом стариці Псла та курганною групою «Три могили». Розташоване на двох виступах розлогого розораного мису першої надзаплавної тераси (висотою 1,8—2,4 м) лівого берега Псла, обмеженого із заходу старицею. Розміри поселення 500 × 100 м. Пам'ятка майже навпіл розділена курганами групи «Три брати» (знахідки трапляються на насипах курганів № 2, 3), з півночі і півдня її перетинають долини пересохлих струмків. Потужність культурного шару — до 1,3 м. Ймовірно відкрито І. М. Самойловським у 1930 р. Як нововиявлене обстежене в 1947 р. І. І. Ляпушкіним, обстежене в 1993 р. С. А. Єремеевим, шурфувалося у 2001 р. Ю. Ю. Башкатовим. У 2003—2004, 2007—2010 рр. Ю. Ю. Башкатов провів розкопки. Досліджено залишки 7 споруд, 3 господарських ям та кам'яного вогнища черняхівської культури, що дозволило виокремити два будівельні горизонти. Крім черняхівської культури, зафіксовано матеріали доби неоліту, зрубної та чорноліської культур, скіфського часу, доби Київської Русі та післямонгольського часу.

Ляпушкин 1961, с. 343; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 59—60; Єремеев 2001, с. 84; Шилов, Шкляр, Еремеев, отчет 1993; Башкатов, Івченко, Тараненко, отчет 2001; Башкатов, отчет 2003; Башкатов 2008, с. 46—48; Башкатов, Горбаненко, Пашкевич 2010.

127. Поселення IV розташоване між річкою і західною частиною села. Крім черняхівських, трапляються матеріали доби бронзи та передскіфського часу. Відкрито у 1993 р.

Єремеев 2001, с. 84.

128. Поселення V розташоване на південно-західній околиці села. Крім черняхівських, трапляються матеріали доби неоліту, бронзи, Київської Русі. Відкрито у 1993 р.

Єремеев 2001, с. 84.

129. Поселення VII розташоване між пам'ятками «Дмитрівка II» і «Дмитрівка III» на мису біля стариці р. Псел. Культурний шар, у якому трапляються фрагменти черняхівської кераміки та глиняна обмазка, має потужність понад 0,7 м. Відкрито у 2004 р.

Башкатов, отчет 2004.

130. Поселення VIII розташоване східніше курганної групи «Три могили». Його розміри приблизно 100 × 100 м. Виходячи з розмірів і концентрації матеріалу, воно може містити лише кілька споруд. На поверхні трапляється черняхівська гончарна кераміка. Відкрито у 2004 р.

Башкатов, отчет 2004.

131. Поселення IX розташоване на південний захід від курганної групи «Три могили» на мису над старицею р. Псел. Потужність культурного шару до 0,75 м. Розміри приблизно 300 × 100 м. Відкрито у 2004 р.

Башкатов, отчет 2004.

132. Поселення X розташоване північніше поселення «Дмитрівка III». Потужність культурного шару у пошуковій траншеї — до 0,5 м. Трапляються фрагменти черняхівської гончарної кераміки, а також ліпної доби бронзи. Відкрито у 2004 р.

Башкатов, отчет 2004.

с. Кам'яні Потоки (Дніпро)

133. Поселення 2 в ур. Сиваш, нагородах. Розташоване на надзаплавній терасі висотою 4—5 м. Розміри поселення 80 × 30 м. Крім гончарної кераміки черняхівської культури та уламків амфор римського часу, виявлено матеріали доби неоліту.

Телегін, Шмаглий, Кучера, Митрофанова, Драчук, Петровская, отчет 1959.

134. Поселення 3 на схід від села, у саду. Розташоване на першій надзаплавній терасі висотою 4,5 м. Довжина пам'ятки — до 1 км. Серед матеріалів переважає гончарна столова та кухонна кераміка, також знайдені уламки амфор.

Телегин, Шмаглій, Кучера, Митрофанова, Драчук, Петровская, отчет 1959.

с. Карпівка (Сухий Кобелячок — Дніпро)

135. Поселення III на підвищенні першій терасі лівого берега р. Сухий Кобелячок. Розташоване на захід від с. Карпівка. Площа пам'ятки внаслідок задернованості не визначена. Серед підйомного матеріалу уламки гончарних та ліпних горщиків черняхівської культури, фрагмент залізного вудила, свинцевого прясельця та підв'язної воїнської фібули. Відкрив О. Б. Супруненко у 2012 р.

Супруненко, Шерстюк 2014.

м. Кременчук (Крюків — Дніпро)

136. Поселення і могильник у правобережній частині міста. Розташоване на ми-

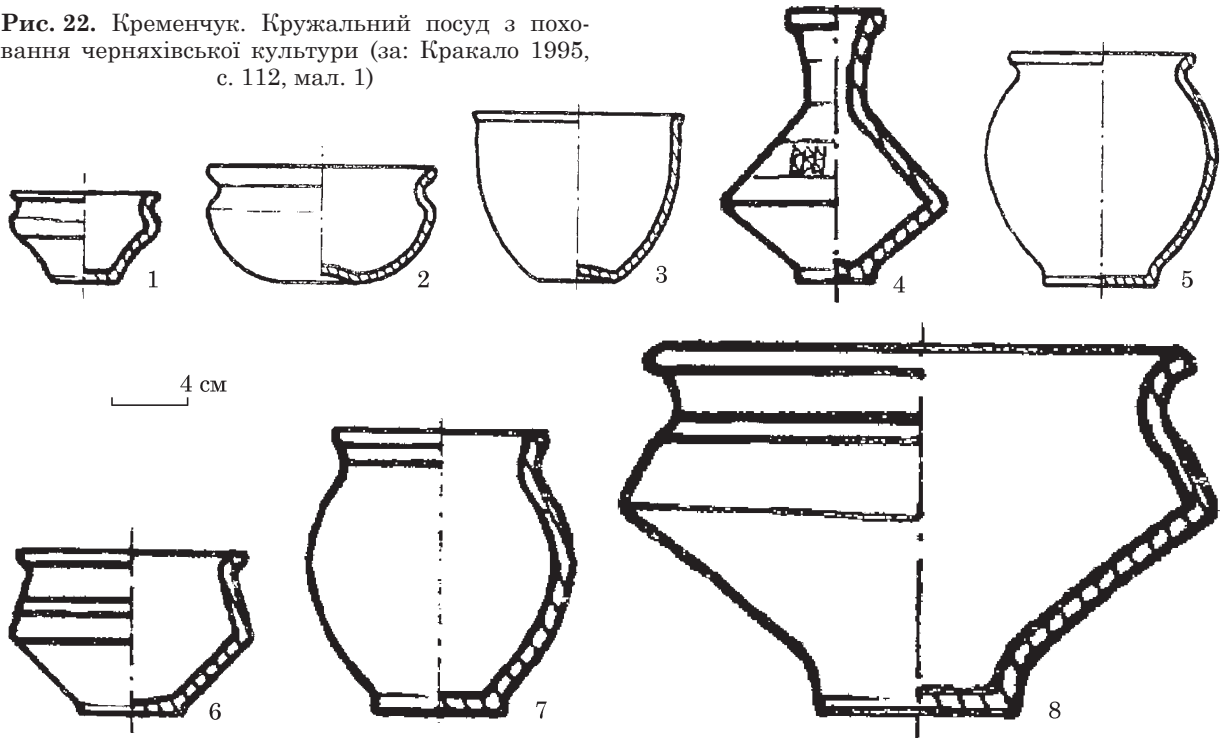
соподібному підвищенні (6—8 м) правого берега струмка Крюків, видовженому з північного сходу на південний захід. Орієнтовна площа селища 1,5 га (150 × 100 м). Пам'ятка знаходиться у межах приватної забудови. У 1960 р. під час будівництва було знайдене безінвентарне поховання — трупокладення північно-західної орієнтації; у 1992 р. під час земляних робіт виявлено зруйноване дитяче поховання — трупокладення, яке супроводжувалось 8 гончарними посудинами (зберігаються у Кременчуцькому краєзнавчому музеї) (рис. 22).

Кракало 1995; Старожитності Кременчука 2004, с. 101—103.

с. Максимівка (Дніпро)

137. Поселення на південь від села, в ур. Топило, нині повністю затопленому Кременчуцьким водосховищем. Пам'ятка знаходилася на південно-західному схилі невисокого останця в широкій заплаві лівого берега Дніпра. Розміри 1000 × 150 м. Відкрив В. М. Даниленко у 1958 р., досліджували у 1959 р. Є. В. Махно та І. П. Кос-

Рис. 22. Кременчук. Кружальний посуд з поховання черняхівської культури (за: Кракало 1995, с. 112, мал. 1)

тюченко. У південній частині поселення, на розкопаній площі близько 2000 м² виявлено залишки наземних жител і господарських будівель, господарські ями. Матеріали представлені гончарною керамікою, уламками ліпних посудин і амфор, виробами із заліза, кістки та глини. Серед знахідок також ціла інкерманська амфора, кам'яне жорно, монета Коммода (180—192), бронзовий перстень, уламки скляних посудин. На території поселення знайдено два поховання, які супроводжувалися бронзовими браслетами VI—VII ст. Колекція зберігається у фондах ІА НАН України.

Костюченко, отчет 1959; Махно 1960, с. 37.

138. Поховання південно-західної орієнтації знайдене випадково. На грудях похованого виявлено бісер та 4 бронзових пряжки, зліва був залізний меч, неподалік — точильний сланцевий брусок. До складу поховального інвентаря входили два дворучних гончарних глека. До Кременчуцького краєзнавчого музею потрапив тільки фрагментований меч.

Кракало 2002—2003.

с. Мала Кохнівка (Крива Руда — Дніпро)

139. Поселення на схід від старого кар'єру, на березі пересохлого озера. Площа близько 10 га (500 × 200 м). Поверхня частково забудована, частково задернована. Крім фрагментів ліпного і гончарного посуду черняхівської культури та уламка вузькогорлої амфори, виявлено матеріали доби бронзи. Відкрив В. С. Драчук у 1960 р.

Телегін, Махно, Шарафутдінова, отчет 1960—61; Старожитності Кременчука 2004, с. 101.

с. Недогарки (Дніпро)

140. Поселення 1 на південний захід від села та від балки Піщаної, на березі Кременчуцького водосховища, східніше Абраменкова озера. Розташоване на мису. Крім гончарної черняхівської кераміки, виявлено фрагменти посуду доби бронзи.

Махно 1960, с. 38.

141. Поселення 2 біля Абраменкова озера. Крім фрагментів гончарної черняхівської кераміки, зафіксовані уламки посуду доби бронзи та давньоруського часу. Відкрито у 1958 р. (Д. Я. Телегін, М. П. Кучера).

Махно 1960, с. 38.

с. Петрашівка (Сухий Кобелячок — Дніпро)

142. Поселення «Петрашівка II» на південно-східній околиці села. Розташоване на піщаному підвищенні першої тераси правого берега р. Сухий Кобелячок. Виявлене у 2011 р., досліджувалось у 2012 р. У траншеї площею 125 м² (25 × 5 м) досліджено залишки житлово-господарської споруди та 4 господарські ями черняхівської культури, а також зафіксовано матеріали доби бронзи та пізнього середньовіччя. Крім ліпної та гончарної кераміки черняхівської культури, знайдено денарій Марка Аврелія та рамку невеликої срібної пряжки. Неподалік від поселення виявлено бронзову підв'язну фібулу.

Супруненко, Шерстюк 2014.

с. Придніпрянське (Псел — Дніпро)

143. Поселення «Дзержинське» на північ від колишнього хут. Івки, на березі озера Світличне. Зібрано уламки гончарного та ліпного посуду черняхівської культури. Виявлене у 1960 р.

Телегін, Махно, Шарафутдінова, отчет 1960—61; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 59.

с. Радущківка (Дніпро)

144. Поселення I на схід від села, на східній околиці хут. Вирвихвіст. Поселення було розташоване на стрілці, утвореній лівим берегом безіменного струмка і долиною Дніпра. Зараз затоплене Кременчуцьким водосховищем. Довжина пам'ятки була майже 1,5 км, ширина 50 м вздовж краю досить високої тераси над місцями заболоченою заплавою лівого берега Дніпра. На цьому відрізку берегова тераса розділена невеликими ярами на три миси, на кожному з них потужність культурного шару досягала

0,4—0,5 м. Відкрив у 1947 р. І. І. Ляпушкін, обстежували у 1955 р. М. М. Шмаглій, у 1958 р. — Д. Я. Телегін. У 1958 р. провели розкопки В. П. Петров, Є. В. Махно, Н. М. Кравченко. Досліджена площа складає 1000 м². Виявлено залишки наземних глинобитних жител із вогнищами. Серед матеріалів велика кількість гончарної черняхівської кераміки, окремі уламки пізньоримських амфор і ліпних посудин, ювелірні тиглі, пряслиця, грузила, римська монета, жорно. У східній частині поселення зафіксовані залишки могильника доби бронзи.

Ляпушкін 1950а, с. 36; 1950b, с. 30; Махно 1960, с. 38.

145. Поселення II неподалік від поселення I, на східній околиці села. На території пам'ятки — городи. Відкрив у 1955 р. М. М. Шмаглій.

Махно 1960, с. 38.

146. Поселення III на південний захід від північно-західного краю села. Знаходиться на дюні у заплаві біля оз. Плависте поруч із Пахарським. Відкрите у 1958 р.

Телегін, Юра, Кучера, Максимов, Митрофанова, отчет 1958; Махно 1960, с. 38.

с. Ревівка (Рудька — Псел — Дніпро)

147. Поселення I на західній околиці села. Розташоване вздовж схилу лівого берега р. Рудька. Площа 10 га (650 × 100—160 м). Східна частина пам'ятки під забудовою та городами, центральна та північно-західна задерновані, південна розорюється. Серед матеріалів кухонна та столова кераміка черняхівської культури, а також фрагментована частина пізньоантичної амфори Делакеу (Зеест 100). Виявлене у 2006 р.

Супруненко, Шерстюк 2007а, с. 28—29.

с. Салівка (Дніпро)

148. Поселення на південний захід від села, біля колишнього хут. Хобівка. Розташоване на похилій низькій терасі за 10 м

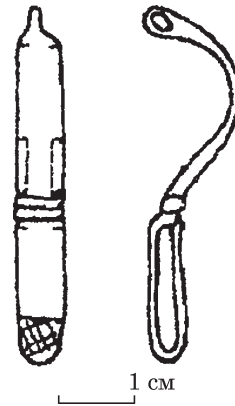

Рис. 23. Салівка. Бронзова фібула (за: Рейда, Лямкін, Єремеев 2002, с. 174, рис. 1: 6)

від берега затоки Дніпродзержинського водосховища. Матеріал трапляється на городках на площі 80 × 7 м. Потужність культурного шару до 0,7 м. Підйомний матеріал складається з фрагментів гончарної кераміки, окремих уламків ліпної та пошкодженої бронзової прогнутої підв'язної фібули (рис. 23). Відкрите у 1982 р.

Супруненко, отчет 1982; Рейда, Лямкін, Єремеев 2002, с. 174.

с. Соснівка (Крива Руда — Дніпро)

149. Поселення у північно-східній частині села, у верхів'ях р. Крива Руда (колишній хут. Криси). Розташоване на схилі піщаного підвищення. Площа близько 1,2 га. Територія частково під сосновим лісом. Відкрив В. С. Драчук у 1960 р.

Телегін, Махно, Шарафутдінова, отчет 1960—61; Старожитності Кременчука 2004, с. 101.

с. Чечелеве (Дніпро)

150. Поселення 1 на надзаплавній терасі правого берега Дніпра (Кременчуцькі плавні). Крім фрагментів гончарної і ліпної кераміки черняхівської культури, виявлено матеріали доби бронзи. Відкрили у 1959 р. М. П. Кучера і В. С. Драчук.

Телегін, Шмаглій, Кучера, Митрофанова, Драчук, Петровская, отчет 1959; Кучера, Драчук 1962, с. 100.

151. Поселення 2 на городах, на першій надзаплавній терасі Дніпра. Підйомний матеріал складається з уламків ліпного і гончарного посуду черняхівської культури. Відкрили у 1959 р. М. П. Кучера і В. С. Драчук.

Телегин, Шмаглий, Кучера, Митрофанова, Драчук, Петровская, отчет 1959; Кучера, Драчук 1962, с. 100.

152. Поселення 3 на околиці села, на схилі першої надзаплавної тераси. У траншеї часів Другої світової війни виявлено фрагменти гончарної та ліпної кераміки черняхівської культури. Відкрили у 1959 р. М. П. Кучера і В. С. Драчук.

Телегин, Шмаглий, Кучера, Митрофанова, Драчук, Петровская, отчет 1959; Кучера, Драчук 1962, с. 100.

с. Чикалівка (Дніпро)

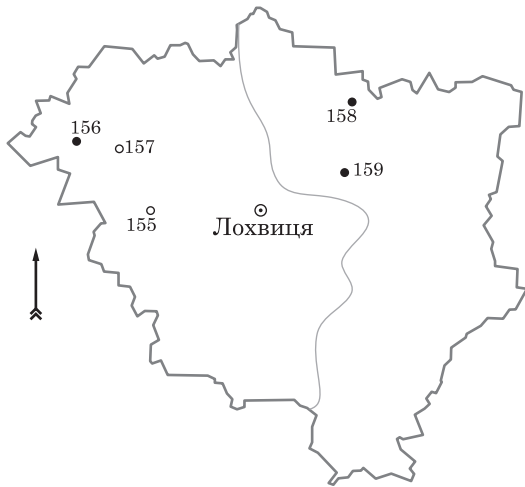
153. Поселення 1 південніше Чикалівського кар'єру, на городах. Розташоване на першій надзаплавній терасі Дніпра. Знайдено фрагменти гончарної і ліпної кераміки черняхівської культури. Відкрили у 1959 р. М. П. Кучера і В. С. Драчук.

Телегин, Шмаглий, Кучера, Митрофанова, Драчук, Петровская, отчет 1959; Кучера, Драчук 1962, с. 100.

154. Поселення 3 на південний схід від саду, над озером. Розташоване на підвищенні надзаплавної тераси. Культурний шар слабо насичений. Крім черняхівської гончарної кераміки, виявлено матеріали доби бронзи.

Телегин, Шмаглий, Кучера, Митрофанова, Драчук, Петровская, отчет 1959.

ЛОХВИЦЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Лохвицького району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Безсали (Суха Лохвиця — Сула — Дніпро)

155. Поселення на північній околиці села, на схилі берегової тераси (висотою 2—4 м) правого берега р. Суха Лохвиця і безіменного струмка — її правої притоки. Поверхня розорюється. Підйомний матеріал складається з фрагментів гончарної і ліпної черняхівської кераміки. Трапились також уламки ліпних посудин скіфського часу. Відкрите у 1981 р.

Приймак, отчет 1981—82.

с. Бербениці (Суха Лохвиця — Сула — Дніпро)

156. Могильник (?) між сс. Бербениці та Богодарівка (колишній хут. Харченкові Хутори). У вересні 1927 р. під час господарських робіт випадково виявлене тілопокладення орієн-

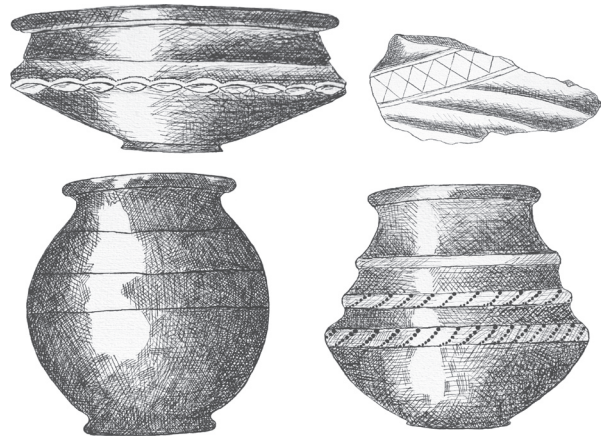

Рис. 24. Бербениці (Харченкові Хутори). Знахідки зі зруйнованого поховання (за: Гейко, Рейда, Милашевський 2011, с. 97, рис. 2)

товане на північ — північний захід. Досліджувалося співробітником Лохвицького музею М. Д. Ренським. Контури та розміри поховальної ями зафіксувати не вдалося. Біля черепа були цілі миска та кубок, неподалік знаходився горщик. Також трапилися фрагменти мисок. Кубок знаходиться в експозиції Лохвицького музею (помилково зазначено, що походить із Лохвицького могильника) (рис. 24).

Сымонович, Кравченко 1983, с. 66; Гейко, Рейда, Милашевський 2011, с. 95—100.

с. Жабки (Суха Лохвиця — Сула — Дніпро)

157. Поселення «Луценки» біля західної околиці села, праворуч від ґрунтової дороги Бербениці — Жабки, на південному краї надзаплавної тераси (висотою 1—3 м) лівого берега р. Суха Лохвиця. На площі 500 × 70 м трапляються фрагменти гончарних кухонних і столових черняхівських посудин

та пізньосередньовічна кераміка. Поселення виявлене в 1981 р.

Приймак, отчет 1981—82.

м. Заводське (Артополот — Сула — Дніпро)

158. Могильник «Лохвицький» на схід від міста Заводське (кол. Червонозаводське), на південний схід від цукрового комбінату, на території автоколонії. Розташований на західній частині мисоподібного виступу надзаплавної тераси лівого берега Сули, при впадінні в неї Артополота. Довжина пам'ятки з півночі на південь не перевищує 120 м, широтні розміри не встановлені. Відкритий випадково в 1955 р. Тоді ж обстежив П. А. Гребенников, який зібрав і передав до Лохвицького музею посудини зі зруйнованих поховань. У тому самому році досліджували Д. Т. Березовець і В. П. Петров. На розкопаній площі 350 м² досліджено 20 поховань черняхівської культури (12 трупопокладень, 8 трупоспалень) і не менше як 13 поховань, за словами робітників, було знищено під час земляних робіт (рис. 25). Трупопокладення орієнтовані на північ, північний захід і одне — на захід. Більшість із них супроводжувалась гончарними посудинами, а в деяких випадках і речами особистого вбрання (поясна пряжка, намисто, підвіски, ланцетоподібний ніж

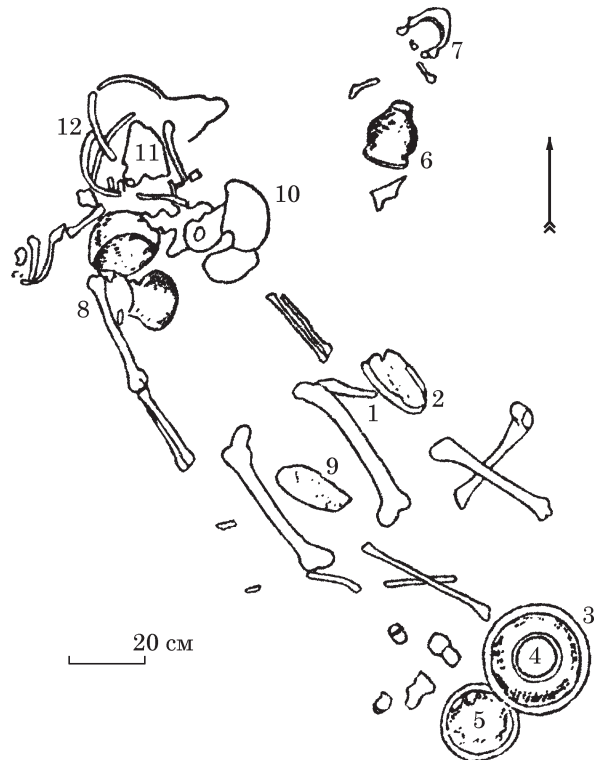

Рис. 26. Лохвицький могильник. План поховання 9: 1 — кинджал; 2, 5 — миски; 3 — ваза; 4 — миска у вазі; 6 — горщик; 7 — нижня щелепа; 8 — горщик; 9 — частина миски 2; 10 — кістки тазу; 11 — лопатка; 12 — ребра (за: Березовець, Петров 1960, с. 91, рис. 7)

з перевитою ручкою) (рис. 26). Трупоспалення одне ямне, решта — урнові. Також зафіксовано залишки споруд доби бронзи. Матеріали зберігаються у фондах Лохвицького краєзнавчого музею та ІА НАН України.

Березовець 1957, с. 89—90; Березовець, Петров 1960.

с. Зірка (Сула — Дніпро)

159. Могильник (?) на західній околиці села. У 1952 р. випадково на глибині 3 м виявлено камінь, навколо якого в попелі трапилися уламки черняхівських посудин та кістки тварин.

Махно 1960, с. 39; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 66.

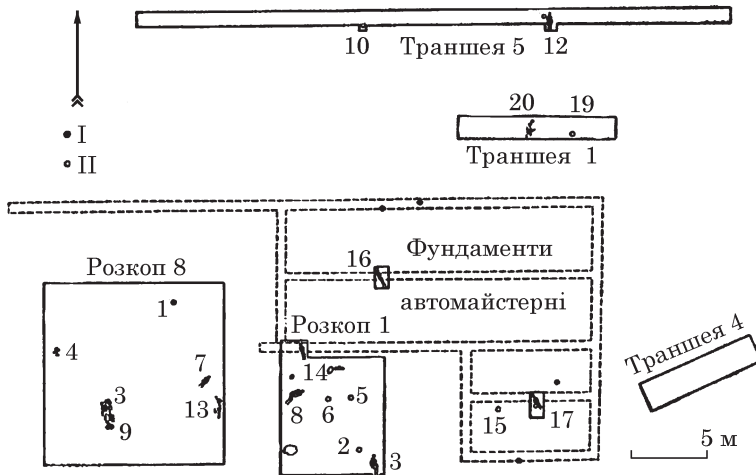
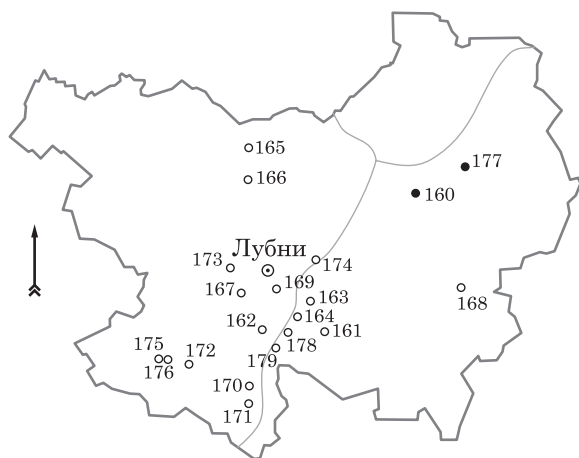

Рис. 25. Лохвицький могильник. План могильника: I — поховання з кремацією, виявлені під час земляних робіт; II — розкопані поховання з кремацією (за: Березовець, Петров 1960, с. 85, рис. 1)

ЛУБЕНСЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Лубенського району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Вовчик (Сула — Дніпро)

160. Могильник на південь від села, в ур. Рудка, праворуч від дороги на м. Ромодан. Частина зруйнована кар'єром, решта розорюється. У 1964 р. під час будівництва дороги на глибині близько 1 м знайдено декілька поховань, матеріали з яких (2 гончарних горщика, 2 миски, чорнолощений орнаментований кубок, уламок гребеня з виділеними плечиками і скляна намистина) були передані до шкільного музею. У 1968 р. у західній частині, біля північного краю кар'єру могильник розкопував В. В. Кропоткін. Досліджено 3 ямні трупопалення і 3 трупопокладення північної орієнтації черняхівської культури, а також 2 поховання доби бронзи. Усі черняхівські тілопокладення безінвентарні, тільки в похованні 4 знайдено залишки ліпної посудини і 8 намистин з бурштину, сердоліку і коралу. Колекція зберігається в шкільному

музеї с. Вовчик і у фондах Державного історичного музею (РФ).

Кропоткин, отчет 1968; Кропоткин 1969, с. 310—311; Сымонович, Кравченко 1983, с. 68.

с. Войниха (Солониця — Сула — Дніпро)

161. Поселення «Яновщина» між селами Куп'єваха та Войниха (колишній хут. Яновщина), на боровій терасі р. Солониця. Виступ тераси, на якій розташоване поселення, утворює своєрідний півострів. Розміри з півночі на південь близько 1 км, ширина 250—200 м. Підйомний матеріал представлений значною кількістю уламків черняхівського гончарного посуду. Відкрите у 1947 р.

Копилов, звіт 1947; Копилов 1952, с. 308.

с. В'язівок (Сліпорід — Сула — Дніпро)

162. Поселення на видовженій засіяній дюні, на північний захід від В'язівської насосної станції. Підйомний матеріал представлений фрагментами гончарної черняхівської кераміки. Відкрите у 1983 р.

Супруненко, отчет 1983.

с. Засулля (Сула — Дніпро)

163. Поселення на схід від села, біля Лубенського пенькозаводу. Розташоване на краю другої надзаплавної тераси (висотою 3,5—4 м) лівого берега Сули. По території поселення проходить шосе Київ—Харків. Майже половина пам'ятки зруйнована піщаним кар'єром. Площа поселення, що збереглася, складає 0,7 га (170—150 × 50 м), потужність культурного шару — до 1 м.

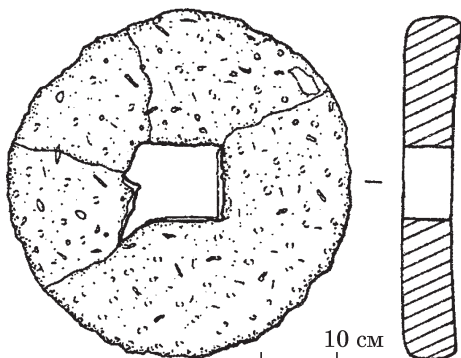

Рис. 27. Засулля. Туфове жорно (за: Сидоренко 1999, с. 284, рис. 1)

Крім черняхівських матеріалів, виявлено кам'яну сокиру доби бронзи, уламки кераміки пізньоямної, бондарихінської і пеньківської культур, фрагментований ліпний горщик пізньосарматського типу, який може бути пов'язаний з пізньозарубинецьким шаром. Відкрив Ф. Б. Копилов у 1945 р., обстежував О. Б. Супруненко у 1984 р. У 1998 р. на поселенні знайдено туфове жорно черняхівської культури (рис. 27).

Копилов 1952, с. 308; Сидоренко 1999а, с. 284—285.

164. Поселення на заплавному останці в ур. Лящівка (Коса), який розташований південніше мосту через Сулу. Пагорб має висоту близько 5 м і площу 1,1 га (190 × 130 м). Потужність культурного шару — 0,5—1,5 м. Західна частина пам'ятки зруйнована піщаним кар'єром. Відкрив Ф. Б. Копилов у 1945 р., обстежене в 1984, 1988 рр.

Копилов 1952, с. 308; Моргунов, Неприна, Супруненко, отчет 1984; Кулатова, Супруненко, отчет 1988; Сидоренко 1999b; 1999с, с. 84—96; Сидоренко, Супруненко 2001, с. 98.

с. Калайдинці (Удай — Сула — Дніпро)

165. Поселення північніше села в ур. Рішай-Долина, з обох боків мокрої балки, яка впадає в долину невеликого струмка — правої притоки р. Удай. Довжина балки 100 м, ширина 150 м; висота правого краю 8 м, лівого — 5 м. Ділянки поселення по

краях балки зайняті лісом, решта території розорюється. Поселення має площу близько 3 га. На оранці виявлено уламки гончарної кухонної і столової черняхівської кераміки, окремі фрагменти амфор і ліпних посудин. Відкрив Ф. Б. Копилов у 1945—46 рр., обстежив Є. О. Горюнов у 1973 р.

Копилов 1949, с. 246—247; Махно 1960, с. 40; Ляпушкин 1961, с. 14; Горюнов, отчет 1973.

с. Клепачі (Вільшанка — Сула — Дніпро)

166. Поселення у східній частині Клепачівського городища скіфського часу, розташованого на лівому березі р. Вільшанка (правий берег Сули) в ур. Городок, на північний схід від с. Клепачі. Крім поодиноких фрагментів черняхівського гончарного посуду, з території городища походить двосіч-

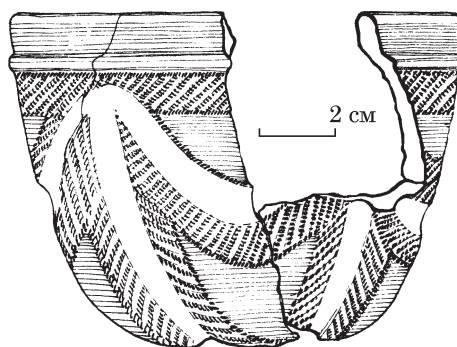

Рис. 28. Клепачі. Кубок зі зруйнованого поховання. Розвідки І. І. Горенка (за: Гейко, Рейда, Верещака, Сапегін 2017, с. 162, 163, рис. 1: 1)

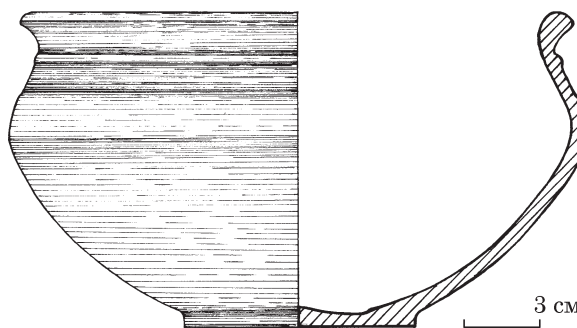

Рис. 29. Клепачі. Миска зі зруйнованого поховання. Розвідки І. І. Горенка (за: Гейко, Рейда, Верещака, Сапегін 2017, с. 162, 163, рис. 1: 3)

Рис. 30. Клепачі. Меч з ур. Городище поблизу с. Клепачі (за: Мокляк 1990, с. 162, 163, рис. 21)

ний залізний меч III — початку IV ст. н. е. (рис. 28—30).

Мокляк 1990, с. 162—163; Левада 1998, с. 53—58; Кулатова 2005, с. 55—66.

с. Кононівка (Сула — Дніпро)

167. Поселення виявив Т. Долгополов у 1949 р. Підйомний матеріал складається з 103 уламків посудин: 84 кухонних, 11 столових, 18 ліпних. Матеріали зберігаються в Лубенському музеї.

Махно 1960, с. 40.

с. Крем'янка (Сула — Дніпро)

168. Поселення виявив Т. Долгополов у 1950 р. Декілька уламків кухонних гончарних посудин зберігаються в Лубенському музеї.

Махно 1960, с. 40.

м. Лубни (Сула — Дніпро)

169. Поселення на південній околиці міста, на останці правого корінного берега Сули — Лисій Горі, яка підвищується над заплавою на 50 м. У центральній та південній частині останця

збереглися залишки культурного шару потужністю до 0,4 м, пошкодженого окопами. Загальна площа пам'ятки — до 1 га (200 × 80—30 м). Як пам'ятку доби бронзи поселення відкрив у 1881 р. Ф. І. Камінський. У 1984 р. О. Б. Супруненко виявив матеріали черняхівської культури.

Супруненко 1986, с. 312.

с. Мацківці (Сліпорід — Сула — Дніпро)

170. Поселення між селами Мацківці та В'язівка на правому березі р. Сліпорід. Роз-

ташоване на піщаній розораній дюні. Крім матеріалів черняхівської культури, виявлено уламки кераміки доби середньої бронзи. Виявлене у 1978 р.

Непріна, отчет 1978.

171. Поселення «Мацківці-3» на північній окраїні села в ур. Каблучка. Розташоване на трьох мисах другої тераси правого берега річок Сули та Сліпориду. Знайдено фрагменти гончарного посуду черняхівської культури та уламки туфового жорна. Зафіксовано також матеріали доби бронзи, давньоруського часу та XIV ст. Обстежив О. Б. Супруненко у 1983—84 рр.

Супруненко 1989, с. 152.

с. Михнівці (Сліпорід — Сула — Дніпро)

172. Поселення на лівому березі р. Сліпорід, навпроти села, вище мосту. Розташоване на низькому (до 1,5 м) мису надзаплавної тераси, поверхня розорюється. На площі 150 × 60 м трапляються фрагменти гончарної черняхівської кераміки, а також ліпних посудин пенцьківської культури.

Горюнов, отчет 1972.

с. Нижній Булатець (Сула — Дніпро)

173. Поселення виявлене в 1950 р. За повідомленнями, поруч із ним зафіксовано рештки гончарних горнів. Матеріали (уламки посудин та фрагменти обмазки) зберігаються в Лубенському музеї.

Махно 1960, с. 40.

с. Піски (Сула — Дніпро)

174. Поселення на південний схід від села на дюних підвищеннях першої тераси лівого берега Сули (висотою — 4—6 м), розташованих уздовж села. Розміри 300 × 80 м. Більше половини поселення з північного сходу зруйновано кар'єром, інша частина розорюється. Культурні нашарування потужністю до 1,3 м простежені в стінках кар'єру. Знайдено ліпну та гончарну черняхівську кераміку, а також окремі

фрагменти посудин доби бронзи. Відкрив Ф. Б. Копилов у 1947 р.

Копилов 1952, с. 308; Кулатова, Супруненко, отчет 1988; Кулатова 1989, с. 57.

с. П'ятигірці (Сліпорід — Сула — Дніпро)

175. Поселення 1 на лівому березі р. Сліпорід, навпроти східної околиці села, у вигині ріки, на низькому мису надзаплавної тераси. Поверхня розорюється. На площі 300 × 70 м трапляються фрагменти гончарної черняхівської кераміки. Відкрите у 1972 р.

Горюнов, отчет 1972.

176. Поселення 2 на території села, ліворуч від дороги на с. Орлиця, на низькій (до 1 м) надзаплавній терасі правого берега р. Сліпорід. Поверхня розорюється. На площі 180 × 60 м трапляються дрібні фрагменти гончарної черняхівської кераміки. Відкрите у 1972 р.

Горюнов, отчет 1972.

с. Снітин (Сула — Дніпро)

177. Поховання (?) відкрите випадково в 1945 р. під час спорудження льоху. На глибині 2 м виявлено нижню частину глека з відмуленої глини. Зберігається у Лубенському музеї (рис. 31).

Махно 1960, с. 40; Сымонович, Кравченко 1983, с. 66.

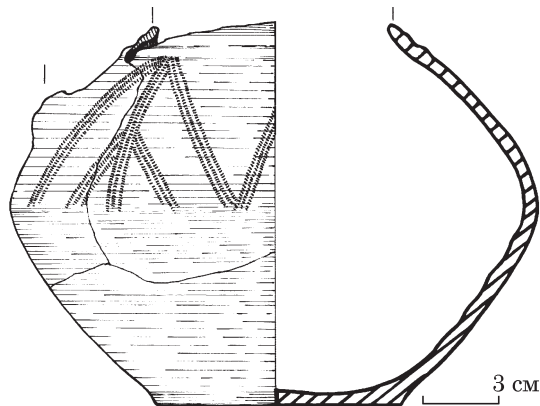

Рис. 31. Снітин. Глек зі зруйнованого поховання (за: Гейко, Рейда, Верещака, Сапегін 2017, с. 162, 163, рис. 1: 2)

с. Солониця (Сула — Дніпро)

178. Поселення на лівому березі річки, в ур. Замостище. Матеріали представлені уламками гончарного та ліпного посуду. Зберігаються в Лубенському музеї.

Махно 1960, с. 39; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 70.

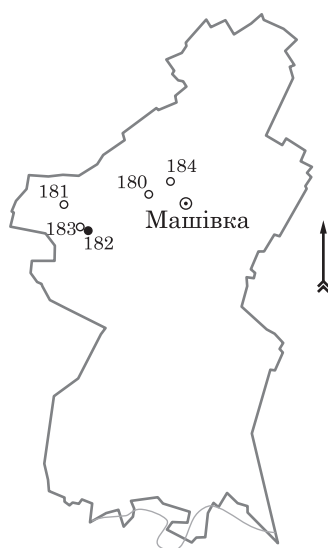
с. Терни (Сула — Дніпро)

179. Поселення (?) над заплавою Сули. Уламки черняхівських посудин зберігаються в Лубенському музеї.

Махно 1960, с. 40; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 71.

хут. Яновщина див. с. Войниха

МАШІВСЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Машівського району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Латишівка (Тагамлик — Ворскла — Дніпро)

180. Поселення на східній околиці села. Площа 0,1 га (50 × 20 м). Підйомний матеріал представлений фрагментами лискованого чорного кольору посуду черняхівської культури та орнаментованим насічкою сплющено-біконічним пряслищем. Відкрите у 1977 р.

Юренко, отчет 1977.

с. Новий Тагамлик (Тагамлик — Ворскла — Дніпро)

181. Поселення між селами Новий Тагамлик і Василівка в ур. Байраки, на зниженій ділянці корінної тераси правого берега р. Тагамлик. Поверхня розорюється. Серед підйомного матеріалу уламки гончарної ке-

раміки черняхівської культури та фрагменти посудин доби бронзи. Виявлене у 1976 р.
Непріна, отчет 1976.

с. Огуївка (Тагамлик — Ворскла — Дніпро)

182. Могильник виявлений випадково на території села в 1974 р. Відоме одне поховання — кремація в урні. З нього до фондів Полтавського краєзнавчого музею поступили скляна намистина, гончарна миска від-

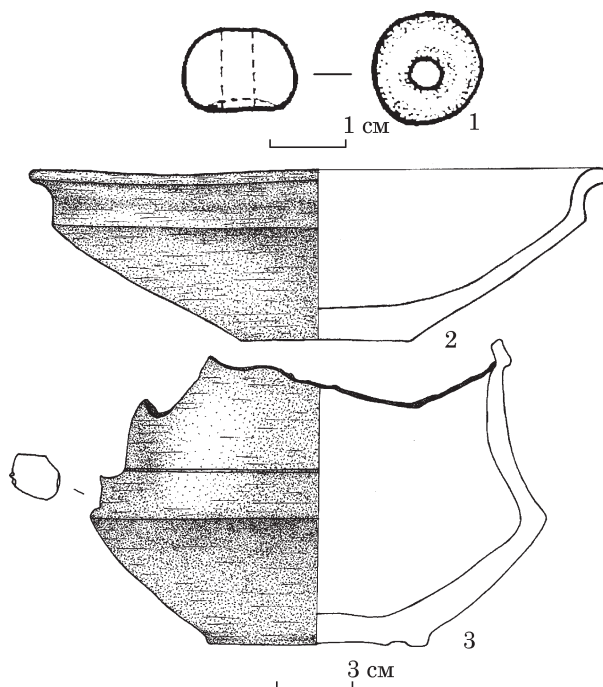

Рис. 32. Огуївка. Матеріали зі зруйнованого поховання: 1 — намистина; 2, 3 — кружальний посуд (1 — склопаста; 2, 3 — глина) (за: Рейда, Луговий 2002, с. 138, мал. 3—5)

Каталог пам'яток черняхівської культури Полтавської області

критого типу та фрагмент тулуба біконічного глека на кільцевому піддоні (рис. 32).

Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 72; Рейда, Луговий 2002, с. 136—138.

183. Поселення на південно-західній околиці села, на високому мису лівого берега р. Тагамлик. Поверхня розорюється.

Археологические памятники Машевского района 1988, с. 10.

с. Селещина (Тагамлик — Ворскла — Дніпро)

184. Поселення на правому березі р. Тагамлик, на городах присадибних ділянок. Фрагменти посуду трапляються на площі 100 × 40 м. Крім кераміки черняхівської культури, зафіксовано фрагменти доби бронзи та раннього залізного віку. Виявлене у 1977 р.

Юренко, отчет 1977.

МИРГОРОДСЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Миргородського району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Велика Обухівка (Псел — Дніпро)

185. Поселення на південно-західній околиці села поблизу цегельного заводу, на лівому урвистому березі (висота до 8 м) безіменного струмка — правої притоки р. Псел. Розташоване з обох боків від витоків невеликої балки, яка простягається зі сходу на захід. Пам'ятка майже повністю зруйнована під час будівництва цегельного заводу, а також його кар'єрами в часи функціонування останнього. Підйомний матеріал представлений гончарною кухонною і столовою черняхівською керамікою, невиразними фрагментами ліпних посудин, уламками пізньосередньовічних посудин. Відкрив Є. О. Горюнов у 1971 р.

Горюнов, отчет 1971.

с. Великі Сорочинці (Псел — Дніпро)

186. Поселення «хут. Терновий 1» північніше колишнього хутора, на мису першої надзаплавної тераси правого берега р. Псел. На оранці, на площі 500 × 300 м знайдено уламки ліпного і гончарного посуду, амфор. Відоме як «поселення між с. Савинці та хут. Терновий» за розвідками Є. О. Горюнова в 1971 р. У роботі Г. О. Сидоренко, Є. В. Махно, Д. Я. Телегіна поселення пов'язане із с. Савинці. Обстежене у 1987 р. І. М. Гавриленком, який запропонував уточнену прив'язку до с. Великі Сорочинці.

Горюнов, отчет 1971; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 72; Гавриленко, отчет 1987; Лугова 2008, с. 10.

187. Поселення «хут. Терновий 2» на північній околиці колишнього хутора, на мису першої надзаплавної тераси правого берега р. Псел. Площа пам'ятки 250 × 400 м, верхня розорюється. Серед знахідок фрагменти ручок амфор, ліпного і гончарного з шорсткою, заглаженою та лискованою поверхнею посуду черняхівської культури. Відоме з 1982 р., обстежене у 1987 р.

Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 72; Гавриленко, отчет 1987; Лугова 2008, с. 10.

с. Малі Сорочинці

(Хорол — Псел — Дніпро)

188. Поселення на північній околиці села, на схилі борової тераси. Довжина поселення близько 1,0 км, ширина — 75—100 м. На всій площі трапляється характерна гончарна кераміка сірого кольору у

Каталог пам'яток черняхівської культури Полтавської області

значній кількості. Зафіксовано також кераміку доби бронзи. Відкрите у 1949 р.

Копилов, звіт 1949; Махно 1960, с. 40.

с. Попівка (Хорол — Псел — Дніпро)

189. Поселення на південний захід від села в ур. Семиренкова долина. Розташоване по обидва боки обводненої балки. Ширина поселення складає 100—180 м. Знайдено фрагменти лискованого гончарного посуду та ліпного з домішкою шамоту, ула-

мок горла амфори римського часу. Виявлене у 1949 р.

Копилов, звіт 1949.

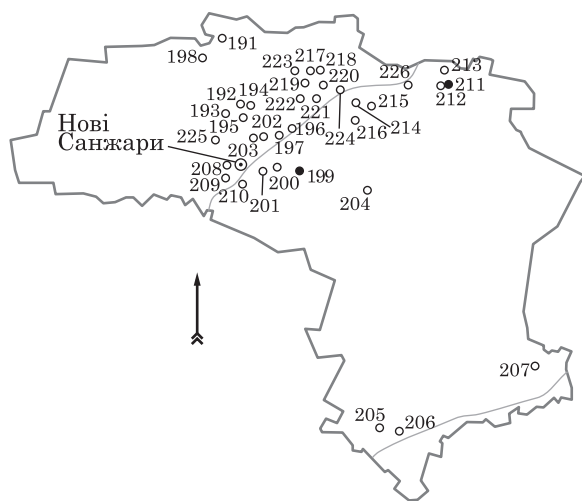
с. Савинці див. Великі Сорочинці.

с. Хомутець (Хорол — Псел — Дніпро)

190. Гончарне горно, кружальні миска і горщик випадково виявлені в 1921 р. Посуд передано до Національного музею історії України.

Махно 1960, с. 40.

НОВОСАНЖАРСЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Новосанжарського району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Білоконі (Полузир'я — Ворскла — Дніпро)

191. Поселення біля північної околиці села, на широкому виступі першої надзаплавної тераси лівого берега ріки (висотою до 3 м). З південного боку — садиби хутора, які відокремлені від поселення невеликою балкою. Поверхня розорюється. На площі 200×80 м трапилися фрагменти гончарної кераміки та уламки пізньоримських амфор. Відкрите у 1978 р.

Горюнов, отчет 1978; Горюнов, Казанський 1998, с. 77.

с. Вісичі (Полузир'я — Ворскла — Дніпро)

192. Поселення 1 на південь від села, по ліву сторону балки. Частина пам'ятки під багаторічними травами. Уламки гончарної кераміки черняхівської культури трапля-

ються на площі $0,45$ га (150×30 м). Поверхня розорюється. Виявлене у 2002 р.

Гейко, звіт 2002.

193. Поселення 2 на південний схід від поселення «Вісичі 1». Межею між цими пам'ятками є невеликий вибалок. Площа селища $0,24$ га (120×20 м). Поверхня розорюється. Виявлене у 2002 р.

Гейко, звіт 2002.

194. Поселення 4 на південний схід від південної околиці села. Площа селища $0,24$ га (120×20 м). Поверхня розорюється. Виявлене у 2002 р.

Гейко, звіт 2002.

195. Поселення 6 на південь від села, по праву сторону балки. Площа $0,75$ га (250×30 м). Поверхня розорюється. Виявлене у 2002 р.

Гейко, звіт 2002.

с. Ганжі (Ворскла — Дніпро)

196. Поселення 1 на південно-західній околиці села, на мису високого корінного берега Ворскли. Крім черняхівської культури, виявлено матеріали скіфського часу. Відкрите у 1986 р.

Супруненко, Гавриленко, звіт 1986; Рейда 2002—2003, с. 122.

197. Поселення 2 в ур. Байрак на південний схід від села, на правому березі Ворскли. Розташоване на першій надзаплавній терасі. Площа 1 га (165×70 м).

Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 73; Супруненко 1991, с. 31; Рейда 2002—2003, с. 122.

с. Грекопавлівка

(Полузір'я — Ворскла — Дніпро)

198. Поселення в ур. Низ на північ від села, на першій надзаплавній терасі лівого берега ріки. Розміри 350 × 20 м. Серед знахідок бронзова пряжка другої половини IV ст. Відкрите у 1993 р.

Мокляк 1997; Соколова, Супруненко 1997, с. 91.

с. Дубина (Ворскла — Дніпро)

199. Поховання (?). На території села у 1927 р. знайдено римську амфору, яка, можливо, слугувала урною. Зберігається у Полтавському краєзнавчому музеї.

Махно 1960, с. 40; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 74.

с. Ключівка (Ворскла — Дніпро)

200. Поселення «Ключівка 10» на північний захід від кутка Живилівка. Площа 0,5 га (100 × 50). Крім черняхівської культури, виявлено матеріали доби неоліту та бронзи.

Ткаченко 1991, с. 79.

201. Поселення «Ключівка 22» на північний схід від села. Розташоване на першій надзаплавній терасі. Площа 0,3 га (60 × 50 м). Крім черняхівської культури, виявлено матеріали доби бронзи.

Мокляк 1991, с. 73.

с. Кунцеве (Кунці) (Ворскла — Дніпро)

202. Поселення на території села, на правому березі Ворскли. Велику кількість черняхівської гончарної кераміки виявлено на городах. На поселенні також трапилися фрагменти гончарної кераміки XI—XIII ст. Зараз пам'ятка розташована під житловою забудовою. У 1936 р. І. М. Луцкевич та Т. І. Іванова у північно-східній частині села в шурфі виявили уламки одноручного глека. Обстежив О. Б. Супруненко у 1986 р.

Луцкевич 1948, с. 170; Махно 1960, с. 40—41; Ляпушкин 1961, с. 166; Супруненко, Гавриленко, отчет 1986.

203. Поселення північніше села, по ліву сторону балки, яка впадає в долину Ворскли. Територія під багаторічними травами. Приблизна площа, на якій зустрічаються фрагменти черняхівської кераміки, становить 1,2 га (400 × 30 м). Відкрите у 2002 р.

Гейко, звіт 2002.

с. Кустолове (Кустолове — Ворскла — Дніпро)

204. Поселення на північній околиці села безпосередньо біля мосту через річку, на краю першої надзаплавної тераси правого берега р. Кустолове. Гончарна черняхівська кераміка трапляється на площі 300 × 100 м. Також знайдено фрагменти ліпних посудин. Відкрите у 1983 р., обстежене в 1986 р.

Супруненко, отчет 1983; Супруненко, Гавриленко, отчет 1986.

с. Ливенське (Оріль — Дніпро)

205. Поселення в ур. Попова Гора на лівому березі р. Маячка (права притока Орелі). Площа понад 1,2 га. На поверхні трапляється кераміка черняхівської культури, після оранки знайдено масивну орнаментовану намистину із зеленого скла, дев'ять сердоликових намистин і литу бронзову поясну пряжку (рис. 33, 34). Обстежене І. В. Бовкуном у 1989 р.

Бовкун 1991; Супруненко 1999, с. 283.

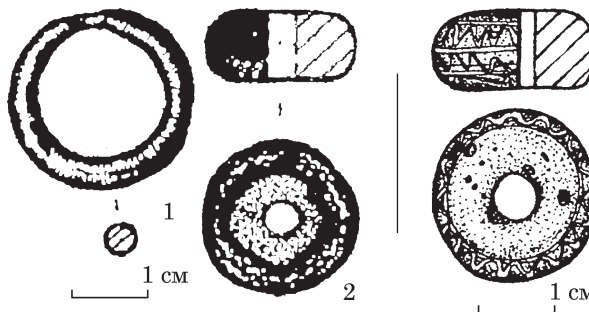

Рис. 33. Ливенське. Знахідки з поселення черняхівської культури: 1 — поясна пряжка; 2 — намистина (1 — бронза; 2 — поліхромне скло) (за: Рейда, Лямкін, Єремеев 2002, с. 174)

Рис. 34. Ливенське 2. Поліхромна намистина. Склопаста (за: Супруненко 1999, с. 283)

206. Поселення в ур. Красний Куток у південно-східній частині села. Розташоване на мисоподібному підвищенні надзаплавної тераси (висотою від 1,3—1,8 до 2,2 м) правого берега р. Маячка. Територія зайнята городами і луками. Знахідки трапляються на площі близько 5 га. Зафіксоване місце особливо щільної концентрації речей площею 1,5 × 2,0 м дає підстави для виділення у складі підйомного матеріалу комплексу решток ювелірної майстерні черняхівської культури. Це заготовки металу та знаряддя праці ювеліра, бронзові платівки, олов'яний зливоч, ручка казана, заготовки для фібул. Виявлено також матеріали доби мезоліту і бронзи, скіфського та давньоруського часу.

Головко, Бовкун, Супруненко 2010.

с. Нехвороща (Оріль — Дніпро)

207. Поселення в ур. Піски. У 1926 р. в селі знайдено скарб з 300 римських монет в глиняній черняхівській посудині.

Рудинський 1928, с. 52; Кропоткин 1961, с. 72; Махно 1961, с. 40; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 75.

смт Нові Санжари (Ворскла — Дніпро)

208. Поселення на північно-західній околиці селища, на верхній частині схилу надзаплавної тераси правого берега Ворскли (шириною до 60 м). На поверхні траплялися фрагменти гончарної кераміки черняхівської культури, окремі уламки пізньоримських амфор, а також ліпної кераміки епохи бронзи. Зараз територія пам'ятки повністю забудована. Відкрив І. І. Ляпушкін у 1946 р., обстежив у 1986 р. О. Б. Супруненко.

Ляпушкин 1950а, с. 36; 1961, с. 168; Махно 1960, с. 41; Супруненко, Гавриленко, отчет 1986.

209. Поселення південніше мосту через Ворсклу, на її правому березі, над старицею в межах селища. Крім уламків посудин черняхівської культури, зафіксовано пізньо-

неолітичну кераміку і вироби з кременю. Відкрив у 1983 р. О.Б. Супруненко.

Гавриленко, отчет 1987; Гольник 1988, с. 26.

210. Поселення неподалік від русла Ворскли, на невисокому підвищенні донного походження, на лівому березі річки. Поверхня руйнується вітровою та водною ерозією. Підйомний матеріал представлений окремими фрагментами посуду черняхівської культури та дрібними фрагментами кераміки епохи бронзи. Виявлене у 1977 р.

Юренко, отчет 1977.

с. Писарівка (Тагамлик — Ворскла — Дніпро)

211. Могильник у північній частині села, на лівому березі р. Тагамлик. Відкритий випадково весною 1946 р. під час спорудження свиноферми. Котлованом зруйновано 3 тілопокладення, одне з яких супроводжувалось не менше ніж 10 посудинами. Улітку того самого року місце знахідки обстежили І. І. Ляпушкін і Г. О. Сидоренко. Вони зібрали у населення і передали до Полтавського краєзнавчого музею частину матеріалів із цього комплексу — гончарні лисковані сірого кольору глечик і 3 миски, 29 уламків гончарних і 40 уламків ліпних горщиків, глиняне біконічне пряслице. У 1966—67 рр. на пам'ятці провела невеликі розкопки Є. В. Махно, котра також зафіксувала культурний шар ранньослов'янського поселення середини — третьої чверті I тис., у якому траплялись окремі кістки від зруйнованих поховань черняхівського могильника. На підставі цих знахідок Є. В. Махно визначила наявність тут 43 трупоспалень «з розсіяними кісточками» і 2 «тілопокладень з ритуально зруйнованими кістяками». Зараз, за свідченнями О. Б. Супруненка, який обстежував пам'ятку у 1986 р., її територія заасфальтована. Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Ляпушкин 1950b, с. 16, 20, рис. 3; 1961, с. 171; Махно 1960, с. 40; Махно, Рутковская 1967, с. 217—222; Махно 1968а, с. 199—202; Сьмонович,

Кравченко 1983, с. 68; Супруненко, Гавриленко, отчет 1986.

212. Поселення в північній частині села, біля могильника, який воно частково перекриває. Відкрили І. І. Ляпушкін і Г. О. Сидоренко у 1946 р. на задернованому схилі надзаплавної тераси лівого берега р. Тагамлик, на північ від свиноферми. У 1966—67 рр. Є. В. Махно у п'яти шурфах загальною площею 86 м² зафіксувала типовий культурний шар поселення, а також розчистила 2 господарські ями, заповнені кістками тварин і великою кількістю обпаленої глиняної обмазки (понад 200 фрагментів). На поверхні і в культурному шарі містилася гончарна, переважно шорстка, черняхівська кераміка. Ліпна кераміка з колекції складає 50 % і належить скоріш за все до ранньослов'янського шару поселення (середина — третя чверть I тис.). Також в культурному шарі траплялися окремі людські кістки зі зруйнованих поховань черняхівського могильника. Зараз велика ділянка, де були розкопки, заасфальтована, а решта території поселення засіяна багаторічними травами. Колекція зберігається у фондах Інституту археології НАН України.

Ляпушкін 1950b, с. 16; 1961, с. 171; Махно 1960, с. 40; Махно, Рутковская 1967, с. 217—222; Махно 1968a, с. 199—202; Супруненко, Гавриленко, отчет 1986.

213. Поселення на правому березі р. Тагамлик, відразу за мостом по дорозі на с. Заворскло. На видувах невеликого підвищення, крім гончарної шорсткої черняхівської кераміки, зафіксовано фрагменти посудин доби бронзи. Відкрите у 1976 р.

Непріна, отчет 1976.

с. Пристанційне (Тагамлик — Ворскла — Дніпро)

214. Поселення «Малоперещепинська І» на захід від залізничної станції, на північний захід від сучасного кладовища. Розташоване на похилому мису надзаплавної

тераси лівого берега р. Тагамлик. Розміри 250 × 300 м, частина пам'ятки зруйнована кар'єром. У колекції, крім матеріалів черняхівської культури, присутні фрагменти посуду культури ямково-гребінцевої кераміки, матеріали доби бронзи, скіфського і ранньослов'янського часу. Відкрив у 1983 р. та обстежив у 1984 р. О. Б. Супруненко, а також у 1989 р. — І. М. Гавриленко.

Гавриленко, отчет 1987; Гольник 1988, с. 26.

215. Поселення «Малоперещепинська ІІ» на захід від залізничної станції, на високій (до 5 м) дюні Рубайчин Бугор, у заплаві лівого берега р. Тагамлик. Розміри поселення 100 × 75 м. Поверхня задернована. Культурний шар пошкоджений вітровою ерозією. Також зафіксовано матеріали доби неоліту. Відкрите у 1983 р.

Супруненко, отчет 1983.

216. Поселення «Малоперещепинська ІІІ» на південний захід від залізничної станції. Розташоване на дюнах біля краю другої надзаплавної тераси лівого берега р. Тагамлик. Територія під сосновим лісом. Площа поселення 0,8 га (80 × 100 м). Зафіксовано також матеріали доби неоліту. Обстежене у 1983 р.

Супруненко, отчет 1983.

с. Решетники див. Старі Санжари

с. Старі Санжари (кол. Решетники)
(Ворскла — Дніпро)

217. Поселення на північний захід від кутка П'ятирічка. Розташоване на округлому мису корінного берега Ворскли, що похило опускається в балку. Площа пам'ятки 9 га (150—250 × 550 м). У північній частині знаходиться зольник висотою 0,3 м і діаметром 40 м. Північно-західна частина пам'ятки ореться, східна і південно-східна задерновані. Зафіксовано також матеріали скіфського часу. Обстежене у 1986 р.

Супруненко, Гавриленко, отчет 1986; Супруненко 1988, с. 337—338; 1991, с. 29—30.

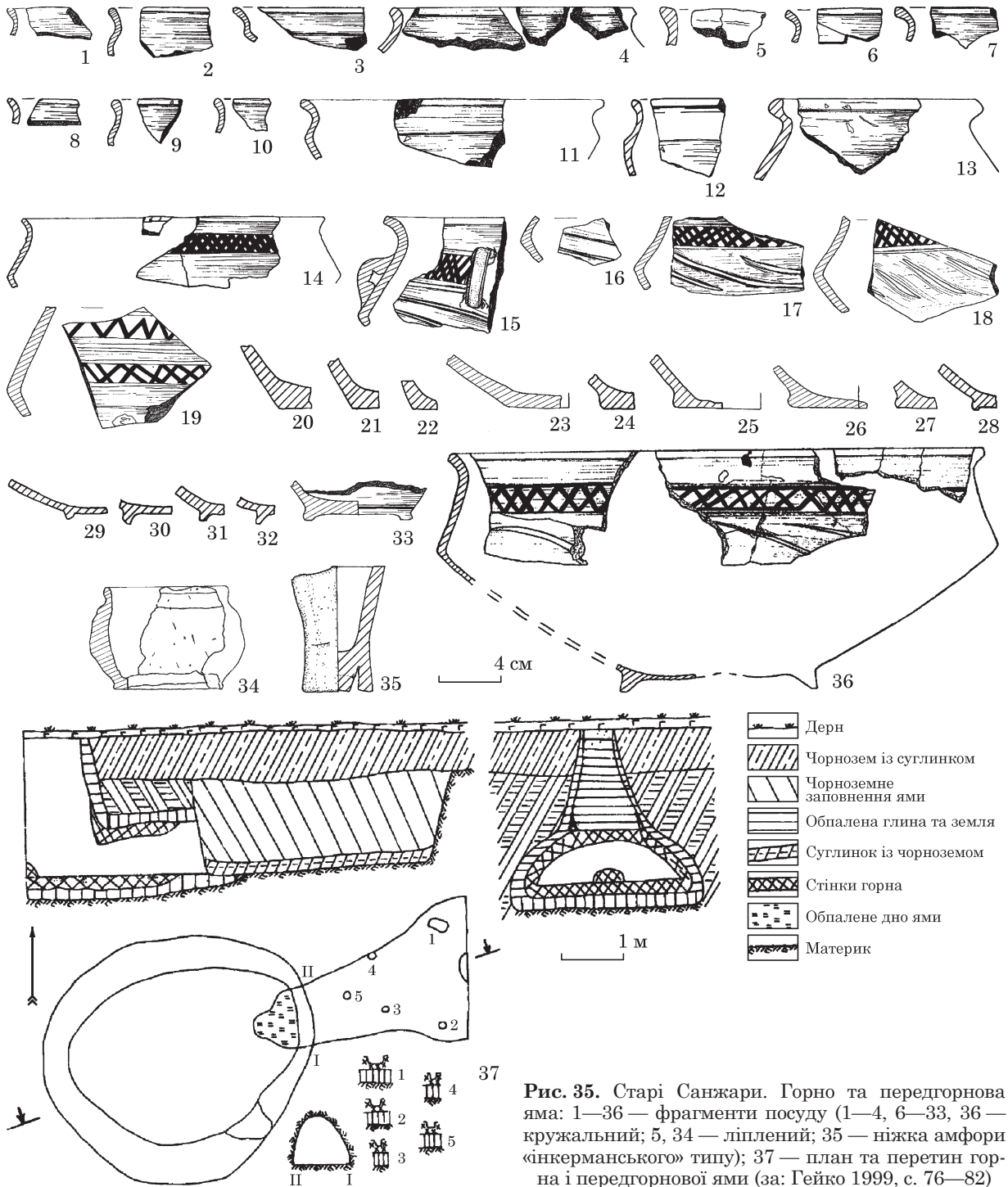

Рис. 35. Старі Санжари. Горно та передгорнова яма: 1—36 — фрагменти посуду (1—4, 6—33, 36 — кружальний; 5, 34 — ліплений; 35 — ніжка амфори «інкерманського» типу); 37 — план та перетин горна і передгорнкової ями (за: Гейко 1999, с. 76—82)

218. Поселення 1 на північний захід від села в ур. Круглик. Розташоване по правій стороні меншої балки, яка впадає у вели-

ку обводнену, біля ставка. Площа 1,75 га (500 × 30—40 м). Відкрите у 1998 р.

Гейко 1999, с. 76.

219. Поселення 2 на північний захід від села в ур. Круглик. Розташоване на мису, утвореному при впадінні меншої балки у велику обводнену. Площа 1,4 га (400 × 25—40 м). Крім кераміки черняхівської культури, трапляються подрібнені оранкою уламки посудин скіфського часу. Відкрите у 1998 р.

Гейко 1999, с. 76.

220. Поселення 3 на північний захід від села в ур. Круглик. Розташоване по праву сторону вибалка, що впадає у велику обводнену балку. Площа 0,25 га (50 × 50 м). Відкрите у 1998 р.

Гейко 1999, с. 76.

221. Поселення 4 на північний захід від села в ур. Круглик. Розташоване з лівого боку великої балки, між вибалком та іншою балкою. Площа 2,7 га (900 × 20—40 м). На поселенні досліджене гончарне горно (рис. 35). Відкрите і досліджувалось у 1998 р.

Гейко 1999, с. 76; Гейко, Рейда, Сянегін 2013а.

222. Поселення 5 на північний захід від села в ур. Круглик. Розташоване по ліву сторону балки, яка впадає у велику обводнену. Площа 0,5 га (250 × 10—40 м). Відкрите у 1998 р.

Гейко 1999, с. 76.

223. Поселення 6 на північний захід від села. Розташоване по ліву сторону балки біля великого ставка, в ур. Сенева. Шосе

Полтава — Кременчук поділяє його на дві частини. Площа пам'ятки приблизно 2 га (довжина 1 км, ширина 10—30 м). Відкрив у 1998 р. та обстежив у 2002 р. А. В. Гейко.

Гейко, звіт 2002; Рейда 2002—2003, с. 121.

224. Поселення на північний схід від села, у фруктовому саду, по ліву сторону балки. Виявив А. В. Гейко у 2002 р.

Гейко, звіт 2002; Рейда 2002—2003, с. 121.

с. Судівка (Ворскла — Дніпро)

225. Поселення поблизу західної околиці села, на південний захід від мосту. Розташоване на мису першої надзаплавної тераси (висотою 2,5 м), що примикає до високого правого берега Ворони (права притока Ворскли). На площі 100 × 80 м трапляються фрагменти гончарного посуду. Відкрив у 1986 р. О. Б. Супруненко.

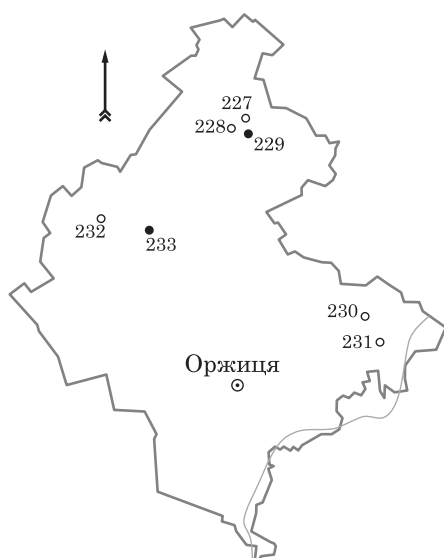
Супруненко, Гавриленко, отчет 1986.

ст. Ткаченкове, кол. хутір (Ворскла — Дніпро)

226. Поселення на захід від залізничної платформи «Ткаченкове», на місці колишнього хутора. Розташоване на краю першої надзаплавної тераси лівого берега Ворскли. Розміри пам'ятки 300 × 150 м. Крім черняхівської культури, виявлено неолітичні матеріали, кераміку доби бронзи і ранньоскіфського часу. Відкрив В. О. Товкачевський, обстежив О. Б. Супруненко у 1983 р.

Гавриленко, отчет 1987; Гольник 1988, с. 26; Супруненко 1991, с. 29.

ОРЖИЦЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Оржицького району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Воронинці (Сліпорід — Сула — Дніпро)

227. Поселення поблизу південно-західної околиці села, на підвищенні розмірами 300 ×

150 м, висотою 2—3 м вздовж заплави лівого берега р. Сліпорід і відокремленому від корінного берега широкою балкою. На поверхні трапляється гончарна лисківана і шорстка черняхівська кераміка, обпалені камені і глиняна обмазка. Обстежене у 1972 і 1973 рр.

Махно 1960, с. 39; Горюнов, отчеты 1972, 1973.

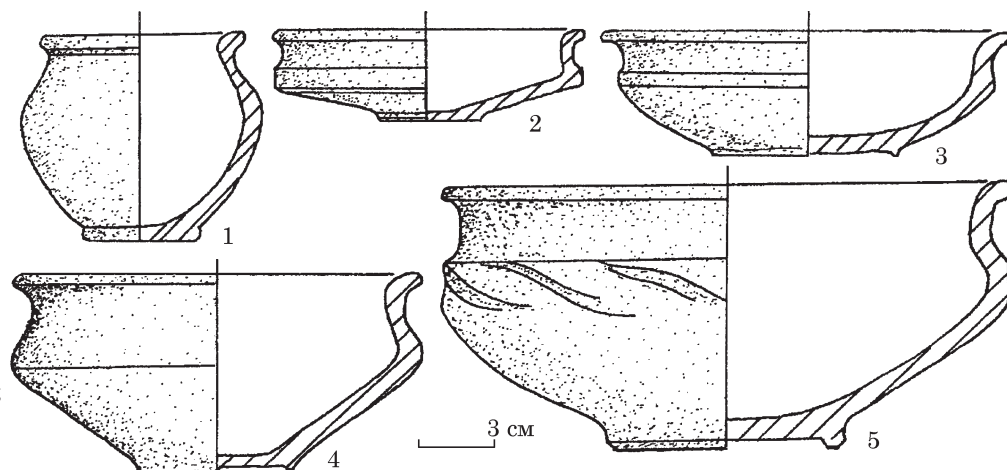
228. Поселення на правому березі р. Сліпорід, навпроти села на похилому схилі першої надзаплавної тераси (висотою 3—5 м). На ділянці площею 200 × 60 м знайдено черняхівську гончарну і окремі фрагменти ліпної кераміки. Відкрите у 1972 р.

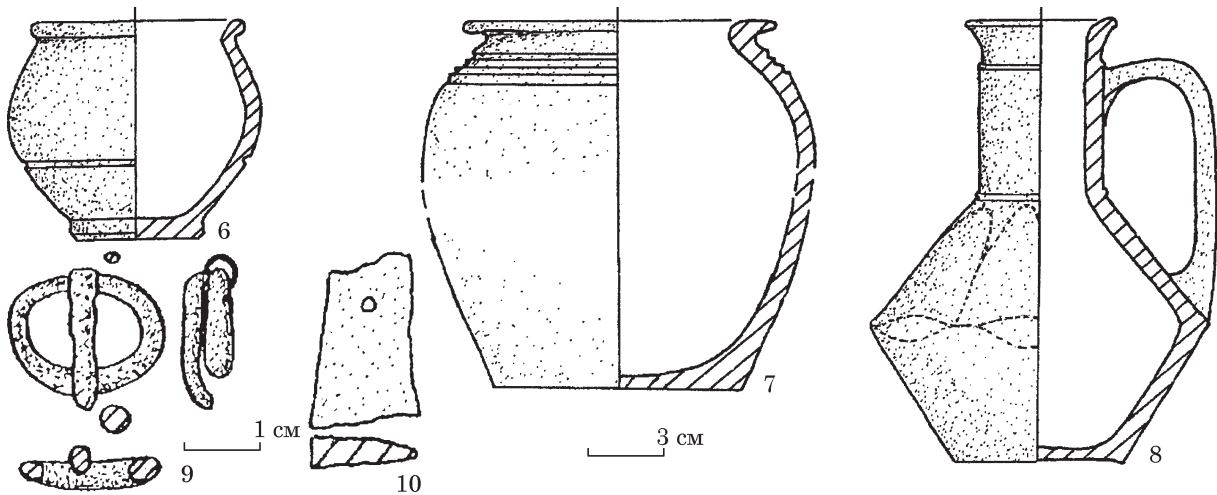
Горюнов, отчет 1972.

229. Могильник в селі, на мису при впадінні пересихаючої правої притоки Кручі в Сліпорід. На присадибному городі випадково знайдено урнове тілоспалення та тілопокладення (інвентар: гончарні глек, три миски, два горщики, фрагмент ножа та пряжка) (рис. 36).

Мокляк 1998.

Рис. 36. Тут і на с. 82. Воронинці. Матеріали з поховання черняхівської культури: 1—8 — кружальний посуд; 9 — поясна пряжка; 10 — фрагмент ножа (1—8 — кераміка; 9 — мідний сплав; 10 — залізо) (за: Мокляк 1998, с. 93, рис. 2)

с. Дмитрівка (Іржавець — Сула — Дніпро)

230. Поселення на схилі першої надзаплавної тераси лівого берега ріки, на північній околиці села. Його площа складає 1,2 га. Знайдено фрагменти гончарної черняхівської кераміки з лисковою та шорсткою поверхнею.

Верещака 2006, с. 28.

с. Нижній Іржавець

(Іржавець — Сула — Дніпро)

231. Поселення на південній околиці села, над старицею річки. Матеріали черняхівської культури представлені уламками гончарного та ліпного керамічного посуду шорсткого і лискованого та уламком біконічного пряслиця. Також зафіксовані матеріали неолітичного часу та доби ранньої бронзи. Виявлене у 1978 р.

Непріна, отчет 1978.

с. Пилиповичі (Чумгак — Оржиця — Сула — Дніпро)

232. Поселення на південь від села, біля мосту, обабіч дороги на с. Круподеренці. Розташоване на похилому виступі лівого корінного берега р. Чумгак (права притока р. Оржиця), що

понижується на південний схід. Праворуч від дороги поселення тягнеться приблизно на 200 м, ліворуч — на 100 м. Територія пам'ятки розорюється. На поверхні трапляється переважно гончарна кухонна та лискована черняхівська кераміка, а також окремі фрагменти ліпних посудин епохи бронзи і гончарних доби Київської Русі. Відкрите у 1973 р.

Горюнов, отчет 1973.

с. Савинці (Гнила Оржиця — Оржиця — Сула — Дніпро)

233. Могильник (?) виявлений випадково в 1874 р. у відслоненні рівчака на глибині 1,5 м. За повідомленням Ф. І. Камінського, виявлено п'ять амфор. За свідченням М. Я. Рудинського, до фондів Полтавського краєзнавчого музею поступили амфори римського часу з попелом (кремаці?). Одна з них — інкерманського типу — збереглася (рис. 37).

Рудинський 1928, с. 52, табл. VI: 14; Сымонович, Кравченко 1983, с. 66; Супруненко 2000, с. 238.

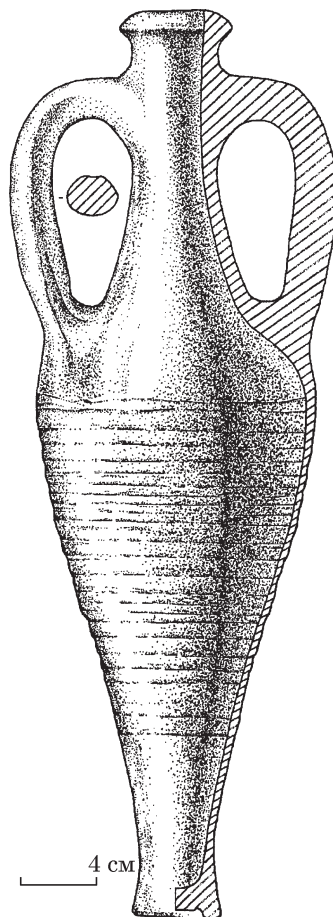

Рис. 37. Савинці. Амфора з могильника черняхівської культури (за: Супруненко 2000, с. 238)

ПИРЯТИНСЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Пирятинського району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Березова Рудка (Перевод— Удай — Сула — Дніпро)

234. Поселення 1 розташоване на північ від села на схилі другої надзаплавної тераси р. Перевод, північніше Березоворудківсько-

го водосховища. Частково пошкоджене під час спорудження водосховища та риборозплідників. Матеріали черняхівської культури виявлені в двох пунктах (І-А та І-Б), які, на думку авторів досліджень, є складовими одного поселення. Пункт І-А: матеріали зафіксовані на площі 70 × 150 м. Серед них уламки гончарного посуду з лискованою та шорсткою поверхнею, фрагмент точильного бруска та глиняне біконічне пряслице (рис. 38). Також зафіксована кераміка доби бронзи. Пункт І-Б: матеріали виявлені на смузї довжиною 300 м. Це уламки гончарного посуду та локальне скупчення подрібненої кераміки, дрібних шматочків печини та кісток тварин. Можливо пункти І-А та І-Б є південним та північним краями поселення. Відкрите у 2002 р.

Лугова, Луговий, Ткаченко 2006, с. 14—17.

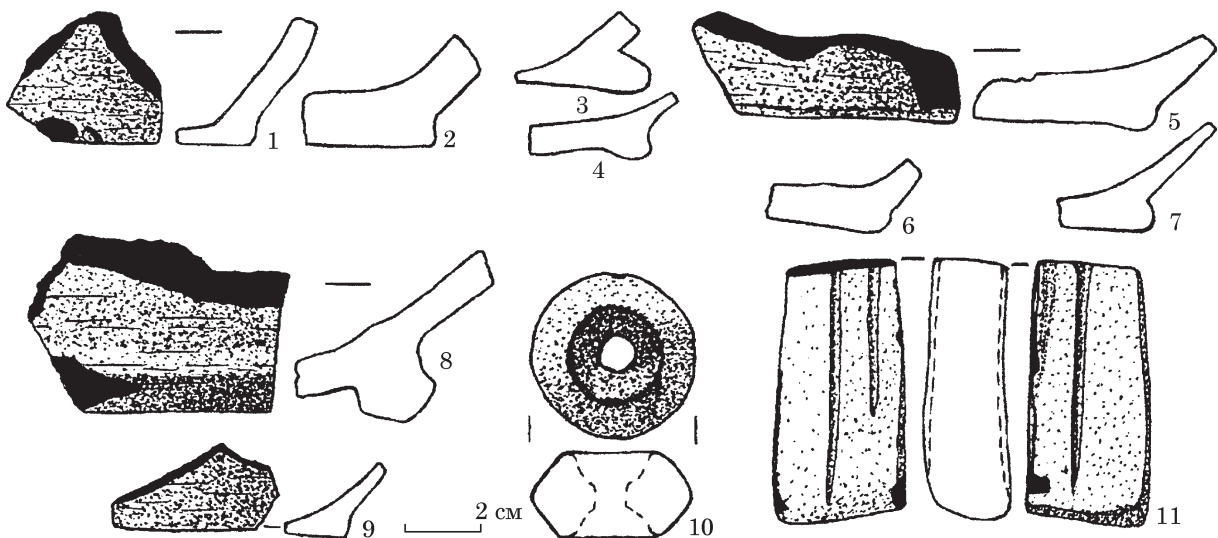

Рис. 38. Березова Рудка І-А. Матеріали черняхівської культури: 1—9 — фрагменти гончарного посуду; 10 — керамічне пряслице; 11 — точильний брусок (за: Лугова, Луговий, Ткаченко 2006, с. 24, рис. 2)

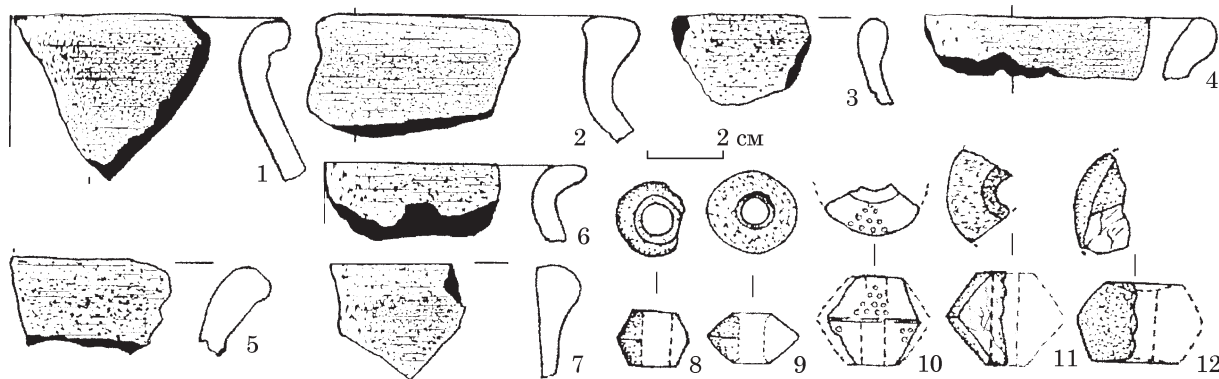

Рис. 39. Березова Рудка 2. Матеріали черняхівської культури: 1—7 — фрагменти гончарного посуду; 8—12 — керамічні пряслиця (за: Лугова, Луговий, Ткаченко 2006, с. 28, 29, рис. 6, 7)

235. Поселення 2 протяжністю близько 500 м розташоване уздовж північно-західного берега Березоворудківського водосховища. Серед матеріалів черняхівської культури переважають уламки посуду з гарно відмудленої глини без домішок із заглаженою або лискованою поверхнею, частина — з неліскованою поверхнею та значною кількістю жорстви у тісті. Виявлено також глиняні пряслиця та намистини зрізано-біконічної форми. Одне з пряслиць прикрашене крапковим орнаментом у вигляді трикутників, розміщених у шаховому порядку (рис. 39). Також зафіксовано матеріали доби енеоліту — бронзи та ранньослов'янського часу. Відкрите у 2002 р.

Лугова, Луговий, Ткаченко 2006, с. 17—19.

236. Поселення 3 (пункт II-Б) розташоване в місці впадіння струмка у водосховище. Виявлено фрагменти черняхівського кухонного гончарного сіроглиняного посуду з шорсткою поверхнею та домішкою жорстви і піску та два фрагменти стінок червоноглиняних античних амфор. Також зафіксовано матеріали доби неоліту, середньої та пізньої бронзи, ранньослов'янського часу. Відкрите у 2002 р.

Лугова, Луговий, Ткаченко 2006, с. 20—21.

с. Білоцерківці (Многа — Удай — Сула — Дніпро)

237. Поховання з рештками кремації виявлене в амфороподібній посудині під час

оранки. Поряд знайдено бронзову бляшку із зображенням обличчя з одного боку та намистину. У 1912 р. посудину передано до фондів Полтавського краєзнавчого музею.

Сымонович, Кравченко 1983, с. 66.

с. Велика Круча (Удай — Сула — Дніпро)

238. Поселення I розташоване на першій та другій надзаплавній терасі правого берега р. Удай. Довжина з півночі на південь вздовж долини річки — 1,5 км. Площа складає біля 10 га. На півдні обмежене високим схилом корінного берега р. Удай. На території поселення городи. Трапляються також уламки пізньосередньовічної кераміки. Відкрите у 2008 р.

Головко 2008, с. 94—98.

239. Поселення II на північний схід від центральної частини поселення I. Знайдено уламки гончарного посуду та кістяної накладки на ручку ножа, два біконічних пряслиця і фрагмент дископодібного. На поселенні знайдено також двочленну підв'язну фібулу (група 17, підгрупа 1.2 за Амброзом). Відкрите у 2008 р.

Головко 2008, с. 94—98.

с. Вечірки (Перевод — Удай — Сула — Дніпро)

240. Поселення на східній околиці села, на полі між дорогами на села Давидівка та

Сасинівка. Розміри 100 × 50 м. Матеріал представлений фрагментами гончарного посуду з домішкою жорстви. Трапляються також уламки кераміки доби бронзи та пізньосередньовічної. Відкрите у 2002 р.

Лугова, Луговий, Ткаченко 2006, с. 22.

с. Грабарівка (Руда — Перевод — Удай — Сула — Дніпро)

241. Поселення I північніше села, на північний захід від залізничної станції «Грабарівка». Розташоване на першій надзаплавній терасі лівого берега р. Руда. На сході пам'ятка обмежена ґрунтовою дорогою, на заході — ярмом. Площа приблизно 0,12 кв. км. Поверхня розорується. Пошукова траншея (6 × 1 м) продемонструвала наявність культурного шару потужністю до 1 м, у якому, крім уламків гончарної кераміки, знайдено фрагмент пряслиця, орнаментованого «сотами», та фрагменти стінок ліпних посудин з домішкою шамоту. На глибині 0,6 м виявлено поховання дорослої собаки з проломленим у тім'яній частині черепом. На кістяку та біля нього були фрагменти гончарного посуду черняхівської культури. Відкрите у 1998 р.

Головко, звіт 1996—2002.

242. Поселення II розташоване за 400 м на схід від попереднього. Виявлене у 1998 р.

Головко, звіт 1996—2002.

с. Давидівка (Руда — Перевод — Удай — Сула — Дніпро)

243. Поселення на захід від села, на північ від дороги до с. Вечірки. Розташоване на високій правобережній надзаплавній терасі р. Руда. Приблизна площа 5 га. Поверхня розорується. Розкоп розмірами 4 × 4 м продемонстрував, що потужність культурного шару складає до 1,2 м. Досліджено

житло підпрямокутної форми із залишками глинобитної печі. У заповненні — гончарна черняхівська кераміка. Відкрите у 1998 р.

Головко, звіт 1996—2002.

с. Дейманівка (Удай — Сула — Дніпро)

244. Поселення 1 на північний захід від села. Розташоване на першій надзаплавній терасі Удаю. Площа близько 1,5 га. На розораній поверхні трапляються фрагменти гончарного посуду, глиняна обмазка. Певно звідси походить черняхівський глек, виявлений під час оранки в 1927 р., та срібна римська монета Антоніна Пія. Обстежене в 1999 р.

Махно 1960, с. 41; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 79; Головко, звіт 1996—2002.

с. Крячківка (Перевод — Удай — Сула — Дніпро)

245. Поселення на городках. У 1957 р. знайдено скарб римських срібних монет I—II ст. н. е.

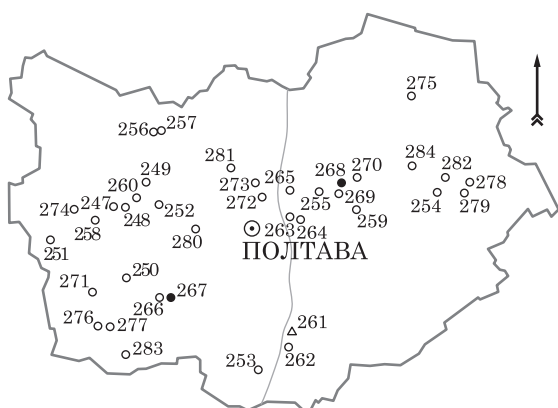
Кропоткин 1961, с. 71; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 79.

с. Сасинівка (Перевод — Удай — Сула — Дніпро)

246. Поселення в ур. Русівщина, на північний захід від хут. Першотравневий, поблизу залізничної станції, на лівій надзаплавній терасі р. Перевод (права притока р. Удай). Пам'ятка, загальною площею 1,5 га, перерізана залізницею, що привело до її пошкодження. З півночі поселення обмежене дорогою, з півдня — долиною річки. Поверхня інтенсивно розорується. Крім гончарної кераміки, знайдено залізний ніж, орнаментоване біконічне пряслице. Ймовірно, з поселення походить срібна монета Марка Аврелія. Відкрите у 1996 р.

Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 79; Головко, звіт 1996—2002.

ПОЛТАВСЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Полтавського району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Абазівка (Полузир'я — Ворскла — Дніпро)

247. Поселення на південно-східній околиці села, на мису, висотою 1,5—2 м, правого берега р. Полузир'я, знаходиться під городами і садами. Культурний шар досягає глибини 0,5 м. На поверхні трапляються уламки гончарної неліскованої і ліскованої черняхівської кераміки, окремі фрагменти амфор і ліпних посудин, шматки печини, вуглини і кістки тварин. Знахідки розташовані рівномірно на площі 0,8 га (100 × 80 м) і сильно подрібнені. Відкрив Є. О. Горюнов у 1971 р., обстежив у 1983 р. О. Б. Супруненко.

Горюнов, отчет 1971; Кулатова, Супруненко 1993, с. 61.

248. Поселення на південний захід від села, на невисокій надзаплавній терасі лівого берега річки, безпосередньо під високим корінним берегом. Потужність культурного шару — до 0,25 м. На городах, на

площі приблизно 0,5 га (80 × 55 м) виявлено черняхівську гончарну кухонну і столову кераміку, окремі фрагменти амфор і ліпних посудин, також знайдено бронзове шильце. Відкрив у 1983 р. О. Б. Супруненко.

Кулатова, Супруненко 1993, с. 61.

с. Андріївка (Полузир'я — Ворскла — Дніпро)

249. Поселення на південно-західній околиці села, нижче мосту. Розташоване на частково забудованому садибами, частково розораному схилі лівого берега річки. Довжина пам'ятки 40—60 м. Знахідки представлені уламками гончарної кераміки черняхівської культури, а також матеріалами середини — третьої чверті I тис. н. е., серед яких монета Юстина II (576/577). Відкрите у 1978 р.

Горюнов, отчет 1978; Супруненко 1988, с. 8, 13; Горюнов, Казанський 1998, с. 76.

с. Байрак (Говтвянчик — Ворскла — Дніпро)

250. Поселення на північний схід від села, на краю високого лівого берега струмка. Площа 6 га (600 × 100 м). Зібрано фрагменти гончарної кераміки, уламки амфор, зокрема інкерманського типу. Також зафіксовано матеріали скіфської доби.

Кулатова 1993.

с. Васьки (Полузир'я — Ворскла — Дніпро)

251. Поселення між селами Браїлки і Васьки, на південний захід від останнього.

Розташоване на мисоподібному виступі першої надзаплавної тераси лівого берега річки висотою 2 м, площею 200 × 100 м. Поверхня пам'ятки розорюється. Підйомний матеріал складається з фрагментів гончарного посуду, окремих уламків пізньоримських амфор і ліпних посудин. Відкрите у 1978 р.

Горюнов, отчет 1978; Горюнов, Казанський 1998, с. 77.

с. Гожули (Полузир'я — Ворскла — Дніпро)

252. Поселення «Біофабрика» в центрі села, на мису першої тераси правого берега р. Полузир'я, на городах. Зібрано фрагменти гончарної кераміки.

Кулатова, Супруненко 1993, с. 59.

с. Головач (Головач — Ворскла — Дніпро)

253. Поселення на південний захід від корпусів дитячого табору. Розташоване на похилій надзаплавній терасі правого берега струмка Головач — лівої притоки Ворскли. Пам'ятка видовжена з північного сходу на південний схід. Площа 0,6 га (130 × 50 м). Поверхня розорюється. Колекція, яка складається з фрагментів черняхівської кераміки, а також крем'яних виробів, ліпних посудин доби бронзи і скіфського періоду, зберігається в Полтавському краєзнавчому музеї. Відкрите у 1983 р.

Супруненко, отчет 1983; Супруненко 1991, с. 27.

с. Дудникове (Коломак — Ворскла — Дніпро)

254. Поселення на західній околиці села, в ур. Низова Кантівка. Розташоване на двох мисах першої тераси лівого берега р. Коломак (2,5 м заввишки), які утворені струмком, що впадає в ріку, на сільських садибах. Пам'ятка витягнута з північного сходу на південний захід. Площа 0,8 га (200 × 20 м). Підйомний матеріал — фрагменти гончарних горщиків і мисок черняхівської культури, а також ліпних посудин доби

бронзи та ранньоскіфського часу. Відкрите у 1924 р., обстежене в 1983 р.

Рудинський 1928, с. 50; Супруненко 1985, с. 363.

с. Залізничне (кол. Клімівка) (Коломак — Ворскла — Дніпро)

255. Поселення на вузькому виступі мису першої надзаплавної тераси правого берега р. Коломак, на городах.

Супруненко 1992, с. 52; Рейда 2002—2003, с. 120.

с. Зорівка (Полузир'я — Ворскла — Дніпро)

256. Поселення південніше села. Розташоване на мису високого лівого берега р. Полузир'я, навпроти південної околиці села. Площа 4,8 га (160—400 × 80 м). Селище складається з двох нерівних частин розділених ярмом. На його території зафіксовано десять зольників. Знахідки представлені фрагментами гончарного посуду черняхівської культури та матеріалами ранньоскіфського часу. Відкрила у 1965 р. Г. О. Сидоренко, обстежила у 1985 р. І. М. Кулатова.

Кулатова, Супруненко 1993, с. 56—57.

257. Поселення на лівому березі річки, навпроти і дещо нижче за течією від села. Розташоване на краю корінного берега і перетинається ґрунтовою дорогою. Північніше від дороги поверхня зруйнована піщаним кар'єром і задернована, південніше — розорюється. Підйомний матеріал зафіксовано на площі 400 × 40 м, він представлений фрагментами гончарної черняхівської кераміки, окремими уламками пізньоримських амфор і грубих ліпних посудин з домішкою шамоту, фрагментом біконічного глиняного пряслиця. Виявлене у 1978 р.

Горюнов, отчет 1978.

с. Карпусі (Полузир'я — Ворскла — Дніпро)

258. Поселення нижче села на низькому (до 1 м) мису корінного правого берега річ-

ки. Поверхня розорюється. На площі 130 × 60 м виявлено фрагменти гончарної черняхівської кераміки, окремі уламки амфор. Відкрите у 1971 р.

Горюнов, отчет 1971; Горюнов, Казанський 1998, с. 76.

с. Ковалівка (Коломак — Ворскла — Дніпро)

259. Поселення на південний схід від села, на північний схід від ферми. Пам'ятка розташована на низькій першій надзаплавній терасі лівого берега р. Коломак. На площі 80 × 30 м трапилися фрагменти гончарної черняхівської кераміки. Відкрите у 1983 р.

Супруненко, отчет 1983; Супруненко 1992.

с. Лаврики (Полузир'я — Ворскла — Дніпро)

260. Поселення біля північно-східної околиці села, північніше залізниці. Розташоване на краю вигнутої дугою другої надзаплавної тераси лівого берега річки. У північно-західній частині пошкоджене піщаним кар'єром. Поверхня розорюється. На площі 300 × 40 м виявлено гончарну кераміку черняхівської культури і фрагменти пізньоримських амфор, а також точильний брусок і уламок залізних пружинних ножиць. Відкрив Є. О. Горюнов у 1978 р.

Горюнов, отчет 1978; Кулатова, Супруненко 1993, с. 59; Горюнов, Казанський 1998, с. 76.

с. Лукіщина (Ворскла — Дніпро)

261. Скарб римських денаріїв в сіроглиняному глечуку черняхівської культури у 1942 р. знайшла Г. О. Сидоренко на південний захід від села. Він складався з 1805 монет, 953 з яких збереглися. Монети і колекція знахідок зберігається в Полтавському краєзнавчому музеї.

Махно 1960, с. 41; Кропоткин 1961, с. 72; Ляпушкин 1961, с. 177; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 82.

262. Поселення на північній околиці села. Розташоване на піщаному підвищенні першої тераси лівого берега Ворскли, оточеному болотами і старицями. Тягнеться з північного заходу на південний схід. Площа 4 га (300 × 150 м). Поверхня розорюється. У північно-західній частині пам'ятки — сучасне кладовище, західна пошкоджена протитанковими ровами часів Другої світової війни. У шурфі в північно-західній частині поселення зафіксовано культурний шар потужністю до 0,7 м, до глибини 0,4 м він перевідкладений через глибоку оранку. На поверхні виявлено фрагмент денця гончарного черняхівського горщика і уламок пізньоримської амфори. Крім матеріалів черняхівської культури, трапляються фрагменти посудин доби бронзи, скіфського та ранньослов'янського часу. Відкрите у 1983 р.

Супруненко, отчет 1983; Супруненко 1985, с. 363.

с. Макухівка (Коломак — Ворскла — Дніпро)

263. Поселення південніше села в ур. Біла Гора. Розташоване на мису другої надзаплавної тераси лівого берега р. Коломак. Більша частина пам'ятки зруйнована кар'єром і автошляхом. Частина, яка збереглася, знаходиться під насадженнями кущів і дерев. Розміри її 90—120 × 100 м. Крім черняхівських, виявлено матеріали доби неоліту, міді та бронзи, скіфського часу. Виявив І. О. Зарецький у 1882 р. Як нововиявлене обстежив М. Я. Рудинський у 1921 р., після чого неодноразово обстежувалося й шурфувалося.

Рудинський 1926, с. 4—11; Рудинський 1928, с. 36; Неприна, отчет 1976; Неприна, Зализняк, Кротова 1986, с. 186—87; Археологические памятники территории г. Полтавы 1988, с. 9—10.

264. Поселення на південній околиці села, в заплаві лівого берега р. Коломак, на дюні. Зараз територія пам'ятки, за виключенням північно-західної частини, забудована. Поселення неодноразово шурфувалося.

ся. Крім матеріалів черняхівської культури, зібрано значну колекцію кременю і кераміки епохи неоліту, ранньої бронзи, скіфського часу та салтівської культури. Відкриті на початку 1920-х рр. М. Я. Рудинський; обстежували: у 1962—66 рр. І. А. Післарій, у 1976 р. В. І. Непріна, у 1983 р. О. Б. Супруненко.

Рудинський 1928, с. 36; Непріна, отчет 1976; Непріна, Зализняк, Кротова 1986, с. 186—188; Археологические памятники территории г. Полтавы 1988, с. 9—10.

хут. Марки (с. Вакулинці)

(Ворскла — Дніпро)

265. Поселення на лівому березі Ворскли, північніше хут. Марки, вгору за течією від с. Вакулинці. Розташоване на городках на краю борової тераси і на піщаному підвищенні над старицею Ворскли. Відкрив М. Я. Рудинський у 1920-х рр., обстежив І. А. Післарій у 1975 р. У 1976 р. В. І. Непріна у двох траншеях (4 × 1 м) зафіксувала культурний шар потужністю 0,4 м. У першій траншеї розчищено господарську яму з фрагментами гончарної черняхівської і грубої ліпної кераміки. У другій траншеї досліджено 2 господарські ями з керамікою епохи бронзи. Серед підйомного матеріалу фрагменти кераміки черняхівської культури, а також доби неоліту і бронзового віку.

Писларий, Братченко, Кротова, Непріна, Шафутдинова, отчет 1975; Непріна, отчет 1976.

с. Мачухи (Полузир'я —

Ворскла — Дніпро)

266. Поселення 3 на правому березі обводненої балки, поблизу кутка Федірки, в ур. Смажине. Частина території розорюється, частина — під лісом. Площа пам'ятки 0,75 га (230 × 30 м), потужність культурного шару до 1,1 м. Крім черняхівської культури, зафіксовано матеріали доби пізньої бронзи. Відкрите у 1997 р.

Гейко, звіт 1997; Гейко 1998а, с. 79; Рейда 2002—2003, с. 121.

267. Могильник (?). На території села, на глинищі в ур. Прогоня в 1952 р. знайдено дворучний глек черняхівської культури. Зберігається в Полтавському краєзнавчому музеї (див. рис. 17: 2).

Махно 1960, с. 41; Рейда, Луговий 2002, с. 136—138; Рейда 2002—2003, с. 121.

с. Новоселівка (Свинківка — Коломак — Ворскла — Дніпро)

268. Могильник розташований на території села, на лівому березі Свинківки. Відкритий випадково в 1940 р. під час господарсько-земляних робіт на хут. Свинківка. Виявлено не менше ніж 3 трупопокладення, які супроводжувались гончарними посудинами (рис. 40). Співробітники Полтавського краєзнавчого музею М. А. Стан і П. Д. Смич, які тоді ж оглянули пам'ятку, на глибині 0,8 м відкрили трупоспалення в урні. У 1940 р. пам'ятку обстежив І. І. Ляпушкін, а в 1966 р. Є. В. Махно і Л. М. Рутківська провели розвідкові розкопки. На площі 32 м² були розчищені 5 «трупоспалень з розсіяними кісточками» в круглих ямах діаметром від 0,7 до 1,3 м, глибиною від 0,9 до 1,25 м. Серед знахідок дрібні уламки гончарної неліскованої і ліскованої черняхівської кераміки, окремі кальциновані кісточка та фрагмент обгорілої сердолікової намистини. Колекція зберігається в Полтавському краєзнавчому музеї.

Ляпушкін 1947а, с. 128—129; 1961, с. 172; Махно 1960, с. 41—42; Махно, Рутковская 1967, с. 216—217; Луговий, Рейда 2006.

269. Поселення в західній частині села, на північний захід від черняхівського могильника, з обох боків дороги, що спускається до мосту через ріку. Розташоване на схилі досить високого лівого берега Свинківки. Розміри пам'ятки 400 × 70 м, потужність гумусового шару до 1 м. Більша частина території — під городами. В обриві обабіч автошляху простежено залишки споруд у вигляді обпаленої глиняної обмазки, вугілля і попелу. На поверхні знайдено уламки черняхівської гончарної неліскованої і ліс-

Рис. 40. Новоселівка. Посуд з поховань могильника: 1—5 — поховання 1; 6 — поховання 2 (?); 7 — поховання 3 (?); 8 — невизначене поховання (за: Рейда, Луговий 2006, с. 48, рис. 1—8)

кованої кераміки, кістки тварин. Виявлено також фрагменти ліпних посудин, що належать до середини — третьої чверті I тис. Відкрив І. І. Ляпушкін у 1940 р., обстежили Є. В. Махно і Л. М. Рутківська у 1966 р.

Ляпушкін 1947а, с. 128—129; 1961, с. 172; Махно 1960, с. 41—42; Махно, Рутковская 1967, с. 216—217.

с. Парасковіївка (Коломак — Ворскла — Дніпро)

270. Поселення на околиці села, на лівому березі р. Коломак. Виявлене у 1947 р.

Матеріали зберігаються у Полтавському краєзнавчому музеї.

Махно 1960, с. 42; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 83.

с. Підлепичі (Полузир'я — Ворскла — Дніпро)

271. Поселення на північ від села, на правому березі обводненої балки. Площа 0,8 га (400 × 20 м). Крім черняхівської культури, зафіксовано матеріали скіфського часу. Відкрив А. В. Гейко.

Рейда 2002—2003, с. 121.

м. Полтава (Ворскла — Дніпро)

272. Поселення «Крутий Берег» на місці колишньої поміщицької садиби, на високому мису другої тераси лівого берега Ворскли. Знайдено уламки гончарного посуду та інкерманських амфор.

Супруненко 1991, с. 25.

273. Поселення в ур. Рогізна, на південний схід від селища Вороніна. Розташоване на мису надзаплавної тераси, який огинає стариця. Площа понад 2 га. Культурний шар перекритий шаром намитого піску. Крім черняхівської культури, зафіксовано матеріали неоліту, енеоліту та доби бронзи.

Археологические памятники территории г. Полтавы 1988, с. 7.

с. Полтавці (Полузір'я — Ворскла — Дніпро)

274. Поселення біля південно-західної околиці села (між селом і хут. Команцівка). Селище розташоване на трьох мисоподібних виступах правого корінного берега річки. Площа 2,3—3 га. Більша частина пам'ятки розорюється. Потужність культурного шару до 0,3 м. Виявлено велику кількість гончарної черняхівської кераміки, трапляються матеріали V ст. Відкрите у 1971 р., обстежене у 1978 р.

Горюнов, отчет 1971; отчет 1978; Горюнов, Казанський 1998, с. 76.

с. Рунівщина (Свинківка — Коломак — Ворскла — Дніпро)

275. Поселення на першій надзаплавній терасі лівого берега р. Свинківка. Підйомний матеріал складається з уламків гончарного посуду з неліскованою і ліскованою поверхнею. Виявлене у 1987 р.

Бондаренко 1988.

с. Сердюки (Полузір'я — Ворскла — Дніпро)

276. Поселення I на південь від ферм, біля ставка. Частково знищене під час спо-

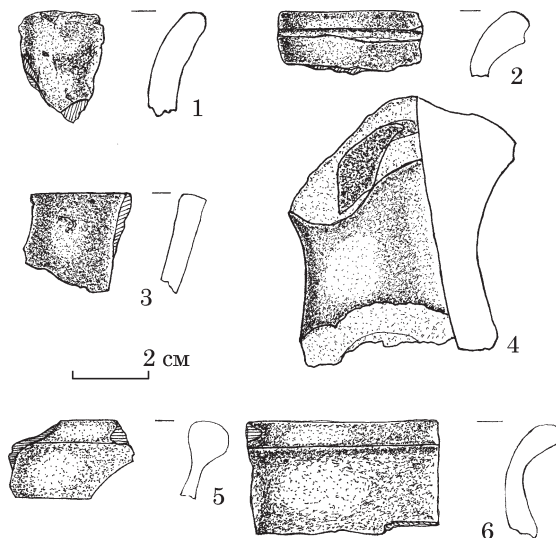

Рис. 41. Сердюки 1. Фрагменти посуду з поселення черняхівської культури (за: Рейда, Гейко, Сапегін 2013, рисунок)

рудження греблі та кар'єром. Сучасна площа 1,8 га (350 × 80—20 м), ще близько 1,5 га культурного шару знищено. Потужність культурного шару до 0,8 м. Знайдено ліпну та гончарну черняхівську кераміку, фрагменти амфор. Також зафіксовано матеріали доби бронзи. У 1997, 2000 та 2002 рр. на поселенні проводилися рятивні розкопки. Досліджено 10 господарських ям черняхівської культури та доби бронзи (рис. 41).

Гейко 1993; 1998а, с. 79—80; Гейко, Рейда 2006.

277. Поселення II неподалік першого, на лівому березі обводненої балки. Площа 2,3 га (500 × 70—10 м). Західна частина його знищена при будівництві водозахисних споруд. Знайдено черняхівську гончарну кераміку та пряслиця.

Гейко 1993; 1998а, с. 80.

с. Степанівка (Ладижинка — Ворскла — Дніпро)

278. Поселення 1 на північний схід від села. Розташоване на мису першої надзаплавної тераси правого берега р. Ладижинка висотою 2 м, неподалік від гирла ріки. Розміри 120 × 60 м. Знахідки, подрібнені оранкою, представлені фрагментами гон-

чарних посудин черняхівської культури та ліпною керамікою доби бронзи. Відкрите у 1983 р.

Супруненко, отчет 1983.

279. Поселення 2 в центрі села, на схилі першої надзаплавної тераси лівого берега ріки, на городках. Знайдено фрагменти гончарної черняхівської кераміки і уламок біконічного глиняного прясла. Відкрите у 1983 р.

Супруненко, отчет 1983.

с. Супрунівка (Полузір'я — Ворскла)

280. Поселення на другій терасі правого берега лівого притоку р. Полузір'я. Пам'ятка тягнеться з північного заходу на південний схід. Площа 3 га.

Ломакін, Ломакіна 1993, с. 51.

с. Тахтаулове (Полузір'я — Ворскла — Дніпро)

281. Поселення «Побиванка» навпроти північно-західної частини села, на мисі першої надзаплавної тераси (висота 1,5—3 м) лівого берега струмка — правої притоки р. Полузір'я. Площа 0,5 га (100 × 50 м). Поверхня ореться.

Кулатова, Супруненко 1993, с. 55.

с. Черкасівка (Коломак — Ворскла — Дніпро)

282. Поселення в центральній частині села, на садибах. Розташоване на підвищенні першої тераси правого берега р. Коломак висотою до 6 м. Площа поселення 0,4 га (80 × 60 м). Крім фрагментів кераміки черняхівської культури, виявлено матеріали зрубної і пеньківської культур. Відкрите у 1977 р.

Юренко, отчет 1977; Юренко 1978, с. 407.

с. Шевченки (Ворскла — Дніпро)

283. Поселення 5 північніше села, на правому боці Сороківської Балки. Площа

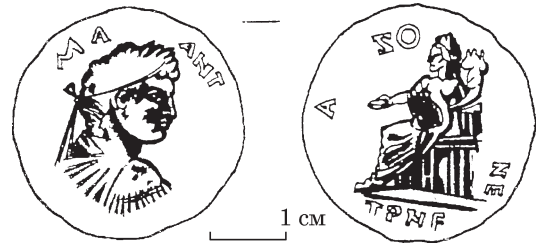

Рис. 42. Шевченки 1. Мідний сестерцій. 198—209 рр. (за: Гейко, Шалобудов 2002—2003, с. 193)

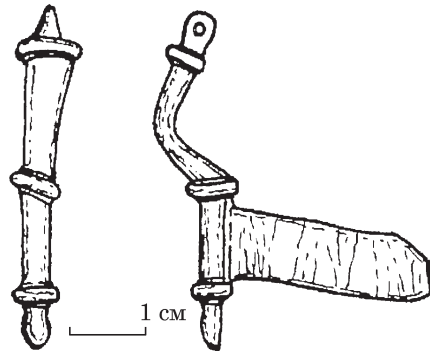

Рис. 43. Шевченки 5. Бронзова фібула (за: Гейко 1998, с. 170)

1,2 га (450 × 30 м). Серед знахідок гончарна кераміка, уламки амфор, фрагмент пряслиця і бронзова фібула типу Альмгрен VII (рис. 42, 43). Також наявні матеріали скіфського часу. Відкрите у 1989 р.

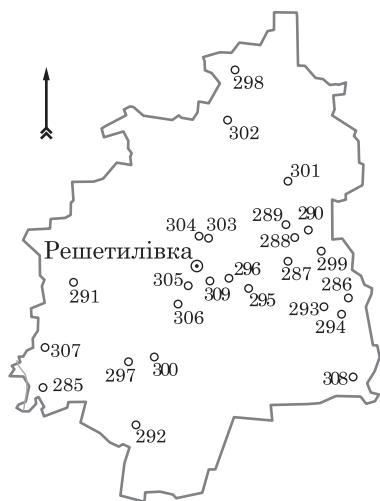
Гавриш, отчет 1989; Гейко 1998b.

с. Янівщина (Коломак — Ворскла — Дніпро)

284. Поселення у східній частині села, на садибах. Розташоване на підвищенні серед заплави (висотою до 1,5 м) правого берега р. Коломак. Площа поселення 0,6 га (100 × 60 м), поверхня розорюється. Виявлено фрагменти кераміки, уламок біконічного пряслиця, фрагментовану товстостінну велику гончарну посудину черняхівської культури, а також матеріали ранньозалізного та ранньослов'янського часу. Відкрите у 1977 р.

Юренко, отчет 1977; Юренко 1978, с. 406—407.

РЕШЕТИЛІВСЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Решетилівського району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Березняки

(Псел — Дніпро)

285. Поселення на захід від північно-західної околиці села, нагородах. Розташоване на північному мису дюнного підвищення в заплаві ріки. Площа складає 9,0 га (300 × 300 м). Зафіксовано також матеріали доби бронзи. Відкрите у 2002 р.

Рейда, звіт 2002.

с. Браїлки (Полузир'я — Ворскла — Дніпро)

286. Поселення біля північно-західної околиці села, на довгому низькому виступі першої надзаплавної тераси лівого берега р. Полузир'я висотою до 2 м. Розміри 150 × 140 м. Поверхня розорюється. Підйомний матеріал представлений фрагментами гон-

чарного посуду та уламком ручки амфори інкерманського типу. Відкрите у 1978 р.

Горюнов, отчет 1978; Горюнов, Казанський 1998, с. 77.

с. Демидівка (Вільхова Говтва — Говтва — Псел — Дніпро)

287. Поселення на правому березі річки, на північ від села, зліва від шосе. Розташоване на першій надзаплавній терасі. Культурний шар розораний та стратиграфічно не виражений. Потужність шару в місцях відносної концентрації кераміки досягає 1 м. Площа 0,6 га (100 × 60 м). Серед знахідок, крім кераміки, біконічне пряслице чорного кольору. Відкрите у 1971 р.

Горюнов, отчет 1971.

с. Долина (Вільхова Говтва — Говтва — Псел — Дніпро)

288. Поселення 1 нижче села за течією річки, на південний захід від ферми. Розташоване на схилі першої невисокої надзаплавної тераси лівого берега ріки, неподалік від її русла. Територія поселення розорюється, підгородами. На площі 6 га (300 × 200 м) трапляються фрагменти гончарної черняхівської кераміки та матеріали доби бронзи. Виявлене у 2002 р.

Рейда, Звіт 2002.

289. Поселення 2 на околиці села (навпроти с. Кукобівка), біля дороги, що веде до станції «Решетилівка». Розташоване на невисокій першій надзаплавній терасі лівого берега р. Вільхова Говтва і тягнеться по її

краю на 400—500 м. Територія пам'ятки знаходиться під присадибними городами. Зібрано гончарну черняхівську кераміку. Відкрите у 1971 р.

Горюнов, отчет 1971; Горюнов 1972, с. 366.

290. Поселення на південь від села та зліва від шосе. Розташоване на схилі першої надзаплавної тераси, яка має висоту 2—3 м. Культурний шар розорюється та стратиграфічно не виражений. Знахідки трапляються на площі 4 га (200—250 × 100—150 м). Зібрано гончарну черняхівську кераміку сірого кольору. Відкрите у 1971 р.

Горюнов, отчет 1971.

с. Каленики (Псел — Дніпро)

291. Поселення на південний захід від південної околиці села. Розташоване на схилі мису першої надзаплавної тераси лівого берега річки. На площі 5,2 га (350 × 150 м) трапляються уламки черняхівської гончарної кераміки та матеріали доби бронзи. Територія зайнята городами. Відкрите у 2002 р.

Рейда, звіт 2002.

с. Капустяни (Говтва — Псел — Дніпро)

292. Поселення «Фрунзівка» між селами Капустяни і Дружба, на лівому березі р. Говтва. Розташоване у вигині ріки, на краю першої надзаплавної тераси висотою 4 м із крутими схилами. Поверхня розорюється. Вздовж краю тераси по оранці на площі 400 × 80 м трапляються уламки гончарної неліскованої і ліскованої черняхівської кераміки, окремі фрагменти пізньоримських амфор і маловиразних ліпних посудин. Знайдено уламок ліпного важка. Відкрите у 1978 р.

Казанский, отчет 1978.

с. Левенцівка (Полузір'я — Ворскла — Дніпро)

293. Поселення на південній околиці села, на правому березі ріки. Розташоване на ледь помітному підвищенні у заболоченій заплаві західніше сучасного русла

приблизно на 100 м. Поселення тягнеться вздовж берега на 350 м. Поверхня розорюється. Центр поселення забудований господарськими спорудами. Зібрано гончарну черняхівську кераміку та фрагменти амфор. Відкрите у 1978 р.

Горюнов, отчет 1978; Горюнов, Казанський 1998, с. 77.

294. Поселення на південний схід від попереднього, на першій надзаплавній терасі правого берега ріки, під високим корінним берегом. Поверхня розорюється, трапляються окремі фрагменти черняхівської гончарної кераміки. Відкрите у 1978 р.

Горюнов, отчет 1978; Горюнов, Казанський 1998, с. 77.

с. Литвинівка (Вільхова Говтва — Говтва — Псел — Дніпро)

295. Поселення на південно-західній околиці села. Розташоване на мису першої надзаплавної тераси, у вигині правого берега р. Вільхова Говтва. До мису довжиною 400 м, шириною 350 м, висотою 2,5 м впритул підходить заболочене русло ріки, а з південного заходу він обмежений заболоченою старицею. На оранці знайдено обпалену глиняну обмазку, вугілля, кістки тварин, фрагменти гончарного черняхівського посуду і окремі уламки ліпного посуду. Виявлено у 1978 р.

Казанский, отчет 1978.

с. Михнівка (Говтва — Псел — Дніпро)

296. Поселення південніше села. Розташоване на схилі першої надзаплавної тераси правого берега р. Говтва. З північного сходу до поселення підходить рукав ріки, зі сходу прилягає заболочена стариця, а з півдня його обмежує невелика улоговина, що впадає в заплаву. Поверхня ореться. По оранці вздовж краю тераси на площі 350 × 80 м трапляється обпалена глиняна обмазка, уламки гончарної черняхівської кераміки і окремі фрагменти пізньоримських амфор. Відкрите у 1978 р.

Казанский, отчет 1978.

с. Молодиківщина

(Говтва — Псел — Дніпро)

297. Поселення на захід від північної околиці села. Розташоване на схилі мису першої надзаплавної тераси лівого берега ріки. Поверхня розорюється. На площі 25 га (500 × 500 м) трапляються фрагменти черняхівської гончарної кераміки та матеріали доби бронзи. Відкрите у 2002 р.

Рейда, звіт 2002.

с. Нова Диканька (Вільхова Говтва — Говтва — Псел — Дніпро)

298. Поселення північніше шосе. Розташоване на вигині першої надзаплавної тераси (висотою 2,5 м) лівого берега р. Вільхова Говтва. До похилого схилу тераси прилягає заболочена стариця. Культурний шар розорюється. На площі 40 × 40 м знайдено невелику кількість гончарної черняхівської кераміки і окремі уламки пізньоримських амфор. Відкрите у 1978 р.

Казанский, отчет 1978.

с. Пасічники (Говтва — Псел — Дніпро)

299. Поселення на лівому березі р. Говтва вниз за течією від села. Розташоване на краю вигину першої надзаплавної тераси (висотою до 4 м) і обмежене з півдня балкою, що впадає в заплаву. Поверхня розорюється. Знахідки трапляються вздовж краю тераси на площі 300 × 80 м і представлені переважно фрагментами гончарного черняхівського посуду, окремими уламками пізньоримських амфор і одиничними уламками посуду доби бронзи. Відкрите у 1971 р., обстежене у 1978 р.

Горюнов, отчет 1971; Казанский, отчет 1978.

с. Покровське (Вільхова Говтва — Говтва — Псел — Дніпро).

300. Поселення «Жовтневе» на північний схід від села. Розташоване на схилі першої надзаплавної тераси правого берега ріки. Територія знаходиться під городами. На площі 1 га (200 × 50 м) траплялися уламки

гончарної черняхівської кераміки. Відкрите у 2002 р.

Рейда, звіт 2002.

с. Потеряйки (Говтва — Псел — Дніпро)

301. Поселення 1 на південний схід від села. Розташоване на схилі першої надзаплавної тераси лівого берега ріки. Поверхня розорюється. На площі 16 га (800 × 200 м) трапляється гончарна черняхівська кераміка. Відкрите у 2002 р.

Рейда, звіт 2002.

хут. Прокопівка

(Говтва — Псел — Дніпро)

302. Поселення 1 на північний схід від хутора. Розташоване на схилі лівого берега р. Говтва, поверхня розорюється. Потужність культурного шару біля краю берега 0,5 м. Трапляється гончарна неліскована і ліскована кераміка черняхівської культури та ліпна ранньослов'янського часу. Відкрите у 1971 р.

Горюнов, отчет 1971.

303. Поселення 2 північніше хутора. Розташоване на ледве примітному горбку в низькій заплаві правого берега р. Говтва, у безпосередній близькості від вигину рукава річки. Знахідки трапляються вздовж краю заплави, на ділянці довжиною 100 м, культурний шар досягає глибини 0,8—1,0 м. Поверхня розорюється. Зібрано фрагменти гончарної черняхівської кераміки і окремі уламки амфор. Відкрите у 1971 р.

Горюнов, отчет 1971.

сmt Решетилівка

(Говтва — Псел — Дніпро)

304. Поселення 1 на північний захід від свиноферми, що знаходиться на південно-західній околиці селища. Розташоване на невисокому мису першої надзаплавної тераси, утвореному правим берегом ріки та вологою балкою, що впадає у її запла-

ву. Поверхня розорюється. На площі 10 га (350 × 300 м) трапляються уламки кераміки черняхівської культури. Зафіксовані також матеріали доби бронзи. Відкрите у 2002 р.

Рейда, звіт 2002.

с. Сені (Говтва — Псел — Дніпро)

305. Поселення (?). Окремі фрагменти гончарної черняхівської кераміки знайдені Є. О. Горюновим на присадибних городах західної околиці села, по краю першої надзаплавної тераси лівого берега р. Говтва.

Горюнов, отчет 1971.

с. Сухорабівка (Хорол — Псел — Дніпро)

306. Поселення на північний захід від села, на правому березі р. Псел, на дюні у гирлі Хоролу. Зафіксовані також матеріали доби неоліту. Виявлене у 1958 р.

Махно 1960, с. 42; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 86.

с. Твердохліби (Полузир'я — Ворскла — Дніпро)

307. Поселення 2 біля південної околиці села, на лівому березі ріки. Розташоване на пологістому розораному схилі першої надзаплавної тераси висотою 4 м. Перетинається польовою дорогою. Знахідки фрагментів гончарного черняхівського посуду

трапляються вздовж схилу на смузі шириною 30—40 м. Відкрите у 1978 р.

Горюнов, отчет 1978; Горюнов, Казанський 1998, с. 77.

с. Хоружі (Вільхова Говтва — Говтва — Псел — Дніпро)

308. Поселення на схід від села. Розташоване на схилі першої надзаплавної тераси лівого берега р. Вільхова Говтва. Заболочене русло ріки впритул підходить до схилу тераси, вздовж якого по оранці на площі 300 × 50 м трапляються уламки гончарної черняхівської кераміки і окремі фрагменти світлоглиняних пізньоримських амфор. Відкрите у 1978 р.

Казанський, отчет 1978.

с. Шкурупіївка (Вільхова Говтва — Говтва — Псел — Дніпро)

309. Поселення на північний схід від села. Розташоване на виступі першої надзаплавної тераси (висотою до 3 м) правого берега р. Вільхова Говтва, який похило понижується на південний схід. Поверхня розорюється. Підйомний матеріал зібрано вздовж краю виступу на площі 100 × 30 м. Це фрагменти гончарної черняхівської кераміки, а також окремі фрагменти ліпних посудин з домішкою шамоту та уламки посудин епохи бронзи. Відкрите у 1978 р.

Казанський, отчет 1978.

СЕМЕНІВСЬКИЙ РАЙОН

с. Дем'янівка (Сула — Дніпро)

310. Поселення на північній околиці села. Розташоване на надзаплавній терасі лівого берега р. Сули. На городках виявлено уламки черняхівського гончарного посуду, ліпної кераміки та уламки давньоруських посудин. Відкрив у 1956 р. Р. О. Юра.

Махно 1960, с. 41.

◀ Пам'ятки Семенівського району (номери відповідають номерам у тексті)

ХОРОЛЬСЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Хорольського району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Березняки (Сула — Дніпро)

311. Поселення на околиці села, на лівому березі р. Сула. Зібрано уламки гончарного посуду черняхівської культури.

Махно 1960, с. 42; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 88; Гейко, Рейда, Верещака, Сапегін 2017, с. 47.

с. Глибока Долина (Глибока — Хорол — Псел — Дніпро)

312. Поселення 2 розташоване на плато високого лівого берега ріки, на південний схід від поселення 3. Гончарну черняхівську кераміку виявлено на площі 2,2 га. Поверхня розорюється.

Кожевнікова 1998; Гейко, Рейда, Верещака, Сапегін 2017, с. 47.

313. Поселення 3 на західній околиці села. Розташоване на першій і другій терасах високого лівого берега річки, забудо-

ваного дачами. На площі 9 га трапляються уламки черняхівського гончарного посуду та матеріали пенківської культури.

Кожевнікова 1998; Гейко, Рейда, Верещака, Сапегін 2017, с. 47.

314. Поселення 4 на південний схід від села. Розташоване на мисоподібному виступі другої тераси високого лівого берега річки. На площі 0,4 га знайдено гончарну черняхівську кераміку та фрагмент амфори інкерманського типу, а також матеріали доби бронзи.

Кожевнікова 1998; Гейко, Рейда, Верещака, Сапегін 2017, с. 47.

315. Поселення 6 розташоване на мисоподібному підвищенні лівого берега річки (висотою до 2 м). Зафіксовано також матеріали доби ранньої бронзи.

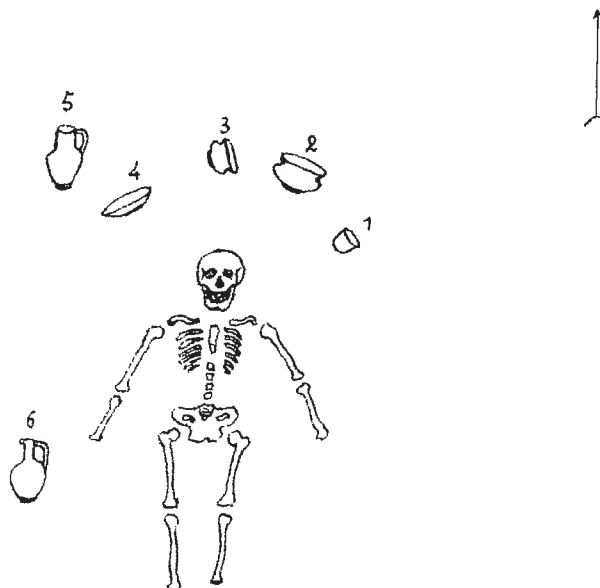
Кожевнікова 1998; Гейко, Рейда, Верещака, Сапегін 2017, с. 47.

с. Клепачі (Хорол — Псел — Дніпро)

316. Могильник виявлено в 1952 р. Під час будівництва, у котловані знайдено поховання — трупопокладення північної орієнтації. Біля голови знаходилися кубок, дві миски закритого типу, миска відкритого типу, одноручний глек з широким горлом. Ще один одноручний глек із вузьким горлом стояв біля правої руки (рис. 44). До Лубенського музею поступили горщик, миска та напівовальний лискований кубок.

Кропоткин 1969; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 88; Сьмонович, Кравченко 1983, с. 67; Гейко, Рейда, Верещака, Сапегін 2017, с. 47.

План
поховання полів поховано в с. Клепачах,
Хорольського р-ну, Полтавської області, розкопана
ного під час копання кимачи в 1952 р.

План поховання складено зі слів учителя Школярівської школи
г. Сокуренько М.М., який прийняв участь в розкопуванні поховання.
У школі збереглися три посудини: 1- чашка; 2, 3- миски.
Відтворено форму посудин зі слів г. Сокуренько М.М.: 4- невелика
миска; 5- Кружки з широким шийкою; 6- Кружки з вузькою
шийкою в носиком

Склад Горецько І.І.
1953 р.

Рис. 44. Клепачі. Схематичний план поховання черняхівської культури.
За І. І. Горенком (Гейко, Рейда, Верещака, Сапегін 2017, с. 47, рис. 3)

317. Поселення на південний захід від могильника. Розташоване на городах вздовж східного і західного берегів струмка, що тече з півночі на південь. Довжина поселення близько 2 км.

Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 88; Гейко, Рейда, Верещака, Сапегін 2017, с. 47.

с. Ковалі (Хорол — Псел — Дніпро)

318. Могильник виявлено у 1927 р. на правому березі річки місцевими краєзнавцями. В ямі глинища знайдено людські кістки та посуд.

Махно 1960, с. 42; Ляпушкин 1961, с. 165; Сымонович, Кравченко 1983, с. 67; Гейко, Рейда, Верещака, Сапегін 2017, с. 47.

319. Поселення на відстані 2 км від могильника на правому березі річки.

Махно 1960, с. 42; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 88; Гейко, Рейда, Верещака, Сапегін 2017, с. 47.

с. Петракіївка (Кутуржиха — Хорол — Псел — Дніпро)

320. Поселення 1 розташоване на першій і другій терасах лівого берега річки (висотою

до 12 м), на городах. Площа пам'ятки 0,5 га. Зібрано гончарну черняхівську кераміку.

Кожевнікова 1998.

321. Поселення 2 на північно-західній околиці села, на плато високого лівого берега річки. Розміри 100 × 60 м. Частина території зайнята городами, частина розорюється. Виявлено гончарну кераміку та в невеликій кількості ліпну.

Кожевнікова 1998.

322. Поселення 3 на східній околиці села, на першій терасі лівого берега річки, на городах. Виявлено гончарну черняхівську кераміку та ліпну ранньослов'янського часу.

Кожевнікова 1998.

323. Поселення «хут. Коноплянка» (приєднаний до с. Петраківка) на схід від колишнього хутора, на підвищенні в заплаві правого берега стариці Хоролу. Крім черняхівської гончарної кераміки та ніжки амфори інкерманського типу, виявлено також матеріали доби енеоліту, бронзи, раннього залізного віку, пізнього середньовіччя.

Кожевнікова 1998.

с. Пристань (Хорол — Псел — Дніпро)

324. Поселення 3 на південь від села, на підвищенні висотою 3—4 м у заплаві правого берега ріки. Площа 3 га (300 × 100 м). Поверхня розорюється. Виявлено також матеріали доби бронзи.

Кожевнікова 1998.

м. Хорол (Лагодинка — Хорол — Псел — Дніпро)

325. Поселення на вул. Крилова, на мису другої тераси лівого берега р. Лагодинка (висотою до 18 м). Площа 0,7 га (120 × 60 м). Територія розорюється, частково забудована. Трапляються уламки гончарного черняхівського посуду з лискованою та нелискованою поверхнею. Ліпна кераміка має домішок гранітної чи кварцитової жорстви.

Супруненко, Гавриленко, Левченко, Степанович, звіт 1994; Гавриленко, Супруненко 1995, с. 109.

326. Поселення на південно-східній околиці міста, в ур. Красна Гірка, на правому березі ріки. Розташоване на мису чотирикутної в плані форми. Площа пам'ятки складає 1,6 га (90 × 180 м). Потужність культурного шару у відслоненнях досягає 0,8 м. Територія пам'ятки зайнята забудовою, садками та городами, частина задернована. Крім матеріалів черняхівської культури, зафіксовано матеріали скіфського, ранньослов'янського та давньоруського часу, XVII—XVIII ст. Відкрите у 1994 р.

Супруненко, Гавриленко, Левченко, Степанович, звіт 1994; Супруненко, Степанович 1994, с. 31.

с. Шишаки (Хорол — Псел — Дніпро)

327. Поселення під забудовою села, на березі пересихаючого струмка.

Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 88; Гейко, Рейда, Верещака, Сапегін 2017, с. 48.

ЧОРНУХІНСЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Чорнухінського району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Білоусівка (Лохвиця (Суха Лохвиця) — Сула — Дніпро)

328. Поселення біля західної околиці села, із західного боку дороги, на північний захід від мосту. Розташоване на схилі надзаплавної тераси лівого берега р. Суха Лохвиця. З півночі територія пам'ятки частково обмежена ровом, поверхня її розорюється. На площі 150×70 м трапляється обпалена глиняна обмазка, уламки гончарної черняхівської кераміки, кістки тварин. Серед знахідок два кам'яних бруска. Відкрите у 1981 р.

Приймак, отчет 1981—82.

с. Богданівка (Многа — Удай — Сула — Дніпро)

329. Поселення між селами Гильці і Богданівка в ур. Ковалівська, на схід від дороги, на березі безіменного струмка — лівої притоки р. Многа. Розташоване на південному краю мису, висотою 3—6 м, утвореного балкою і яром зі сходу і заходу. З півночі мис відокремлюється від лісу ровом, що ото-

чував розташовану тут на початку ХХ ст. садибу. На оранці, на площі 130×120 м у великій кількості трапляються фрагменти черняхівської кераміки і окремі кальциновані кісточки. Також виявлено матеріали доби бронзи, фрагменти посудин скіфського та ранньослов'янського часу, пізнього середньовіччя. Відкрите у 1981 р.

Приймак, отчет 1981—82.

с. Богодарівка (Многа — Удай — Сула — Дніпро)

330. Поселення біля західної околиці села, на трьох ділянках по берегах струмків (ліві притоки р. Многа), у місці їх злиття. Північна частина поселення розташована на схилі мису, що підвищується на 5—6 м і утворений заплавою струмка із заходу та яром зі сходу. Культурні залишки трапляються на площі 150 м^2 . Східна частина поселення — на схилі південно-західного кінця мису. Підйомний матеріал зафіксовано на площі 90×40 м. Черняхівська кераміка виявлена і на лівому березі струмка, який протікає через село, на площі 200×70 м. На всіх ділянках зафіксовано обпалену глиняну обмазку. Також знайдено окремі фрагменти посудин доби бронзи, уламки пізньосередньовічної кераміки і кахлів. Відкрите у 1981 р.

Приймак, отчет 1981—82.

331. Поселення північніше села, в ур. Цегельня. Розташоване на північному березі ставка і південному похилому схилі берега, обмеженого із заходу мокрою балкою. Фрагменти гончарної черняхівської кераміки трапля-

ються на площі 150×100 м. Знайдено також залізне кресало XII ст. Відкрите у 1981 р.

Приймак, отчет 1981—82.

с. Бубни (Многа — Удай — Сула — Дніпро)

332. Поселення біля східної околиці села, в ур. Кут. Розташоване на довгому похилому мису (розмірами 250×150 м) лівого берега р. Многа, в її вигині. Мис перетинає дорога. На поверхні трапляються одиничні фрагменти гончарної черняхівської кераміки. Виявлене у 1973 р.

Горюнов, отчет 1973.

с. Вороньки (Многа — Удай — Сула — Дніпро)

333. Поселення на північний захід від села, на краю мисоподібного виступу другої надзапальної тераси лівого берега р. Многа (висотою до 10 м). Північно-західну частину поселення перетинає газопровід. Площа поселення 400×250 м, культурний шар зораний до глибини 0,25 м, на оранці помітна обпалена глиняна обмазка. Три шурфи в різних місцях поселення зафіксували культурний шар до 0,6—1,0 м. У підйомному матеріалі і шурфах переважає гончарна черняхівська кераміка, також виявлено окремі фрагменти ліпного посуду доби бронзи, ранньозалізного часу, київської культури та гончарного давньоруського. Виявлене у 1973 р., обстежене у 1982 р.

Горюнов, отчет 1973; Терпиловский, Моргунов, отчет 1982.

с. Гайки (Удай — Сула — Дніпро)

334. Поселення неподалік села. Знайдено уламки посуду черняхівської культури. Матеріали зберігаються у Лубенському музеї.

Махно 1960, с. 42; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 89.

с. Городище (Многа — Удай — Сула — Дніпро)

335. Поселення на лівому березі ріки, вище села, по краю тераси (висотою 3—4 м)

над заболоченою, покритою кущами заплавою. Територія пам'ятки розорюється, її розміри 800×100 м. На оранці знайдено переважно гончарну черняхівську кераміку, а також окремі фрагменти ліпних посудин пенківської культури. Відкрите у 1973 р.

Горюнов, отчет 1973.

с. Кизлівка (Многа — Удай — Сула — Дніпро)

336. Поселення на території села, поблизу ур. I Батальйон, на південний схід від мосту через річку. Розташоване на схилі правого берега ріки висотою до 3 м. Підйомний матеріал зібрано вздовж берега на ділянці 400×50 м. Це переважно фрагменти гончарної черняхівської кераміки, а також уламки ліпних ранньослов'янських посудин. Відкрите у 1981 р.

Приймак, звіт 1981—82.

с. Ковалі (Многа — Удай — Сула — Дніпро)

337. Поселення в північно-західній частині села. Розташоване на західному схилі невеликого мису (висотою до 3 м) першої тераси лівого берега ріки. Із заходу поселення межує із заболоченою старицею, зі сходу мис обривається до ріки. Територія пам'ятки розорюється, на поверхні трапляються фрагменти черняхівської гончарної кераміки, окремі уламки світлоглиняних амфор і маловиразні фрагменти ліпних посудин. Відкрите у 1973 р.

Горюнов, отчет 1973.

338. Поселення на східній околиці села в ур. Судіївщина. Розташоване на похилому мисоподібному виступі, висотою до 3 м, лівого берега ріки. З півдня і зі сходу виступ обмежено заболоченими луками, із заходу — балкою. Східна частина мису зайнята садибами. Територія поселення розорюється. Серед підйомного матеріалу переважають фрагменти гончарної черняхівської кераміки. Знайдено також уламки кераміки епохи бронзи, ранньослов'янського часу, та

два уламки червоноглиняних амфор. Відкрите у 1981 р.

Приймак, отчет 1981—82.

с. Луговики (Многа — Удай — Сула — Дніпро)

339. Поселення північніше південно-західної околиці села, поблизу від мосту через річку, праворуч від дороги на с. Бубни. Розташоване на схилі широкого, висотою до 3 м мису, утвореного лівим корінним берегом ріки і мокрою балкою. Територія поселення розорюється, потужність культурного шару — 0,3 м. На поверхні зібрано невелику кількість гончарної черняхівської кераміки. Відкрите у 1973 р.

Горюнов, отчет 1973.

340. Поселення на схід від села, навпроти західної околиці с. Липове. Розташоване біля підніжжя мису лівого корінного берега річки. Підйомний матеріал трапляється на площі 300 × 80 м і представлений переважно гончарною і ліпною керамікою черняхівської культури. Знайдено також глиняне біконічне пряслице, окремі фрагменти давньоруської кераміки та пізньосередньовічні матеріали. Відкрите у 1981 р.

Приймак, отчет 1981—82.

с. Нехристівка (Многа — Удай — Сула — Дніпро)

341. Поселення на північний схід від села, на правому березі струмка — лівої притоки р. Многа. Розташоване на мису першої надзаплавної тераси, утвореному долиною струмка та обводненою балкою. Площа 0,2 га (50—70 × 30—40 м). Потужність культурного шару 0,3 м. Відкрите у 1994 р.

Приймак, звіт 1994; Приймак 1995, с. 119.

342. Поселення на північний захід від села, на правому березі безіменного струмка — лівої притоки р. Многа. Розташоване на краю першої надзаплавної тераси. Площа 2,5—3,0 га (400—450 × 30—70 м). Потужність культурного шару — 0,3 м. Пошкоджується водною ерозією. Зафіксовано окремі скупчення матеріалу. Знайдено фрагменти ліпного та гончарного черняхівського посуду, фрагмент ручки амфори. Відкрите у 1994 р.

Приймак, звіт 1994; Приймак 1995, с. 119.

с. Позняки (Многа — Удай — Сула — Дніпро)

343. Поселення на північно-західній околиці села, ліворуч від шосе. Розташоване на низькому мису першої надзаплавної тераси правого берега ріки, із заходу обмежене заболоченою заплавою. Поверхня розорюється. Підйомний матеріал зустрічається переважно в східній частині мису на площі 1000 × 150 м, представлений уламками гончарної черняхівської кераміки, а також великою кількістю обпаленої глиняної обмазки з відбитками лози. Відкрите у 1971 р., обстежене у 1981 р.

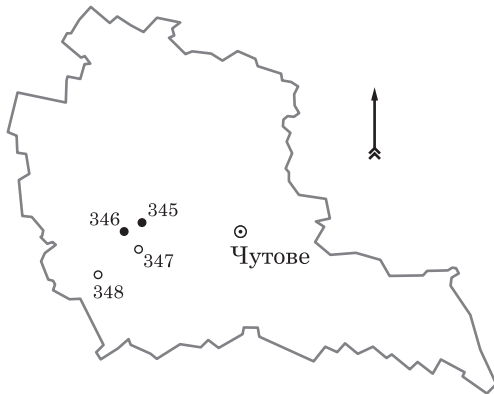
Горюнов, отчет 1971; Приймак, отчет 1981—82.

с. Сухоносівка (Удай — Сула — Дніпро)

344. Поселення між селами Сухоносівка і Постава-Мука, на території скіфського городища, яке розташоване на мису берегового плато, що підвищується над долиною Удая на 15 м. На поверхні трапляються окремі фрагменти гончарної черняхівської кераміки, серед знахідок уламків лискованої миски-вази з широкими горизонтальними вінцями. Відкрите у 1981 р.

Приймак, отчет 1981—82.

ЧУТІВСЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Чутівського району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Водяне (Штурмова — Коломак — Ворскла — Дніпро)

345. Могильник на правому березі р. Коломак. Поховання за обрядом трупопокла-

дення випадково знайдене у 1932 р., тоді ж обстежене О. В. Добровольським. До Полтавського краєзнавчого музею поступили: глек без ручок, куваль з відбитою ручкою, кубок лискований сірого кольору, 2 горщика (рис. 45).

Махно 1960, с. 42; Сьмонович, Кравченко 1983, с. 68; Рейда, Луговий 2004.

с. Кантемирівка (Штурмова — Коломак — Ворскла — Дніпро)

346. Могильник північніше села, на південно-західній околиці хут. Хазари, на плато правого берега р. Штурмова. Розміри приблизно 150 × 80 м. У 1924 р. в південній частині могильника М. Я. Рудинським розкопано 3 кургани із похованнями сарматського обряду в катакомбі (№ 3), ямах

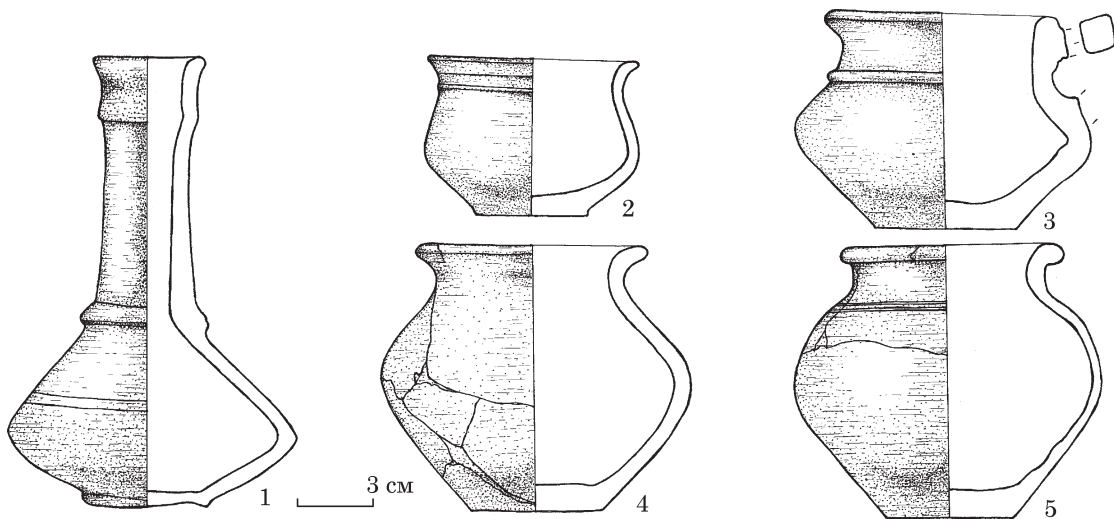

Рис. 45. Водяне. Кружалний посуд зі зруйнованого поховання (за: Рейда, Луговий 2004, с. 219—222)

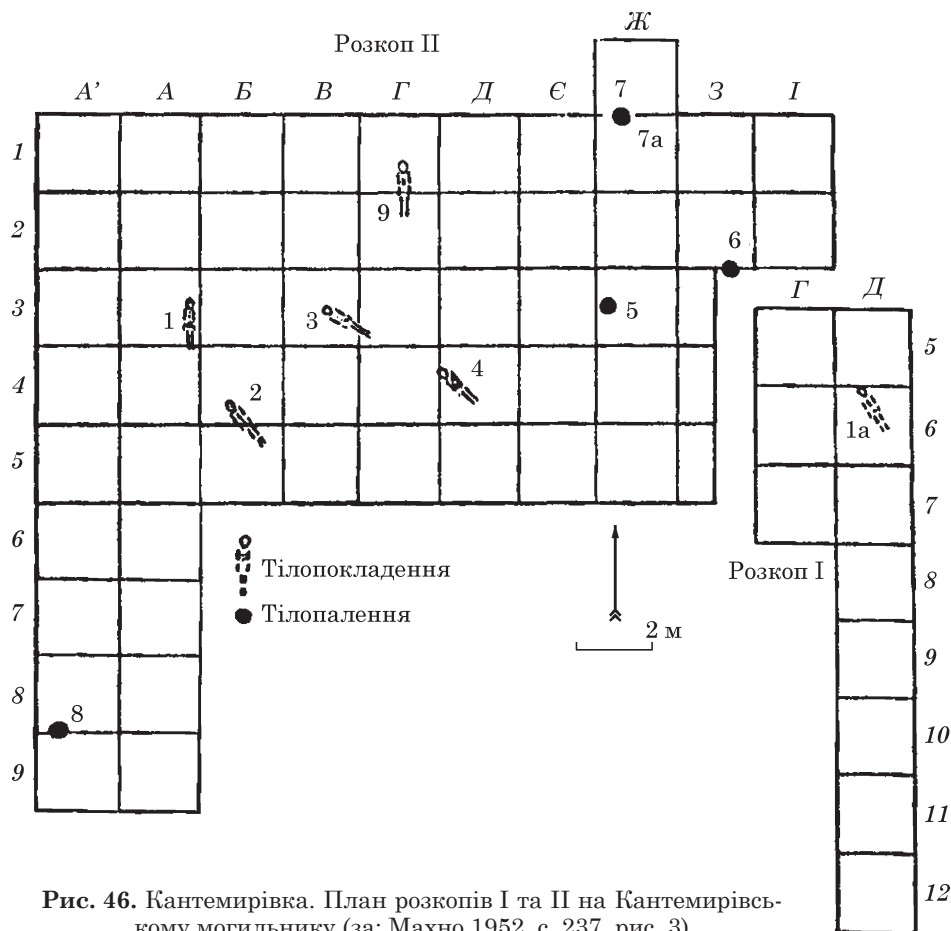

Рис. 46. Кантемирівка. План розкопів I та II на Кантемирівському могильнику (за: Махно 1952, с. 237, рис. 3)

з підбоям (№ 1) та із заплічками (№ 2). Усі поховання супроводжувалися виключно гончарними посудинами черняхівського типу (горщики, миски, вази, глек, кубок) від 4 до 12 в кожному. Набір речей особистого вбрання та поховальний інвентар традиційний для сармато-аланських кочівницьких поховань кінця IV — початку V ст. У 1948 р. Є. В. Махно провела розкопки в північно-західній частині могильника. На площі 262 м² досліджено 10 ґрунтових поховань черняхівської культури — 6 трупопокладень (із них 5 дитячих) 3 урнові кремації і 1 ямна (рис. 46).

Рудинський 1931, с. 125—158; Махно 1952, с. 236—241.

347. Поселення на східній околиці хут. Хазари, на північний схід від чер-

няхівського могильника. Відкрив у 1924 р. М. Я. Рудинський, обстежив у 1946 р. І. І. Ляпушкін, розкопки проводила у 1948 р. Є. В. Махно. Поселення тягнеться вздовж схилу надзаплавної тераси правого берега р. Штурмова. Розміри 1000 × 100 м. З північного сходу селище обмежене невеликим ярмом, а з південного заходу — старою обводненою балкою. Поверхня пам'ятки розорюється, на оранці трапляються уламки черняхівської кераміки, кістки тварин і скупчення глиняної обпаленої обмазки з відбитками лози, які є рештками глинобитних споруд. Потужність культурного шару 0,35 м, він майже повністю зруйнований оранкою. У різних частинах поселення було розбито 3 розкопки загальною площею 300 м². У південно-західному розкопі на глибині 0,3 м розчищено наземну глино-

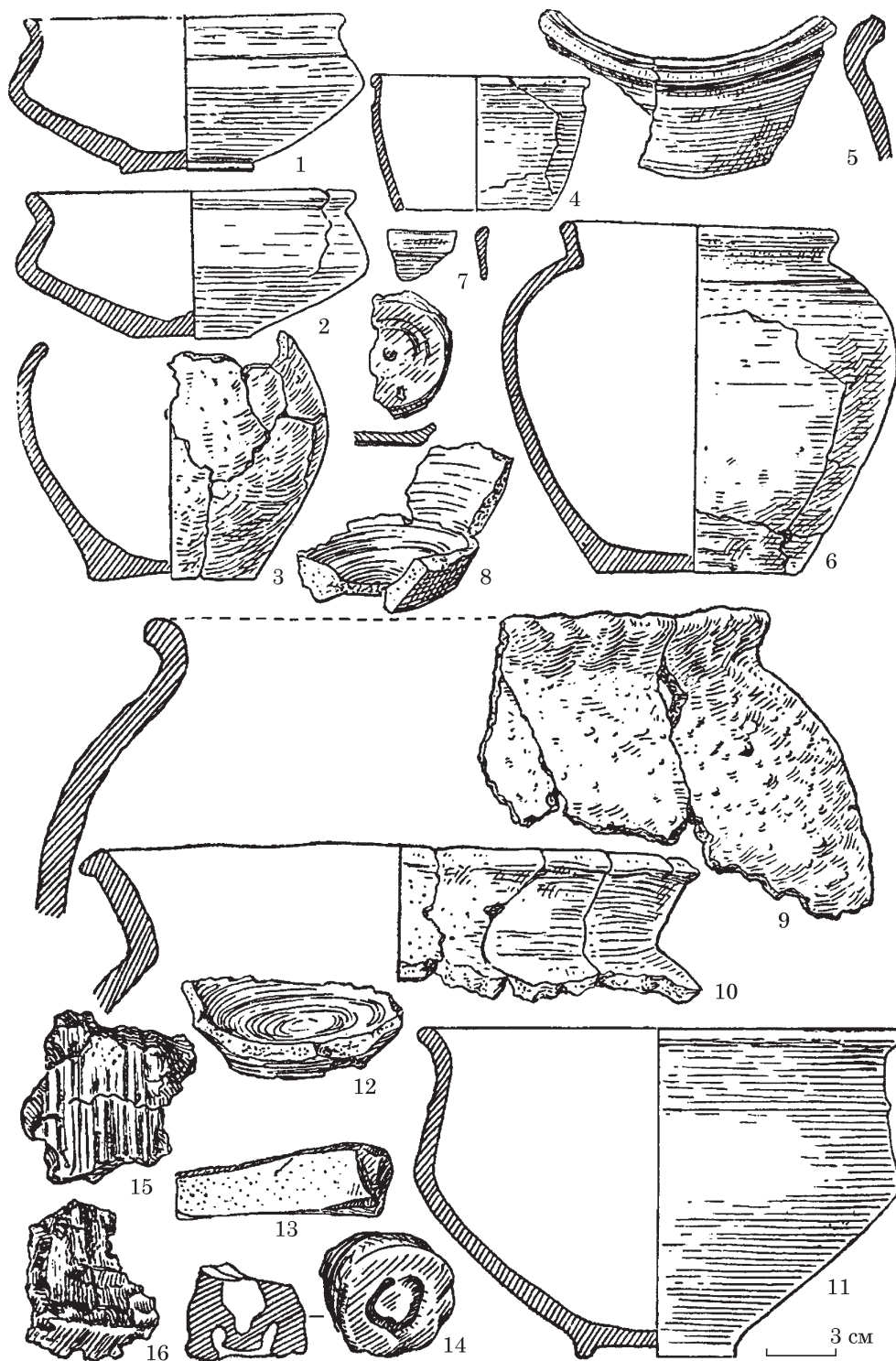

Рис. 47. Кантемирівка. Матеріали з могильника та поселення: 1, 2 — кружалний посуд з поховання 1; 3 — ліплений горщик з поховання 1; 4 — поховання 6; 5, 6 — поховання 7; 7, 8 — поховання 8; 9—11 — долівка житла; 12 — розкоп 1; 13 — брусочок з пісковуку; 14 — денце амфори; 15, 16 — залишки обгорілої обмазки стін (за: Махно 1952, с. 238, 239, табл. 1)

битну прямокутну двокамерну споруду (7 × 4 м). Колекція знахідок зберігається в Полтавському краєзнавчому музеї (рис. 47).

Рудинський 1931, с. 125—158; Ляпушкин 1947b, с. 96—97; Махно 1952, с. 231—241.

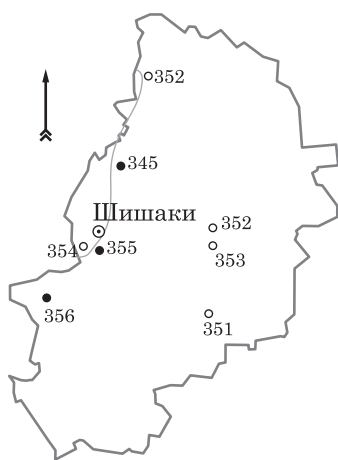
с. Сторожове (Коломак —
Ворскла — Дніпро)

348. Поселення в північно-східній частині села. Розташоване на похилому мису

першої тераси правого берега р. Коломак, висотою до 1,5 м. Площа поселення, яке тепер зайняте городами і житловою забудовою, складає 1 га. Знахідки представлені уламками гончарної кераміки черняхівської культури, а також фрагментами ліпних посудин доби бронзи та ранньослов'янських. Відкрила у 1977 р. С. П. Юренко, обстежила в 1987 р. І. М. Кулатова.

Юренко, отчет 1977; Юренко 1978, с. 407; Кулатова, Супруненко, отчет 1987.

ШИШАЦЬКИЙ РАЙОН

Пам'ятки Шишацького району (номери відповідають номерам у тексті)

с. Баранівка (Псел — Дніпро)

349. Могильник (?) виявлено в 1907 р. на дюнах в заплаві, на лівому березі ріки. У скупченні попелу знайдено людські кістки та фрагменти черняхівської кераміки.

Сьмонович, Кравченко 1983, с. 67.

с. Ковалівка (Грунь-Ташань — Псел — Дніпро)

350. Поселення на останці надзаплавної тераси, біля озера Саврук — рукава р. Грунь-Ташань. Фрагменти кераміки черняхівської культури трапляються на площі 300×50 м. Частина поселення знаходиться під житловою та господарською забудовою, частина — під силосними ямами. Також виявлено матеріали доби бронзи. Відкрите у 1948 р.

Ляпушкин 1950а, с. 36.

с. Маликівщина

(Говтва — Псел — Дніпро)

351. Поселення 2 на південний захід від південної околиці села. Розташоване на підвищенні першої тераси лівого берега р. Говтва, яке має вигляд останця розмірами 150×80 м та висотою 6—7 м, відрізаного від тераси заболоченою пониженою ділянкою луків. Приблизна площа пам'ятки 5 га (250×200 м). На поверхні трапляються фрагменти гончарного черняхівського посуду, зафіксовано скупчення глиняної обмазки, які є залишками споруд. Відкрите у 2006 р.

Луговий 2006.

с. Пришиб (Говтва — Псел — Дніпро)

352. Поселення 2 на північ від села, на виступаючому мису корінного правого берега р. Говтва, в місці впадіння в неї струмка. Поверхня пам'ятки задернована. Матеріали представлені дрібними уламками стінок гончарного посуду черняхівської культури. Відкрите у 2006 р.

Луговий 2006.

353. Поселення 4 на південній околиці села, на розораному схилі плато правого корінного берега р. Говтва. Відкрите у 2006 р.

Луговий 2006.

сmt Шишаки (Псел — Дніпро)

354. Поселення на південь від сmt Шишаки, на правому березі балки, яка впадає в ур. Дернова Долина. Розміри пам'ятки

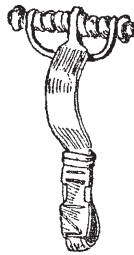

Рис. 48. Дернова Долина. Бронзова фібула (за: Рудинський 1928, с. 52, табл. VIII: 17)

1000 × 140—160 м. На поверхні трапляються фрагменти лискованої черняхівської кераміки та амфор. З поселення походить бронзова фібула (рис. 48). Відкрите у 1925 р.

Грінченко, звіт 1925; Рудинський 1928, с. 52.

355. Могильник на захід від смт Шишаки, праворуч від балки, на південь від цегельного заводу, в ур. Дернова Долина. Кар'єром для видобування глини знищене

но не менше 1,0—1,2 га могильника, а на значній його частині і повністю культурний шар. Відкритий у 2009 р. Розкопки проведені у 2010, 2012—2017 рр. Досліджена площа становить понад 2000 м². Виявлено 156 поховань черняхівської культури. Переважають безінвентарні поховання західної орієнтації (рис. 49, 50).

Гейко, Сапегін, Щербань 2010, с. 71—72; Гейко 2011, с. 222—224; Гейко, Сапегін 2011, с. 77; Рейда, Гейко, Сапегін 2014; Гейко, Рейда, Сапегін 2016а.

с. Яреськи (Псел — Дніпро)

356. Поховання — тілоспалення в урні з покришкою знайдено на території села (рис. 51). Зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею. Поблизу села знайдено римські монети.

Кропоткин 1961, с. 73; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 91; Рейда, Луговий 2004.

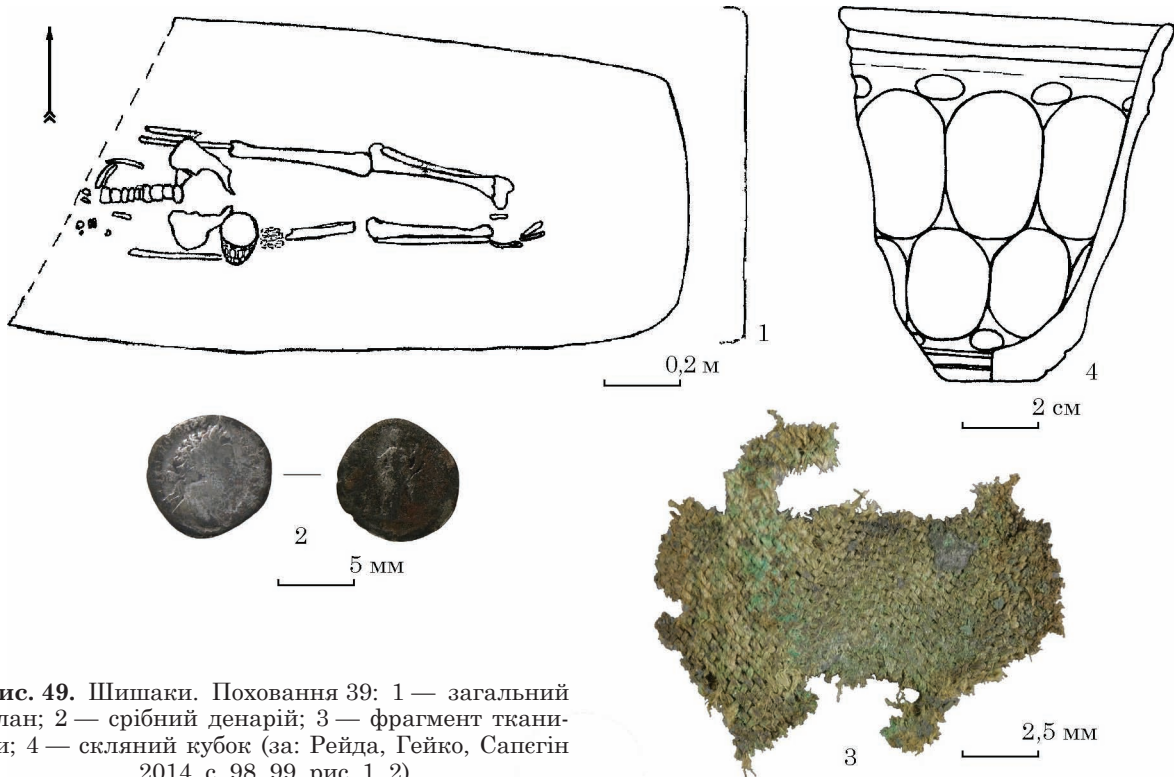
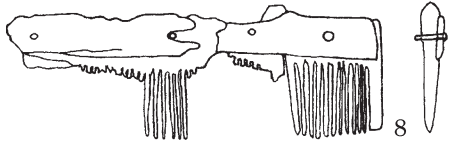
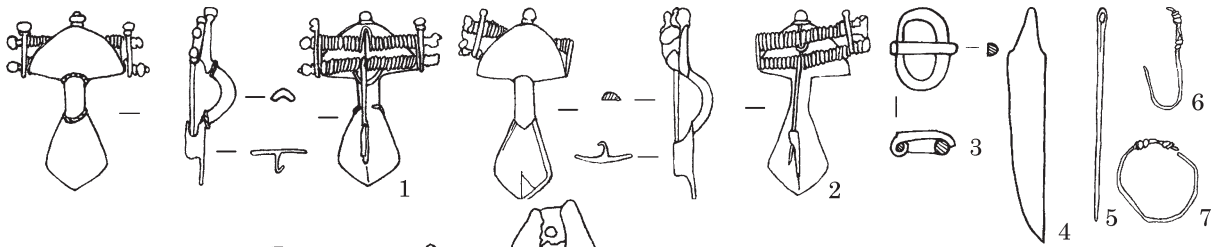
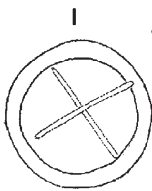
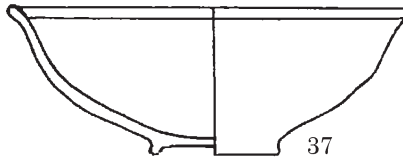
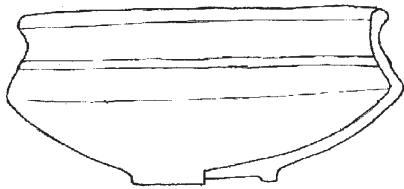
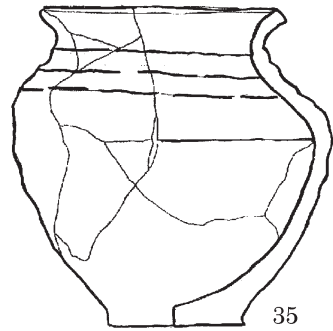
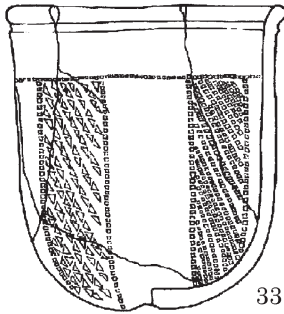
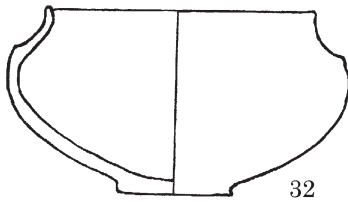
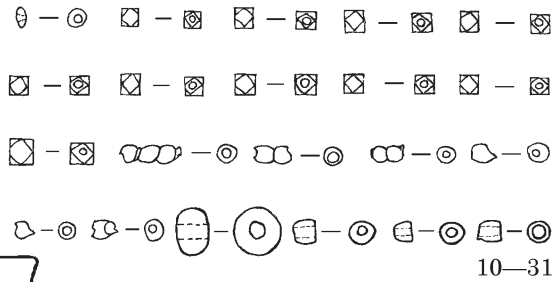

Рис. 49. Шишаки. Поховання 39: 1 — загальний план; 2 — срібний денарій; 3 — фрагмент тканини; 4 — скляний кубок (за: Рейда, Гейко, Сапегін 2014, с. 98, 99, рис. 1, 2)

2 CM
1-34, 37

4 CM
35, 36, 38, 39

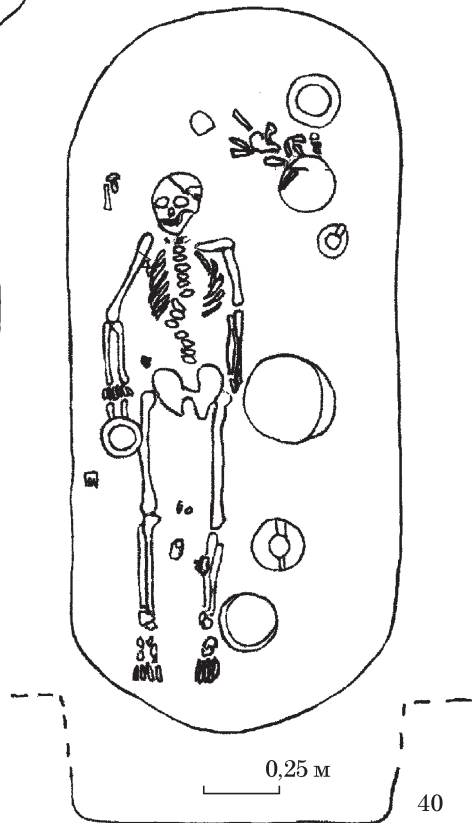
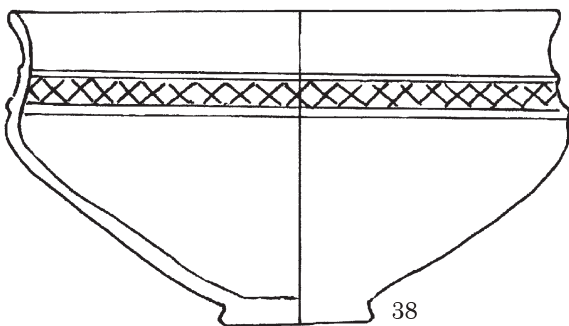
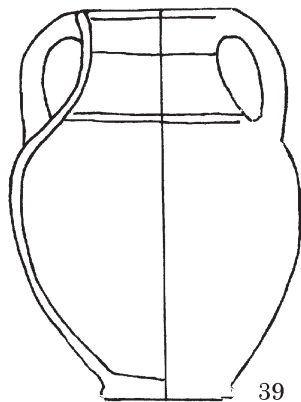

Рис. 50. Шишаки. Поховання 60: 1, 2 — двопластинчасті двопружинні фібули; 3 — ремінна пряжка; 4 — мініатюрний ніж; 5 — голка; 6, 7 — дротяні кільця; 8 — тришаровий гребінь; 9 — мушля; 10—31 — намисто; 32—39 — гончарний посуд (1, 2 — білий метал, залізо; 3—7 — мідний сплав; 8 — ріг, мідний сплав; 9 — мушля; 10—31 — скло; 32—39 — глина); 40 — план поховання (за: Рейда, Гейко, Сапегін 2014)

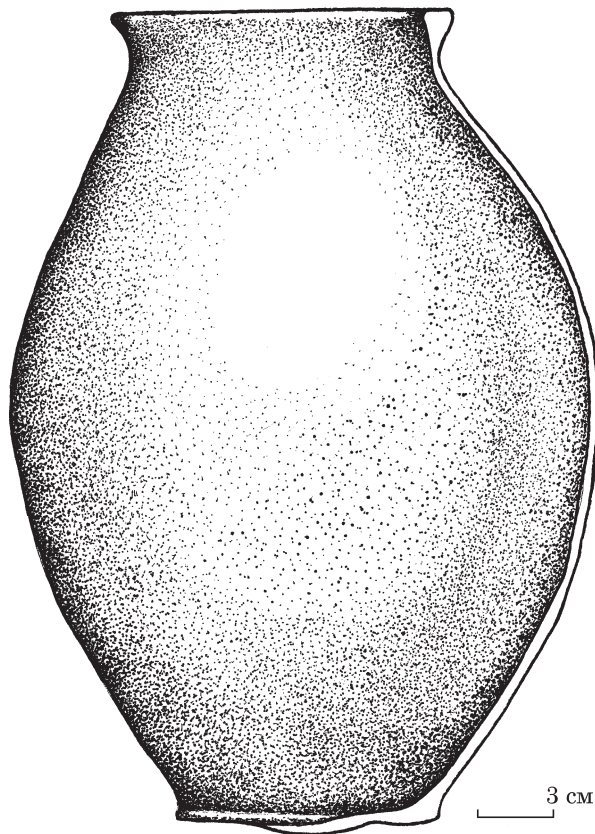

Рис. 51. Яреськи. Могильник. Кружальна урна (рис. Р. М. Рейди)

ЗНАХІДКИ МОНЕТ РИМСЬКОЇ ДОБИ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ *

1. с. Велика Рублівка (Котелевський р-н). Окремі римські монети. У 1967 р. у с. Труханівка, з'єднаному з Великою Рублівкою, знайдено скарб римських срібних монет перших століть н. е.

Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 57—58.

2. с. Вереміївка (Семенівський р-н). В ур. Закляття були знахідки римських монет.

Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 87.

3. с. Верхня Мануйлівка (Козельщинський р-н). На території села в 1925 р. знайдено срібні римські монети.

Кропоткин 1961, с. 71; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 56.

4. с. Глобине (Глобинський р-н). Денарій імператора Вікторина (268—270) було виявлено в 1952 р. у шлунку впольованої в околицях села дрофи.

Бочков 1955, с. 84—85; Кропоткин 1961, с. 71.

5. смт Градизьк (21—22) (Глобинський р-н). Римські монети знайдені на березі Дніпра, в районі I-го узвозу. Серед них денарії Антоніна Пія 140—144 рр., Марка Аврелія 149—152 рр., Фаустіни II 149—152 рр., Коммода 191—192 рр.

Шалобудов 1993, с. 92—94.

6. с. Головач (253) (Полтавський р-н). На території села знайдено скарб римських монет перших століть нашої ери.

Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 81.

* До назви пунктів, відомих як пам'ятки черняхівської культури, додано відповідні номери з каталогом.

7. с. Гурбинці (Пирятинський р-н). Скарб римських монет перших століть нашої ери.

Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 79.

8. с. Дейманівка (244) (Пирятинський р-н). Під час оранки знайдено монету Антонія Пія.

Кропоткин 1961, с. 71; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 79.

9. м. Карлівка (Карлівський р-н). Поблизу міста знайдено римські монети, серед яких монети Траяна або Адріана.

Кропоткин 1961, с. 71; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 50.

10. с. Келеберда (Кременчуцький р-н). На території села відомі знахідки римських монет.

Ляскоронский 1901, с. 462; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 61.

11. с. Ковалівка (259) (Полтавський р-н). Срібний денарій Фаустіни Старшої (100—141), дружини Антоніна Пія, знайдений на території села, на першій терасі правого берега р. Коломак.

Сапегін 1999а, с. 84.

12. с. Ковалівка (259). Срібний римський денарій дружини Марка Аврелія Фаустіни II Молодшої (156—175) знайдений у 1998 р. на садибі в центральній частині села.

Сапегін 1999b, с. 78—80.

13. с. Ковтуни (Хорольський р-н). На території села трапляються знахідки римських монет.

Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 88.

Рис. 52. Римські денарії з Градизька: I — Антонін Пій (138—161 рр.; близько 140—144 рр.); II — Фаустина II (близько 149—152 рр.); III — Марк Аврелій (161—180 рр.; близько 149—152 рр.); IV — Коммод (180—192 рр.; близько 191—192 рр.) (за: Шалобудов 1993)

14. м. Кременчук (136) (Кременчуцький р-н). У 1870-х рр. на території міста, на березі Дніпра знайдено скарб римських срібних монет.

Кропоткин 1961, с. 71; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 61.

15. с. Крячківка (245) (Пирятинський р-н). На території поселення черняхівської культури знайдено скарб срібних римських монет I—II ст. н. е., з яких до шкільного музею надійшло 38.

Кропоткин 1961, с. 71; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 79.

16. с. Лазірки (Оржицький р-н). На греблі поблизу села знайдено срібну римську монету Марка Аврелія.

Кропоткин 1961, с. 71; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 77.

17. с. Лелюхівка (Новосанжарський р-н). На території села в 1903 р. знайдено срібну монету Фаустіни Старшої.

Кропоткин 1961, с. 71; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 74.

18. с. Лихачівка (Котелевський р-н). Поблизу села в 1887 р. знайдено половину

римської срібної монети Септимія Севера. Також відомий скарб римських монет I—початку III ст. н. е.

Кропоткин 1961, с. 71; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 58.

19. м. Лубни (169) (Лубенський р-н). Поблизу міста та на його території знайдені римські монети, серед яких денарії Траяна, Антоніна Пія та Марка Аврелія.

Кропоткин 1961, с. 71—72; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 69.

20. с. Лукіщина (261) (Полтавський р-н). Скарб срібних денаріїв був виявлений навесні 1942 р. на лівому березі Ворскли, в ур. Біля Спінжаря, на південь від села. Монети знаходилися у горщику. До Полтавського краєзнавчого музею надійшло 953 монети та 12 фрагментів горщика. У скарбі представлені денарії імператорів: Нерон (54—68) — 14 екз., Гальба (68—69) — 1 екз., Вітеллій (68) — 12 екз., Веспасіан (69—79) — 132 екз., Тіт (79—81) — 46 екз., Доміціан (81—96) — 49 екз., Нерва (96—98) — 12 екз., Траян (98—117) — 139 екз., Адріан (117—138) — 218 екз., Сабіна — 16 екз., Елій Вер (136—137) — 2 екз., Антонін Пій (138—161) — 74 екз., Фаустіна Старша — 106 екз., Марк Аврелій

(161—180) — 39 екз., Луцій Вер (161—169) — 8 екз., Фаустіна Молодша — 44 екз., Луцилла — 5 екз., Коммод (177—192) — 19 екз., Кріспіна — 1 екз., Юлій Домна — 1 екз.

Кропоткин 1961, с. 71; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 82; Глущенко 1989, с. 19—52.

21. с. Лютенські Будища (56) (Зіньківський р-н). Срібний денарій Марка Аврелія 177—178 рр. карбування знайдений під час розвідок Є. О. Горюнова на території поселення черняхівської культури в 1971 р.

Горюнов, отчет 1971.

22. с. Максимівка (137) (Кременчуцький р-н). На території поселення черняхівської культури в ур. Топило знайдена римська монета.

Кропоткин 1961, с. 72; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 61.

23. с. Мала Круча (Пирятинський р-н). В околицях села знайдена срібна монета Фаустіни Молодшої.

Кропоткин 1961, с. 72; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 79.

24. м. Миргород (Миргородський р-н). В ур. Весела Балка знайдений срібний римський денарій.

Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 72.

25. с. Михайлівка (114) (Диканський р-н). Колишне с. Брусія. В околицях села виявлено римські монети I тис. н. е., серед яких монета Коммода.

Кропоткин 1961, с. 71; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 47.

26. с. Нехвороща (207) (Новосанжарський р-н). Скарб срібних денаріїв в глиняній посудині (300 екземплярів) виявлено в околицях с. Нехвороща. Серед них денарії Траяна, Адріана, Фаустіни та Манлії Скантиллі.

Рудинський 1928, с. 52; Кропоткин 1961, с. 72; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 75.

27. с. Нехвороща (207). Із села походить римська срібна монета.

Кропоткин 1961, с. 72.

28. смт Нові Санжари (208—210) (Новосанжарський р-н). Половина срібного денарія Юлії Домни (196—211). Знайдена І. В. Бовкуном на території багатопарового поселення, на підвищенні першої тераси правого берега р. Ворона.

Супруненко, Шалобудов, с. 158—160.

29. смт Нові Санжари (208—210). Срібний денарій імператора Каракалли (198—217). Знайдений на території поселення черняхівської культури в ур. Круча на мисовидному виступі правого берега Ворскли, на північ від селища. Знайшов І. В. Бовкун.

Супруненко, Шалобудов, с. 158—160.

30. смт Нові Санжари (208—210). Поблизу селища в 1904 р. знайдено срібний денарій Марка Аврелія.

Кропоткин 1961, с. 72; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 75.

31. смт Опішня (Зіньківський р-н). На території городища роменської культури виявлено срібну монету Доміціана I ст. н. е.

Кропоткин 1961, с. 72; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 49.

32. с. Остап'є (9) (Великобагачанський р-н). На території села в 1890 р. знайдено скарб римських монет (близько 2 тис.).

Кропоткин 1961, с. 72; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 40.

33. с. Петрашівка (142) (Кременчуцький р-н). Денарій імператора Траяна (98—118). Знайдений на території поселення черняхівської культури, розташованого на мису високого лівого берега р. Сухий Кобелячок.

Супруненко, Мироненко, Лямкін, Сидоренко 2008, с. 90.

34. м. Пирятин (Пирятинський р-н). Поблизу та в самому місті знайдено кілька римських монет I—II ст. н. е.

Кропоткин 1961, с. 72; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 79.

35. м. Пирятин. Із міста походить срібна монета Юлія Цезаря.

Кропоткин 1961, с. 72.

Знахідки монет римської доби в Полтавській області

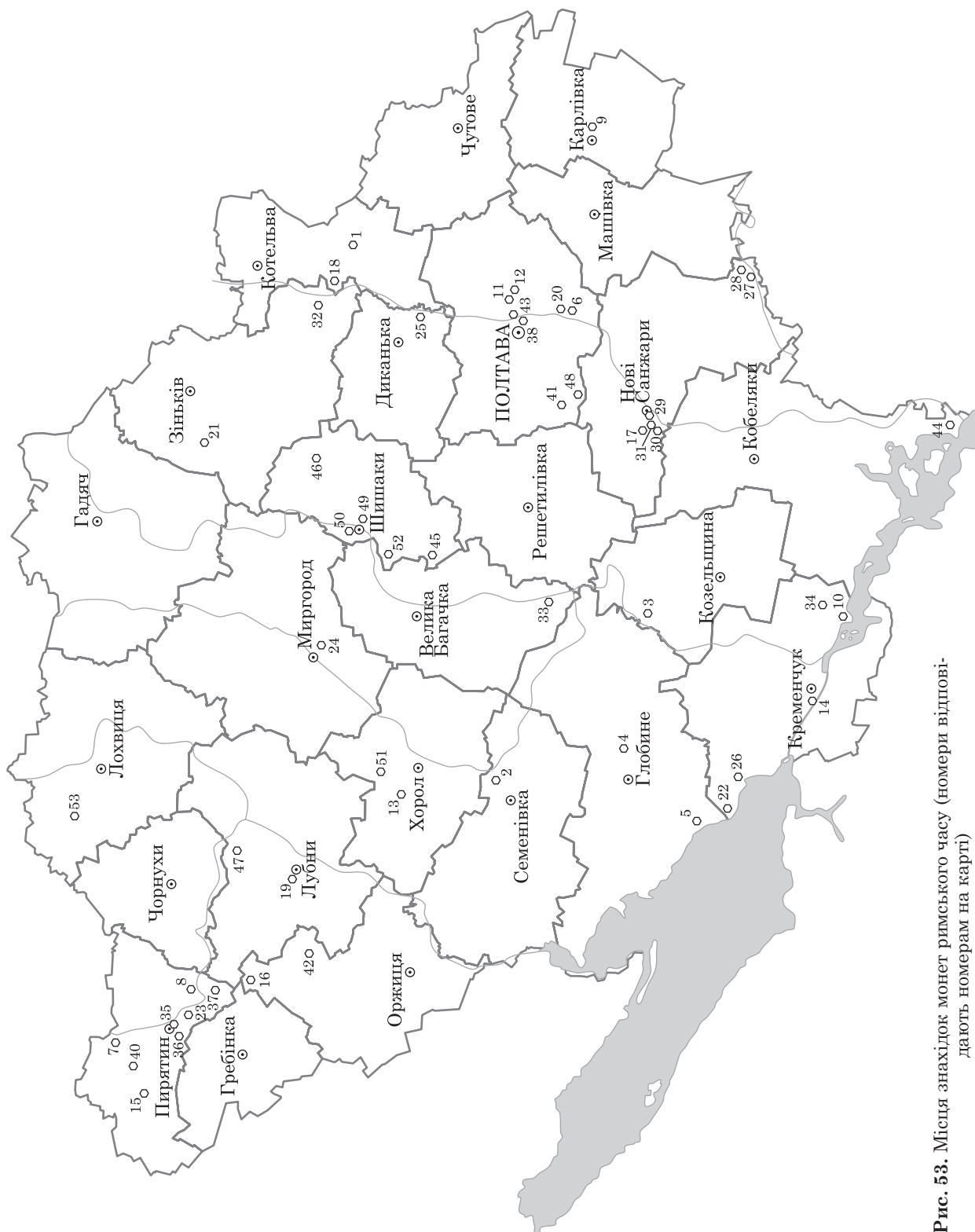

Рис. 53. Місця знахідок монет римського часу (номери відповідно дають номерам на карті)

Знахідки монет римської доби в Полтавській області

36. с. Повстин (Пирятинський р-н). У селі знайдено монету Марка Аврелія.

Кропоткин 1961, с. 72; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 79.

37. м. Полтава (272—273) (Полтавська область). На території міста відомі знахідки римських монет I—II та IV ст. н. е.

Кропоткин 1961, с. 72; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 84.

38. Полтавщина. Обол (?) Рескупоріда V (318/319—336/337) знайдений на території Полтавщини (ПКМ. Інв. № 30741).

Кулатова 1993.

39. с. Радущківка (144) (Кременчуцький р-н). В ур. Вирвихвіст на поселенні черняхівської культури знайдено римську монету Марка Аврелія.

Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 62.

40. с. Сасинівка (246) (Пирятинський р-н). У селі знайдено срібну монету Марка Аврелія.

Кропоткин 1961, с. 72; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 80.

41. с. Сердюки (276) (Полтавський р-н). Боспорський статер 240/1—267/8 рр. (Рескупорід IV (V)?) знайдено під час розкопок поселення черняхівської культури.

Гейко, Ткаченко 2006, с. 100—102.

42. с. Сліпорід (Оржицький р-н). Поблизу села знайдено три срібні римські монети: Адріана та Антонія Пія.

Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 78.

43. с. Соснівка (Полтавський р-н). В околицях села знайдено срібну монету Марка Аврелія.

Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 84.

44. с. Старий Орлик, приєднане до с. Придніпрянське (Кобеляцький р-н). У 1925 р. на поселенні черняхівської культури знайдено римський денарій Антоніна Пія.

Кропоткин 1961, с. 73; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 54.

45. с. Федунка (Шишацький р-н). На території села знайдено римський денарій Люцилли.

Кропоткин 1961, с. 72; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 91.

46. с. Харенки (Шишацький р-н). На території села знайдено денарій Адріана.

Кропоткин 1961, с. 73; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 91.

47. с. Хитці (Лубенський р-н). Знахідки римських монет.

Кропоткин 1961, с. 73; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 71.

48. с. Шевченки (283) (Полтавський р-н). Римський мідний сестерцій був знайдений на городі місцевим жителем. Монета належить до часів карбування імператора Каракалли (198—217) і датується в межах 198—209 рр.

Гейко, Шалобудов 2002—2003, с. 193.

49. смт Шишаки (327) (Хорольський р-н). З території селища походить знахідка римського денарія Фаустіни, що зберігався у Лубенському краєзнавчому музеї.

Гейко, Рейда, Верещака, Сапегін 2017, с. 48.

50. смт Шишаки (354) (Шишацький р-н). Відомі знахідки римських монет на території селища.

Кропоткин 1961, с. 73; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 91.

51. смт Шишаки (355) (Шишацький р-н). На могильнику черняхівської культури в ур. Дернова Долина у похованні 39 знайдено срібний денарій Марка Аврелія.

Рейда, Гейко, Сапегін 2014.

52. с. Яреськи (356) (Шишацький р-н). Поблизу села знайдено римські монети.

Кропоткин 1961, с. 73; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 91.

53. с. Яхники (Лохвицький р-н). Поблизу села знайдено римську монету.

Кропоткин 1961, с. 73; Сидоренко, Махно, Телегін 1982, с. 67.

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК

- Абазівка 247, 248
Андріївка 249
- Байрак 250
Балаклія 1
Баранівка 349
Безсали 155
Бербениці (Харченкові Хутори) 156
Березняки (Решетилівський р-н) 285
Березняки (Хорольський р-н) 311
Березова Рудка 234—236
Білецьківка 117
Білоконі 191
Білоусівка 328
Білоцерківка 2, 3
Білоцерківці 237
Більськ 99, 100, 104, 105
Більськ (Марченки 1) 101
Більськ (Перещепине 1) 102
Більськ (Перещепине II) 103
Білухівка 69
Богданівка 329
Богодарівка 330, 331
Борисівка 38
Браїлки 286
Бубни 332
- Варварівка 70
Василенки 118—121
Василівка 39—41
Васьки 251
Васьківка 19
Велика Круча 238, 239
Велика Обухівка 185
Великі Сорочинці (хут. Терновий 1, Савинці) 186
Великі Сорочинці (хут. Терновий 2) 187
Верхня Ланна 71
Вечірки 240
Вісичі 192—195
Вовчик 160
Водяна Балка 42
Водяне 345
Воїнська Гребля 20
- Войниха (Яновщина) 161
Воронинці 227—229
Вороньки 333
В'язівок 162
- Гайки 334
Галі 73, 74
Ганжі 196, 197
Гарбузівка 75
Глибока Долина 312—315
Гоголеве 4
Гожули (Біофабрика) 252
Головач 253
Горішні Плавні 124
Горішні Плавні (Барбара I) 122
Горішні Плавні (Золотнище 1) 123
Городище 335
Грабарівка 241, 242
Градизьк 21, 22
Грекопавлівка 198
Григоро-Бригадирівка 76, 79
Григоро-Бригадирівка (Компанійці) 77
Григоро-Бригадирівка (Боцули 2) 78
Грянчиха 5
- Давидівка 243
Дейманівка 244
Демидівка 287
Дем'янівка 310
Держинське (див. Придніпрянське) (Кременчуцький р-н)
Диканька 43, 44
Діброва 50
Дмитрівка (Кременчуцький р-н) 125—132
Дмитрівка (Оржицький р-н) 230
Долина 288—290
Дубина 199
Дуб'яги 51, 52
Дудникове 254
- Жабки (Луценки) 157
Жовнине 23—25
Жовтневе (див. Покровське)
- Заводське (Лохвицький могильник) 158
Залізничне 255
Запсілля 6
Засулля 163, 164
Зірка 159
Зорівка 256, 257
- Іванове Селище 26, 27
- Кагамлик 28, 29
Калайдинці 165
Калашники 98
Каленики 291
Кам'яні Потоки 133, 134
Кантемирівка 346, 347
Капустяни (Фрунзівка) 292
Карпівка 135
Карпусі 258
Кизлівка 336
Кишеньки 80—83
Клепачі (Лубенський р-н) 166
Клепачі (Хорольський р-н) 316, 317
Климівка 72
Клюсівка 200, 201
Кобеляки 84
Ковалі (Хорольський р-н) 318, 319
Ковалі (Чорнухинський р-н) 337, 338
Ковалівка (Полтавський р-н) 259
Ковалівка (Шишацький р-н) 350
Компанійці (див. Григоро-Бригадирівка)
Кононівка 167
Коноплянка 7
Котельва 106—109
Кратова Говтва 45, 46
Кременчук 136
Крем'янка 168
Крячківка 245
Кунцево (Кунці) 202, 203
Кустолове 204
Кустолові Куці 85

Алфавітний покажчик

- Лаврики** 260
Лазьки 54, 55
Лазьки (Мамраї) 53
Латишівка 180
Левенцівка 293, 294
Ливенське 205, 206
Липове 30
Литвинівка 295
Лубни 169
Луговики 339, 340
Лукищина 261, 262
Луценки (див. Жабки)
Лютенські Будища 56
Лютенька 12
- Майданівка** 31
Максимівка 137, 138
Макухівка 263, 264
Мала Кохнівка 139
Мала Рублівка 110
Маликівщина 351
Малі Сорочинці 188
Манжелія 32
Мар'їне 111—113
Марківка 86
Марки (с. Вакулинці) 265
Мачухи 266, 267
Мацківці 170, 171
Михайлівка 114
Михнівка 296
Михнівці 172
Молодиківщина 297
- Недогарки** 140, 141
Нехвороща 207
Нехрестівка 341, 342
Нижній Булатець 173
Нижній Іржавець 231
Нова Диканька 298
Новий Тагамлик 181
Нові Санжари 208—210
Новоселівка 268, 269
- Огуївка** 182, 183
Олефіри 8
Онацьки 47
Опішня 57—64
Орлик 87
Остап'є 9
- Парасковіївка** 270
Пасічники 299
- Переволочна** 88
Петраківка 320—322
Петраківка (хут. Коноплянка) 323
Петрашівка 142
Петренки 48, 49
Петрівка 33
Пилиповичі 232
Писарівка 211—213
Писарівщина 10
Підлепичі 271
Піски 174
Побиванка (див. Тахтаулове)
Позняки 343
Покровське (Жовтневе) 300
Полтава (Крутий Берег) 272
Полтава 273
Полтавці 274
Попівка 189
Потеряйки 301
Придніпрянське (Радянське 1, 4, 5) (Кобеляцький р-н) 89—91
Придніпрянське (Дзержинське) (Кременчуцький р-н) 143
Пристань 324
Пристанційне (Малоперещепинська I—III) 214—216
Пришиб 352, 353
Прогрес 92
Прокопівка 302, 303
Пронозівка 34
П'ятигірці 175, 176
- Радалівка** 35
Радущківка 144—146
Радянське (Кобеляцький р-н) (див. Придніпрянське)
Рашівка 13—17
Ревівка 147
Решетилівка 304
Решетники (див. Старі Санжари)
Рунівщина 275
Ручки 18
- Савинці (Миргородський р-н) (див. Великі Сорочинці)**
Савинці (Оржицький р-н) 233
Салівка 148
Саранчівка 65
Сасинівка 246
Селещина 184
- Сені (Зіньківський р-н)** 66
Сені (Решетилівський р-н) 305
Сердюки 276, 277
Сидоряче 115
Снітин 177
Солониця 178
Солошине 93, 94
Соснівка (Кобеляцький р-н) 95
Соснівка (Кременчуцький р-н) 149
Старі Санжари (кол. Решетники) 217—224
Степанівка 278, 279
Сторожове 348
Ступки 67, 68
Судівка 225
Супрунівка 280
Сухинівка 96
Сухоносівка 344
Сухорабівка 306
- Тахтаулове (Побиванка)** 281
Твердохліби 307
Терни 179
Терновий (див. Великі Сорочинці)
Ткаченкове 226
- Устивиця (хут. Шиянів)** 11
- Федорівка** 3
Фрунзівка (див. Капустяни)
- Хомутець** 190
Хорол 325, 326
Хоружі 308
- Черкасівка** 282
Чернеччина 116
Чечелеве 150—152
Чикалівка 153, 154
Чорбівка 97
- Шевченки** 283
Шишаки (Хорольський р-н) 327
Шишаки (Шишацький р-н) 354, 355
Шкурупівка 309
Шушвалівка 37
- Янівщина** 284
Яновщина (див. Войниха)
Яреськи 356

Н. С. Абашина, Б. В. Магомедов, Р. М. Рейда

ПАМ'ЯТКИ ЧЕРНЯХІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Протягом майже ста років археологічних досліджень на території Полтавської області виявлено 356 пам'яток черняхівської культури. З них переважну частину становлять поселення, решту — могильники та окремі поховання. З цією культурою пов'язані також знахідки окремих екземплярів та скарбів римських монет.

Найдослідженішими є басейн нижньої течії р. Ворскли та території, прилеглі до Кременчуцького та Дніпродзержинського водосховищ (і затоплені ними), та, здебільшого центральна частина Полтавщини. На багатьох пам'ятках черняхівської культури були проведені археологічні розкопки. Значні дослідження проведені на поселеннях: Кантемирівка, Максимівка, Чечелеве, Орлик, Переволочна, Кишеньки, Прогрес, Барбара I, Дмитрівка II та III, Сердюки 1, а також могильниках: Лохвицький, Компанійцівський, Кантемирівський, Жовнин, Біленкові Бурти, Писарівка, Шишацький.

Найраніші матеріали з Полтавщини, пов'язані з носіями черняхівської культури, датуються другою половиною III ст. н. е. До них передусім належать кілька випадкових знахідок фібул групи VII за О. Альмгреном з смт Градизьк (Глобинський р-н), с. Василівка (Диканський р-н), с. Шевченки (Полтавський р-н) (Гороховський, Гопкало 2004, с. 126—128), а також бронзова фібула VII групи 2 серії нещодавно виявлена в безпосередній близькості від пізньосарматського курганного могильника з черняхівським керамічним посудом поблизу с. Сторожове (Чутівський р-н) (Коваленко, Луговий 2008, с. 34—35; 2009, с. 174). Серединою — третьою чвертю III ст. датується і боспорський

статер Рескупорида IV, знайдений на поселенні черняхівської культури Сердюки 1 (Полтавський р-н) (Гейко, Ткаченко 2006, с. 100—102). До цього ж періоду може належати і час надходження денарія імператора Вікторина (268—270), виявленого поблизу смт Глобине (Бочков 1955, с. 84—85).

III ст. можна датувати поховання № 2 Компанійцівського могильника з T-подібними фібулами та найбільш ранні зразки амфорної тари (тип D) на селищі Радущківка (Абашина, Обломський, Терпиловський 1999, с. 81—90; Обломський 1999, с. 83—84). Селище Барбара I поблизу м. Горішні Плавні за наявними фрагментами амфорної тари датоване кінцем III — першою чвертю IV ст. (Башкатов, Шита 2010, с. 147). Переважна частина зазначених знахідок є випадковими або походять не із закритих комплексів, тому питання часу появи носіїв черняхівської культури на теренах Полтавської області поки що залишається відкритим і потребує подальших досліджень.

Найбільша кількість черняхівських старожитностей Полтавської області датується першою — третьою чвертю IV ст., проте і після 375/6 рр. (часу гунської навали) принаймі частина мешканців залишається на території Дніпровського лісостепового Лівобережжя. На користь цього свідчать окремі поховання Шишацького могильника, які містять хронологічні індикатори початку — першої половини V ст. (Рейда, Гейко, Сапегін 2014, с. 97—103); кінцем IV — початком V ст. можуть датуватися кочівницькі поховання курганів 1 і 3 Кантемирівського могильника (Гороховський 1988), які демонструють наявність безпосередніх кон-

тактів пізньосарматського населення степу з черняхівською культурою.

Поселення черняхівської культури на теренах Полтавської області мали площу від 0,5—2 до кількох десятків гектарів. Переважна їх частина розташована на схилах перших надзаплавних терас або їх мисовидних виступах, що може опосередковано свідчити на користь достатньо високого рівня стандартизації господарської діяльності її носіїв. Такі селища зазвичай тягнуться неширокими (40—50 м) смугами уздовж річки або струмка. Система розселення вздовж водних артерій в районах, де проведені суцільні археологічні розвідки, демонструє «ланцюжки» селищ, розташованих на незначній (1—2 км) відстані одне від одного. Розташування як окремих поселенських пам'яток, так і їх груп цілком залежить від ступеню розвинутої водних артерій, утворюючи у місцях з розгалуженою балковою системою візуальне враження наявності «кущів» селищ (Рейда, Гейко, Луговий 2013, с. 130—132). Ймовірно, що такі ланцюжки і групи невеликих черняхівських селищ належали окремому колективу, який через певний проміжок часу мігрував на невелику відстань вздовж однієї водної артерії. Довести або спростувати це можна

тільки шляхом археологічних досліджень такої групи пам'яток.

Серед некрополів черняхівської культури, досліджених розкопками, найбільшими є Компанійцівський та Лохвицький могильники. Розкопки Шишацького могильника, де на 2017 рік виявлено 156 поховань, продовжуються. Досліджені широкими площами некрополі демонструють сталу неоднорідність рис поховального обряду черняхівської культури: поховання — інгумації і кремації, орієнтація померлих в північному, західному, східному і південному напрямках, різні конструкції поховальних споруд, різноманітний супровідний інвентар. Це підтверджує в цілому характерну для всієї черняхівської культури поліетнічність складу її носіїв. Про суспільну диференціацію населення можуть свідчити як розміри та глибина окремих поховальних ям (що характеризує трудові затрати з їх спорудження), так і кількість та якість супровідного інвентарю, наявність речей імпортного походження, зброї тощо.

Книга дозволяє скласти уявлення про поширення та особливості пам'яток черняхівської культури на території Полтавської області та окреслити перспективи для подальших досліджень.

N. S. Abashyna, B. V. Magomedov, R. M. Reida

SITES of CHERNYAKHIV CULTURE in the POLTAVA REGION

During almost a hundred years of archeological research on the territory of the Poltava region there were discovered 356 sites of Chernyakhiv culture. The predominant part of them are the settlement, the rest are cemeteries and separate burials. The finds of Roman coins (individual finds and treasures) also relates to this culture.

As for today, the most studied part is the basin of the downstream of the Vorskla River and the territories adjacent to Kremenchug and Dneprodzerzhinsk reservoirs (and flooded by them), and also the central part of the Poltava region. Archaeological excavations were carried out on many sites of Chernyakhiv culture. The most studied settlements are Kantemyrivka, Maksymivka, Checheleve, Orlyk, Perevolochna, Kyshenky, Progres, Barbara-I, Dmytrivka II and III, Serdyuky-1, as well as burial grounds Lokhyvtsya, Kompaniytsi, Kantemyrivka, Zhovnin, Bilenkovi Burty, Pysarivka, Shyshaky.

The earliest materials associated with the carriers of the Chernyakhiv culture in the territory of the Poltava region are dated to the second half of the 3rd century AD. They include several accidentally found fibulas of the group Almgren VII from Gradyzk (Globyn district), Vasylivka (Dykanka district), Shevchenko (Poltava district) (Гороховский, Гопкало 2004, с. 126—128), and also a bronze fibula of group VII series 2, which have been discovered recently in immediate proximity to the late-Sarmatian burial barrows with Chernyakhiv's ceramic dishes near the village Storozhove (Chutove district) (Коваленко, Луговий 2008, с. 34—35; 2009, с. 174). The Bosphorian stater of Reskuporid IV found during the research of the settlement of Chern-

yakhiv culture Serdyuky 1 (Poltava district) was dated by the third quarter of 3rd century (Гейко, Ткаченко 2006, с. 100—102). The arrival of denarius of the emperor Victorin (268—270 AD), discovered near the town Globyno, may also be included into the same period (Бочков 1955, с. 84—85).

It is possible to attribute to the 3rd century the grave 2 of Kompaniytsi cemetery with T-shaped fibulas and the earliest samples of amphorae (type D) in Radutzkivka village (Абашина, Обломский, Терпиловский 1999, с. 81—90; Обломський 1999, с. 83—84). The settlement Barbara near the town Horishni Plavni is dated by the end of the 3rd — the first quarter of the 4th century for fragments of the amphoras (Башкатов, Шита 2010, с. 147). Most of these finds are accidental or do not come from the closed complexes, so the question of the time of the appearance of Chernyakhiv culture in the Poltava region remains open and requires further research.

The largest number of Chernyakhiv antiquities in the Poltava region dates back to the first-third quarters of the 4th century. However, after 375/6 AD (the time of the Hun invasion), at least the part of the inhabitants remained on the territory of the forest-steppe on the left bank of the Dnieper. The evidence of this, in particular, may be the certain graves of the Shyshaky cemetery, which contain chronological indicators of the beginning — the first half of the 5th century (Рейда, Гейко, Сапегін 2014, с. 97—103). The graves of nomads in barrows 1 and 3 on Kantemyrivka cemetery can also be dated to the end of the 4th — the beginning of the 5th century (Гороховский 1988). They testify to the direct

contacts of the late-Sarmatian population of the steppes with Cherniakhiv culture.

The settlements of Chernyakhiv culture on the territory of the Poltava region occupied an area from 0,5—2 to several dozen hectares. The majority of them were located on the slopes of the first floodplain terraces or on their prominences, which may indirectly confirm the sufficiently high level of standardization of the economic activities of inhabitants. Such settlements usually stretched along a river or a stream by non-wide (40—50 m) lanes. The continuous archaeological observation conducted along the water arteries discovered “chains” of settlements located at a short (1—2 km) distance one from another. In places with a ramified system of tributaries there is an impression of the presence of “cluster” of villages. It is likely that such «chains» and groups of small Chernyakhiv villages belonged to a separate community, which, after a certain period of time, migrated to a short distance along the same water artery (Рейда, Гейко, Луговий 2013, с. 130—132). To prove or refute this fact we could through the archaeological research of a group of such sites.

Among the necropolises of Chernyakhiv culture, investigated by archaeological exca-

vations, the largest ones are the cemeteries Kompaniytsi and Lokhvytsya. Excavations of Shyshaky cemetery, where 156 graves were discovered in 2017, continue. Necropolis demonstrate the heterogeneity of the features of the funeral ceremony of the Chernyakhiv culture: burials — inhumation and cremation, the orientation of the dead to the northern, western, eastern and southern directions, various construction of burial structures, various accompanying implements. This confirms the multiethnicity of the population, which is characteristic of the whole Cherniakhiv culture. Materials of necropolis also indicate the social differentiation of the population. This can be evidenced by the size and depth of certain burial pits (which characterizes the amount of labor required for their construction), as well as by the quantity and quality of accompanying equipment, the presence of things of imported origin, weapons, etc.

The book allows us to make a preliminary idea concerning the distribution and features of the sites of Chernyakhiv culture in the territory of the Poltava region, and it outlines the prospects for further research.

Translated Lidia ORLOVA

ЛІТЕРАТУРА

- Абашина, Н. С., Обломский, А. М., Терпиловский, Р. В. 1999. К вопросу о раннеславянских элементах культуры на черняховских памятниках Среднего Поднепровья. *Российская археология*, 4, с. 78-98.
- Археологические памятники Машевского р-на Полтавской обл.* 1988. Полтава: б. в.
- Археологические памятники территории г. Полтавы и окрестностей.* 1988. Полтава: б. в.
- Башкатов, Ю. Ю. 2008. Матеріали пізньоримського часу півдня Полтавської області. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1—2 (23—24), с. 45-49.
- Башкатов, Ю. Ю. 2010а. Памятники черняховской культуры юга Среднего Поднепровья. В: Щеглова, О., Казанский, М., Новаковский, В. (ред.). *Germania-Sarmatia*. Калининград; Курск, П, с. 215-239.
- Башкатов, Ю. Ю. 2010б. Дослідження Комсомольської ранньослов'янської експедиції у 2010 році. *Старожитності Лівобережного Подніпров'я 2010: Збірник наукових праць і матеріалів Х науково-практичного семінару «Охорона та дослідження пам'яток археології»* (м. Комсомольськ, 14—16 серпня 2010 р.), с. 114-115.
- Башкатов, Ю. Ю., Горбаненко, С. А., Пашкевич, Г. О. 2010. Матеріали із землеробства середини I тис. н. е. в пониззі Псла. *Старожитності Лівобережного Подніпров'я 2010: Збірник наукових праць і матеріалів Х науково-практичного семінару «Охорона та дослідження пам'яток археології»* (м. Комсомольськ, 14—16 серпня 2010 р.), с. 48-58.
- Башкатов Ю. Ю., Шита, Т. М. 2010. Нові дослідження пам'яток черняхівської культури на півдні Середнього Подніпров'я. *Археологія і давня історія України*, 2, с. 146-151.
- Березовец, Д. Т. 1957. Лохвицький могильник. *Краткие сообщения института археологии УССР*, 7, с. 89-90.
- Березовец, Д. Т., Петров, В. П. 1960. Лохвицький могильник. *Материалы и исследования по археологии СССР*, 82, с. 84-99.
- Бовкун, І. В. 1991. Нові археологічні пам'ятки в Нижньому Пооріллі. В: Супруненко, О. Б. (ред.). *100-річчя Полтавського краєзнавчого музею: Матеріали ювілейної наукової конференції*. Полтава: ПКМ, 2, с. 106-107.
- Бондаренко, Е. Н. 1988. Разведки по р. Свинковке. В: Онишко, М. Д. (ред.). *Охрана и исследование памятников археологии Полтавщины*. Полтава: б. и., с. 26-27.
- Бочков, Д. А. 1955. Интересный случай находки древнеримской монеты. *Краткие сообщения института археологии УССР*, 5, с. 84-85.
- Брайчевський, М. Ю. 1959. *Римська монета на території України*. Київ: АН УРСР.
- Верещак, В. М. 2006. До археологічної карти Оржицького району. *Охорона та дослідження пам'яток археології: матеріали 7-го науково-практичного семінару*, с. 27-29.
- Гавриленко, М. І. 1993. До історії археологічного відділу Полтавського республіканського історико-краєзнавчого музею. *Полтавський археологічний збірник*, 1, с. 9-26.
- Гавриленко, І. М., Супруненко, О. Б. 1995. Археологічні розвідки в Хоролі. *Полтавський археологічний збірник*, 3, с. 105-110.
- Гейко, А. В. 1993. Археологічні розвідки в Полтавській області. *Археологічні дослідження на Україні 1992 р.*, с. 46-47.
- Гейко, А. В. 1998а. Розвідки у Нижньому Поворсклі (Полтавський район). *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1—2, с. 78-80.
- Гейко, А. В. 1998б. Фібула черняхівської культури з Нижнього Поворскля. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1—2, с. 170.
- Гейко, А. В. 1999. Черняхівське горно під Полтавою. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1, с. 76-82.
- Гейко, А. В. 2011. Розкопки могильника черняхівської культури Шишаки у 2009 р. *Археологія і давня історія України*, 4: Актуальні проблеми археології України, с. 222-224.
- Гейко, А. В., Шалобудов, В. М. 2002—2003. Знахідка римського сестерція у Нижньому Поворсклі. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 2 — 2002, 1 — 2003, с. 193.
- Гейко, А., Рейда, Р. 2006. Рятівні дослідження на селищі Сердюки 1 у 2002 р. *Полтавський краєзнавчий музей: збірник наукових статей 2005 р.*, с. 38-42.

- Гейко, А. В., Ткаченко, О. М. 2006. Знахідка боспорського статера на селищі Сердюки у Поворсклі. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 2, с. 100-102.
- Гейко, А. В., Сапегін, С. В., Щербань, А. Л. 2010. Рятівні розкопки в Полтавському та Шишацькому районах Полтавської області. *Археологічні дослідження в Україні 2009 р.*, с. 71-72.
- Гейко, А. В., Рейда, Р. М., Милашевський, О. С. 2011. Черняхівське поховання з Лохвиччини (за матеріалами досліджень М. Д. Ренського 1927 р.). *Старожитності Лівобережного Подніпров'я 2011*, с. 95-100.
- Гейко, А. В., Сапегін, С. В. 2011. Розкопки Шишацького могильника черняхівської культури. *Археологічні дослідження в Україні 2010 р.*, с. 77.
- Гейко, А. В., Рейда, Р. М., Сапегін, С. В. 2013. Гончарне горно із черняхівського селища Старі Санжари. *Ostrogothica-Serie (Hefte)*, 2, с. 64-71.
- Гейко, А. В., Рейда, Р. М., Сапегін, С. В. 2016а. Науково-рятівні розкопки Шишацького могильника. *Старожитності Лівобережного Подніпров'я 2016*, с. 140-149.
- Гейко, А., Рейда, Р., Сапегін, С. 2016б. Пам'ятки черняхівської культури Зінківського району Полтавської області (басейн р. Грунь). В: Супруненко, О. Б. (ред.). *Феномен Більського городища — 2016: До 95-річчя від дня народження визначного українського археолога професора Б. А. Шрамкі (1921—2012) та 110-річчя від початку археологічних досліджень Більського городища*. Київ; Полтава: ЦП НАНУ і УТОПІК, с. 204-209.
- Гейко, А. В., Рейда, Р. М., Верещака, В. М., Сапегін, С. В. 2017. Пам'ятки черняхівської культури Хорольського району. В: Супруненко, О. Б. (ред.). *Хорольщина: від давнини до сьогодення*. Київ; Полтава: ЦП НАНУ і УТОПІК, с. 45-50.
- Глушенко, В. П. 1989. Клад римських денариев из с. Лукищина. *Нумизматика и эпиграфика*, XV, с. 19-52.
- Головко, І. В. 2008. Старожитності свіччиного краю (матеріали розвідок 2008 р. біля с. Велика Круча на Пирятинщині). *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1—2, с. 94-98.
- Головко, І. В., Бовкун, І. В., Супруненко, О. Б. 2010. Залишки майстерні черняхівського ювеліра в Нижньому Пооріллі (попередне повідомлення). *Старожитності Лівобережного Подніпров'я 2010*: Збірник наукових праць і матеріалів X науково-практичного семінару «Охорона та дослідження пам'яток археології» (м. Комсомольськ, 14—16 серпня 2010 р.), с. 42-48.
- Гольник, Л. В. 1988. О разведках в Поворсклье. *Охрана и исследование памятников археологии Полтавщины: [Первый] Областной научно-практический семинар. (22—23 января 1988 г.)*, с. 26.
- Горбаненко, С. А. 2014. Новые данные о земледелии черняховской культуры (по палеоэтноботаническим материалам). *Раннеславянский мир*, 15, с. 277-285.
- Гороховский, Е. Л. 1988. Хронология черняховских могильников Лесостепной Украины. В: Баран, В. Д. (ред.). *Труды V Международного конгресса археологов-славистов*. Київ: Наукова думка, IV, с. 34-46.
- Гороховский, Е. Л., Гопкало (Бобровская), О. В. 2004. Фибулы VII группы О. Альмгрена в ареале черняховской культуры. В: Козак, Д. Н. (ред.). *Археология давніх слов'ян*. Київ: ІА НАНУ, с. 103-130.
- Граб, В. І., Супруненко, О. Б. 1991. *Археолог Олександр Тахтаї*. Полтава: ПКМ.
- Горюнов, Е. А., Пескова, А. А. 1973. Работы в днепровском лесостепном Левобережье. *Археологические открытия 1972 г.*, с. 271-272.
- Горюнов, Е. А., Усова, Г. А. 1974. Два новых памятника черняховской культуры в Днепровском Левобережье. *Советская археология*, 4, с. 275-279.
- Горюнов, Е. О., Казанський, М. М. 1998. До археологічної карти сточища р. Ползуір'я. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1—2, с. 76-78.
- Дьяченко, А. Г. 1976. Исследования на Харьковщине. *Археологические открытия 1975 г.*, с. 322-323.
- Єремеев, С. О. 2001. Розвідки поблизу с. Дмитрівка. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 2, с. 84.
- Жаров, Г., Лысенко, С. 2015. Исследования памятников эпохи бронзы на территории Днепровского Левобережья. В: Коваленко, О. Б. (ред.). *Покликання — археологія: Збірник матеріалів Других Самоквасівських читань, присвячених 80-річчю О. В. Шекуна*. Чернігів: Лозовий В. М., с. 100-157.
- Задніков, С. А., Приймак, В. В., Гопкало, О. В. 2016. Археологічні розвідки на території Більського городища в 2015 р. *Археологічні дослідження Більського городища — 2015*, с. 139-150.
- Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область. Решетилівський район*. 2010. Полтава: Асмі.
- Калініна, Є. 2015. Фібула з Нижнього Поворскля. *Полтавський краєзнавчий музей*, X, с. 139—141.
- Коваленко, О. В., Луговий, Р. С. 2008. Пізньосарматські поховання Сторожівського курганного могильника. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1—2, с. 34-44.
- Коваленко, О. В., Луговий, Р. С. 2009. Сторожівський курганний могильник. В: Мызгин, К. (ред.). *Ostrogothica*. Харків: Тимченко А. Н., с. 174-179.
- Коваленко, О. В., Луговий, Р. С. 2013. Розкопки курганів Сторожівського могильника. *Археологічні дослідження в Україні 2012 р.*, с. 274-275.
- Кожевнікова, О. М. 1998. Нові археологічні пам'ятки у Хорольському районі на Полтавщині. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1—2, с. 81-83.
- Кошилов, Ф. 1949. Посульська експедиція 1945—1946 рр. *Археологічні пам'ятки УРСР*, I, с. 246-253.

- Копилов, Ф. Б. 1952. Посульська експедиція. *Археологічні пам'ятки УРСР*, III, с. 307-311.
- Коротя, О. В., Кравченко, О. В., Овчаренко, М. І., Осадчий, Є. М., Приймак, В. В., Сидоренко, О. В., Шапорда, О. М., Шевченко, Р. О., Шерстюк, В. В., Штанько, А. І. 2014. Дослідження округи Більського городища в 2013 р. *Археологічні дослідження Більського городища — 2013*, с. 83-93.
- Кракало, І. В. 1995. Поховання черняхівської культури у Кременчуці. *Полтавський археологічний збірник*, 3, с. 111-117.
- Кракало, І. В. 2002—2003. Черняхівське поховання з мечем поблизу с. Максимівка під Кременчуком. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 2 — 2002, 3 — 2003, с. 126-127.
- Кракало, І. В., Порубай, А. Б. 1988. Новые археологические материалы в коллекции Кременчугского историко-краеведческого музея. *Охрана и исследование памятников археологии Полтавщины: [Первый] Областной научно-практический семинар (22—23 января 1988 г.)*, с. 30-31.
- Кропоткин, В. В. 1961. *Клады римских монет на территории СССР*. Москва: Наука. Свод археологических источников, Г4-4.
- Кропоткин, В. В. 1969. Изучение черняховской культуры на Полтавщине. *Археологические открытия 1968 г.*, с. 310-311.
- Кропоткин, В. В. 1970. *Римские импортные изделия в Восточной Европе (III в. до н.э. — V в. н. э.)*. Москва: Наука. Свод археологических источников, Д1-27.
- Кропоткин, А. В., Кропоткин, В. В. 1988. Северная граница распространения амфор римского времени в Восточной Европе. В: Кропоткин, В. В. (ред.). *Могильники черняховской культуры*. Москва: Наука, с. 168-184.
- Кулатова, И. Н. 1989. Разведки в Лубенском районе Полтавской области. *Охрана и исследование памятников археологии Полтавщины: Второй областной научно-практический семинар (18—19 мая 1989 г.)*, с. 54-58.
- Кулатова, І. М. 1993. Обол (?). *Полтавський археологічний збірник*, 1, с. 99.
- Кулатова, І. М. 1996. Археологічні пам'ятки території та найближчої округи Більського городища (за розвідками 1994 р.). В: Супруненко, О. Б. (ред.). *Більське городище в контексті вивчення пам'яток раннього залізного віку Європи*. Полтава: Археологія, с. 121-137.
- Кулатова, І. 2005. Городище скіфського часу поблизу Клепачів у Посуллі. *Полтавський краєзнавчий музей: збірник наукових статей 2004 р.*, с. 55-66.
- Кулатова, І. М., Супруненко, О. Б. 1993. До археологічної карти верхньої течії Полузир'я. *Полтавський археологічний збірник*, 1, с. 54-64.
- Кучера, М. П., Драчук, В. С. 1962. Памятники раннеславянского времени и Киевской Руси в зоне водохранилища Днепродзержинской ГЭС. *Краткие сообщения института археологии УССР*, 12, с. 100.
- Левада, М. Е. 1998. Мечи римского времени восточноевропейского Барбарикума. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1—2, с. 53-58.
- Ломакін, О. О., Ломакіна, С. М. 1993. Нові пам'ятки археології в околицях м. Полтави. *Полтавський археологічний збірник*, 1, с. 43-52.
- Лугова, Л. М. 2008. Археологічні пам'ятки Миргородщини та їх дослідження. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1—2, с. 9-11.
- Лугова, Л. М., Мироненко, К. М. 2001. Поселення XIII—XIV ст. поблизу Комсомольська. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1, с. 113-124.
- Лугова, Л., Луговий, Р., Ткаченко, О. 2006. Звіт про археологічні розвідки в околицях сіл Березова Рудка та Вечірки Пирятинського району, 2002 р. *Полтавський краєзнавчий музей: Збірник наукових статей 2005 р.*: Маловідомі сторінки історії, музеєзнавство, охорона пам'яток, с. 14-21.
- Лугова, Л. М., Луговий, Р. С., Некрасова, Г. М., Ткаченко, О. М. 2010. Писарівщина с., Балаклієвська сільська рада. Поселення, ранній залізний вік. В: Волошин, Ю. В. (ред.). *Звід пам'яток історії та культури України. Полтавська область. Великобагачанський район*. Полтава: Полтавський літератор, с. 122-123.
- Луговий, Р. С. 2006. Нові пам'ятки в басейні р. Говтва. *Охорона та дослідження пам'яток археології: матеріали 7-го науково-практичного семінару*, с. 34.
- Луговий, Р. С., Рейда, Р. М. 2004. Горщик-урна черняхівської культури з Яресьок. *Український керамологічний журнал*, 1, с. 145-146.
- Луговий, Р., Рейда, Р. 2006. Могильник черняхівської культури (с. Новоселівка, Полтавська область). *Полтавський краєзнавчий музей: Збірник наукових статей 2005 р.*, с. 43-50.
- Луцкевич, І. 1948. Матеріали до карти поширення пам'яток культури полів поховань на території Харківської області. *Археологія*, II, с. 164-178.
- Любичев, М. В. 2000. *Черняховская культура Днепро-Донецкой лесостепи: История исследования и основные проблемы изучения*. Харьков: ХГАДТУ.
- Любичев, М. В. 2011. Погребения с поздне скифскими/сарматскими признаками на могильниках черняховской культуры в Днепро-Донецкой лесостепи. *Оіт*, I, с. 33-52.
- Ляпушкин, И. И. 1947а. Археологические памятники эпохи железа в бассейне среднего течения р. Ворсклы. *Краткие сообщения института истории материальной культуры*, XVII, с. 122-131.
- Ляпушкин, И. И. 1947б. Поселения эпохи железа в бассейне р. Ворсклы. *Краткие сообщения института истории материальной культуры*, XVI, с. 96-97.
- Ляпушкин, И. И. 1950а. Памятники культуры полей погребений Левобережья Днепра. *Краткие сообщения института истории материальной культуры*, XXXIII, с. 29-38.

- Ляпушкин, И. И. 1950b. Памятники культуры «полей погребений» первой половины I тыс. н. э. Днепровского Лесостепного Левобережья (по материалам полевых изысканий 1940, 1945—1948 гг.). *Советская археология*, XIII, с. 7-32.
- Ляпушкин, И. И. 1961. *Днепровское Лесостепное Левобережье в эпоху железа*. Москва; Ленинград: АН СРСР. Материалы и исследования по археологии СССР, 104.
- Магомедов, Б. В. 2001. *Черняховская культура. Проблема этноса*. Люблин: Uniwersytet Marii Curie-Sklodowskiej.
- Магомедов, Б. В. 2015. *Керамические пряслица черняховской культуры*. Киев: ИА НАНУ.
- Махно, Е. В. 1952. Кантемирівське поселення та могильник культури полів поховань. *Археологічні пам'ятки УРСР*, III, с. 231-241.
- Махно, Е. В. 1960. Памятники черняховской культуры на территории УССР (материалы к составлению археологической карты). *Материалы и исследования по археологии СССР*, 82, с. 9-83.
- Махно, Е. В. 1968a. Разведки Левобережного отряда. *Археологические исследования в Украине*, II, с. 198-204.
- Махно, Е. В. 1968b. Разведка по реке Хорол. *Археологические исследования в Украине*, II, с. 35-41.
- Махно, Е. В. 1971. Типы поховань та планування Компаніївського могильника. В: Шевченко, Ф. П. (ред.). *Середні віки на Україні*. Київ: Наукова думка, I, с. 87-95.
- Махно, Е. В., Рутковская, Л. М. 1967. Разведка 1966 г. в Полтавской области. *Археологические исследования в Украине*, I, с. 215-223.
- Махно, Е. В., Шарафутдінова, І. М. 1972. Могильник эпохи пізньої бронзи поблизу хутора Компаніївці на Дніпрі. *Археологія*, 6, с. 70-81.
- Мироненко, К. М. 1998. Давньоруські поселення Нижнього Поворскля. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1—2, с. 66-70.
- Могилов, О. Д., Панченко, К. І. 2016. Розвідки на селищах Більського городища в 2015 р. *Археологічні дослідження Більського городища — 2015*, с. 171-205.
- Мокляк, В. О. 1990. Меч із Посулля. *Охорона і дослідження пам'яток археології Полтавщини: Третій обласний науково-практичний семінар. Квітень. 1990 р.*, с. 162-163.
- Мокляк, В. О. 1991. До археологічної карти Новосанжарського району. В: Супруненко, О. Б. (ред.). *Пам'ятки археології Полтавщини*. Полтава: ПКМ, с. 67-77.
- Мокляк, В. А. 1997. Розвідки на території Полтавської області. *Археологічні дослідження в Україні 1993 р.*, с. 85.
- Мокляк, В. О. 1998. Поховання черняхівської культури в с. Воронинці Оржицького району. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1—2, с. 92-93.
- Некрасова, А. Н. 1990. О хронологических различиях черняховских древностей в Днепровском Лесостепном Левобережье. В: *VI Международный конгресс славянской археологии г. Прилеп. Югославия. 1990 г. Тезисы докладов, подготовленных советскими исследователями*. Москва: Наука, с. 62-64.
- Некрасова, А. Н. 2006. Памятники черняховской культуры Днепровского Левобережья. В: Терпиловский, Р. В. (ред.). *Готы и Рим*. Киев: Стило, с. 87-200.
- Неприна, В. И., Зализняк, Л. Л., Кротова, А. А. 1986. *Памятники каменного века Левобережной Украины (хронология и периодизация)*. Киев: Наукова думка.
- Нестуля, О. 1994. *Біля витоків державної системи охорони пам'яток культури в Україні (доба Центральної Ради, Гетьманщини, Директорії)*. Київ; Полтава: б. в.
- Никитина, Г. Ф. 2012. *База даних погребального обряду черняховської культури*. Москва: ИА РАН.
- Обломський, А. М. 1999. Типи поховань на черняхівському могильнику Компаніївці (етнокультурна інтерпретація). *Археологія*, 4, с. 76-88.
- Петраускас, О. В., Цындровская, Л. А. 2002. *Находки черняховской культуры вблизи Жовнино (коллекция фондов Института археологии, г. Киев)*. Киев: ИА НАНУ.
- Полтавська область: природа, населення, господарство. Географічний та історико-економічний нарис*. 1993. Полтава: б. в.
- Полтавщина: Енциклопедичний довідник*. 1992. Київ: Українська енциклопедія.
- Приймак, В. В. 1995. Розвідки у межиріччі Сули і Удаю. *Полтавський археологічний збірник*, 3, с. 118-121.
- Приймак, В. В. 1997. Черняхівська фібула з Градизька. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1—2, с. 124.
- Рейда, Р. М. 2001. Черняхівські старожитності в окрузі Більського городища. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 2, с. 106-109.
- Рейда, Р. М. 2002—2003. До вивчення пам'яток черняхівської культури Нижнього Поворскля. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 2 — 2002, 1 — 2003, с. 121-125.
- Рейда, Р. 2004. Пам'ятки черняхівської культури з басейну річки Говтви. *Відлуння віків*, 4, с. 48-50.
- Рейда, Р., Луговий, Р. 2002. Деякі знахідки черняхівської культури в зібранні Полтавського краєзнавчого музею. *Український керамологічний журнал*, 2, с. 136-138.
- Рейда, Р. М., Лямкин, В. В., Єремеев, С. О. 2002. Випадкові знахідки черняхівської культури на території Полтавської області. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1, с. 173-175.
- Рейда, Р., Луговий, Р. 2004. Комплекс кераміки черняхівської культури з Водяного. *Полтавський краєзнавчий музей: Збірник наукових статей 2001—2003 рр.*, с. 219-222.

- Рейда, Р. М., Гейко, А. В. 2012. Пам'ятки черняхівської культури на території Більського городища та в його окрузі (басейн р. Суха Грунь). В: Супруненко, О. Б. (ред.). *Феномен Більського городища: збереження, дослідження та популяризація найбільшої в Європі пам'ятки доби раннього залізного віку*. Полтава: Техсервіс, с. 68-69.
- Рейда, Р. М., Гейко, А. В., Луговий, Р. С. 2013. Пам'ятки черняхівської культури басейну р. Говтви (Полтавська область). *Ostrogothica-Serie (Hefte)*, 2, с. 125—135.
- Рейда, Р. М., Гейко, А. В., Сапегін, С. В. 2013. Дослідження селища Сердюки 1. *Археологічні дослідження в Україні 2012 р.*, с. 277-278.
- Рейда, Р., Луговий, Р. 2003. Комплекс кераміки черняхівської культури з Водяного. *Український керамологічний журнал*, 1, с. 121-123.
- Рейда, Р. М., Гейко, А. В., Сапегін, С. В. 2014. Поховання з «платою Харону» з Шишацького могильника черняхівської культури. *Археологія*, 1, с. 97-103.
- Рудинський, М. Я. 1926. Археологічні дослідження року 1926. *Коротке звітання за 1926 р.*, с. 7-16.
- Рудинський, М. 1928. Археологічні збірки Полтавського музею. В: Бендеровський, В., Риженко, Я., Гавриленко, М. (ред.). *Збірник Полтавського музею ім. В. Г. Короленка, присвячений 35-річчю Музею*. Полтава: Полтава-Поліграф, 1, с. 44-62.
- Рудинський, М. 1930. Кантемирівські могили римської доби. *Записки Всеукраїнського археологічного комітету*, I, с. 127-155.
- Рутковская, Л. М. 1979. Археологические памятники IV—VI вв. в районе Кременчугского моря (Украина). *Slovenska archeologia*, XXVII, 2, с. 358—360.
- Сапегін, С. В. 1999а. Денарій Фаустіни Старшої з с. Ковалівка Полтавського району. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1, с. 84.
- Сапегін, С. В. 1999б. Римський денарій з пониззя р. Коломак. *Полтавський археологічний збірник-1999*, с. 78-80.
- Сидоренко, Г. О., Махно, Є. В., Телегін, Д. Я. 1982. *Довідник з археології України. Полтавська область*. Київ: Наукова думка.
- Сидоренко, О. В. 1999а. Жорно з поселення черняхівської культури в Засуллі. *Полтавський археологічний збірник-1999*, с. 284-285.
- Сидоренко, О. В. 1999б. Нова знахідка із Засулля. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 2, с. 75-76.
- Сидоренко, О. В. 1999с. Пам'ятки археології в околицях Лубенського Засулля. *Полтавський археологічний збірник-1999*, с. 84-96.
- Сидоренко, О. В., Супруненко, О. Б. 2001. Нові знахідки на поселенні в ур. Лящівка під Лубнами. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 2, с. 98.
- Скорий, С. А., Супруненко, О. Б., Корост, І. І. 2015. Розвідки на Більському городищі та в його окрузі. *Археологічні дослідження в Україні 2014 р.*, с. 173-192.
- Славяне и их соседи в конце I тысячелетия до н. э. — первой половине I тысячелетия н. э.* 1993. Москва: Наука.
- Соколова, Л. М., Супруненко, О. Б. 1997. Деякі археологічні знахідки з території Полтавщини. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1—2, с. 90-94.
- Спицын, А. А. 1948. Поля погребальных урн. *Советская археология*, X, с. 53-74.
- Старожитності Кременчука: Археологічні пам'ятки території та округи міста*. 2004. Полтава; Кременчук: Археологія.
- Степанович, С. П. 1995а. Археологічні розвідки на території Великого Більського городища та його округи. *Полтавський археологічний збірник*, 3, с. 87-92.
- Степанович, С. П. 1995б. Розвідки в басейні Середнього Пела. *Полтавський археологічний збірник*, 3, с. 100-104.
- Супруненко, А. Б. 1985. Исследования на Полтавщине. *Археологические открытия 1983 г.*, с. 361-362.
- Супруненко, А. Б. 1986. Работы Полтавского музея. *Археологические открытия 1984 г.*, с. 312.
- Супруненко, А. Б. 1988. Работы в Нижнем Поворсклье и Поорелье. *Археологические открытия 1986 г.*, с. 337-338.
- Супруненко, О. Б. 1989. Матеріали до археологічної карти Нижнього Посулля. *Археологія*, 1, с. 149-153.
- Супруненко, А. Б. 1990. *Археологические памятники Карловского района Полтавской области*. Полтава: ПКМ, УТОПИК.
- Супруненко, О. Б. 1991. Матеріали до археологічної карти Нижнього Поворсклья. В: Супруненко, О. Б. (ред.). *Пам'ятки археології Полтавщини*. Полтава: ПКМ, с. 23-43.
- Супруненко, О. Б. 1992. Археологічні пам'ятки пониззя р. Коломак. *Археологічний збірник Полтавського краєзнавчого музею*, 1, с. 40-56.
- Супруненко, О. Б. 1999. Намистина з Ливенського. *Полтавський археологічний збірник-1999*, с. 283-284.
- Супруненко, О. Б. 2000. *Археологія в діяльності першого приватного музею України (Лубенський музей К. М. Скаржинської)*. Київ, Полтава: Археологія.
- Супруненко, О. 2003. Галина Сидоренко та археологічна діяльність Полтавського краєзнавчого музею у середині ХХ ст. *Полтавський краєзнавчий музей: Збірник наукових статей 2001—2003 рр.*: Маловідомі сторінки історії, музеєзнавство, охорона пам'яток, с. 10-33.
- Супруненко, О. Б. 2005. Микита Стан: доля і війна (1906—1943). *Полтавський краєзнавчий музей: Збірник наукових статей 2004 р.*, с. 673-693.
- Супруненко, О. Б. 2015. Калашники. Селище, IV — поч. V ст. н. е., черняхівська культура. В: Мокляк, В. О. (ред.). *Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область. Козельщинський район*. Полтава: Асмі, с. 227-228.

- Супруненко, О. Б., Гопкало, О. В. 2014. Дівочий костюм фінального етапу черняхівської культури (за матеріалами поховання в Лавриківці). В: Івакін, Г. Ю. (ред.). *Від венедів до Русі. Збірник наукових праць на пошану доктора історичних наук, професора Дениса Никодимовича Козака з нагоди його 70-ліття*. Київ; Харків: Майдан, с. 205-224.
- Супруненко, О. Б., Мироненко, К. М., Лямкін, В. В., Сидоренко, О. В. 2008. Розвідки у пониззях Сухого Кобелячка і Псла. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1—2, с. 89-93.
- Супруненко, О. Б., Степанович, С. П. 1994. Археологічні пам'ятки на території міста. В: *Старожитності Хоролу*. Полтава: ЦОДПА, с. 25-45.
- Супруненко, О. Б., Шалобудов, В. М. 1995. Римські денарії з Новосанжарщини. *Полтавський археологічний збірник*, 3, с. 158-160.
- Супруненко, О. Б., Шерстюк, В. В. 2007а. Обстеження території Галещинського родовища залізистих кварцитів у Кременчуцькому і Козельщинському районах на Полтавщині. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1—2, с. 53-80.
- Супруненко, О. Б., Шерстюк, В. В. 2007б. *Пам'ятки археології території Галещинського родовища залізистих кварцитів на Полтавщині*. Київ, Полтава: Археологія.
- Супруненко, О. Б., Шерстюк, В. В. 2011. Селище Борисівка I (III—V ст. н. е., черняхівська культура). В: Мокляк, В. О. (ред.). *Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область. Диканський район*. Полтава: Асмі, с. 100-101.
- Супруненко, О. Б., Шерстюк, В. В. 2013. Наглядні роботи в Абазівці під Полтавою. *Археологічні дослідження в Україні 2012 р.*, с. 288-289.
- Супруненко, О., Шерстюк, В. 2014. Дослідження поселень доби пізнього бронзового віку та римського часу в пониззі Сухого Кобелячка на Кременчугщині. *Полтавський краєзнавчий музей: Збірник наукових статей*, IX, с. 201—202.
- Симонович, Э. А., Кравченко, Н. М. 1983. *Погребальные обряды племен черняховской культуры*. Москва: Наука. Свод археологических источников, Д1-22.
- Тахтаї, О. К. 1928. Археологічна робота (Полтавського) музею 1926—1927 рр. В: Бендеровський, В., Риженко, Я., Гавриленко, М. (ред.). *Збірник Полтавського музею ім. В.Г. Короленка, присвячений 35-річчю Музею*. Полтава: Полтава-Поліграф, 1, с. 283-289.
- Телегин, Д. Я. 1982. Обследование зоны Кременчугского водохранилища. *Археологические открытия 1981 г.*, с. 325-326.
- Ткаченко, О. М. 1991. Нові пам'ятки в околицях сіл Клюсівка та Кунцеве Новосанжарського району. В: Супруненко, О. Б. (ред.). *Пам'ятки археології Полтавщини*. Полтава: ШКМ, с. 79-83.
- Ткаченко, О. М. 2006. Археологічні розвідки на території Котелевського району. *Охорона та дослідження пам'яток археології: матеріали 7-го науково-практичного семінару*, с. 26.
- Удовиченко, О. І. 2001. Фібули черняхівської культури з Градизька. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 2, с. 110-112.
- Черняков, И. Т. 1988. Градижская экспедиция. *Археологические открытия 1986 г.*, с. 348.
- Черняков, И. Т., Шевченко, Н. П. 1988. Итоги и перспективы охранных исследований археологических памятников в зоне Кременчугского водохранилища. *Охрана и исследование памятников археологи Полтавщины. [Первый] Областной научно-практический семинар (22—23 января 1988 г.)*, с. 5.
- Шалобудов, В. Н. 1993. Римские монеты из Градижска. *Полтавський археологічний збірник*, I, с. 92-94.
- Шапорда, О. М. 2016. Розвідки у Більському мікрорегіоні та його північно-західній окрузі. *Археологічні дослідження Більського городища — 2015*, с. 151-170.
- Шерстюк, В. В. 2005. Знахідки з черняхівського селища Петренки I у басейні Псла. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1—2, с. 60.
- Шерстюк, В. В. 2011а. Місцезнаходження Кратова Говтва I (доба бронзи, скіфський час), селище (черняхівська культура, III—V ст. н. е.). В: Мокляк, В. О. (ред.). *Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область. Диканський район*. Полтава: Асмі, с. 167-168.
- Шерстюк, В. В. 2011б. Селище Водяна Балка II, ур. Зв'язольське (черняхівська культура, друга чверть I тис. н. е.). В: Мокляк, В. О. (ред.). *Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область. Диканський район*. Полтава: Асмі, с. 146—147.
- Шерстюк В. В. 2011с. Селище Кратова Говтва II (скіфський час (VI—IV ст. до н. е.), черняхівська культура (друга чверть I тис. н. е.)). В: Мокляк, В. О. (ред.). *Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область. Диканський район*. Полтава: Асмі, с. 168-169.
- Шерстюк, В. В. 2011d. Селище Онацьки III (скіфський час (VII—IV ст. до н. е.), черняхівська культура (друга чверть I тис. н. е.)). В: Мокляк, В. О. (ред.). *Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область. Диканський район*. Полтава: Асмі, с. 211-212.
- Шерстюк, В. В. 2011е. Селище Петренки III (черняхівська культура, III—V ст. н. е.). В: Мокляк, В. О. (ред.). *Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область. Диканський район*. Полтава: Асмі, с. 220-221.
- Шерстюк, В. В. 2015. Археологічні розвідки на території Полтавської області у 2014 р. *Археологічні дослідження в Україні 2014 р.*, с. 192-194.
- Шишкін, Р. Г. 1999. Господарсько-екологічна модель черняхівської культури (за матеріалами Середнього Подніпров'я). *Археологія*, 4, с. 129-139.
- Щербань, А. Л. 1998. Пам'ятки археології в околицях Диканьки. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1—2, с. 87-89.

Література

Щербань, А. Л. 1999. Нові пам'ятки археології в околицях Диканьки. *Полтавський археологічний збірник-1999*, с. 78-80.

Щербань, А. Л. 2000. Знахідки старожитностей I тис. н. е. на поселенні поблизу Диканьки. *Археологічний літопис Лівобережної України*, 1—2, с. 82-83.

Щербань, А. Л. 2011а. Селище Диканька III, курганний могильник, ур. Нелюби (доба бронзи, скіфський час, черняхівська культура). В: Мокляк, В. О. (ред.). *Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область. Диканський район*. Полтава: Асмі, с. 38-39.

Щербань, А. Л. 2011б. Селище Диканька XIII, ур. Матійцева балка, пункт 2 (скіфський час, черняхівська культура). В: Мокляк, В. О. (ред.). *Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область. Диканський район*. Полтава: Асмі, с. 44.

Щербань, А. Л., Пуголовок, Ю. О., Горбаненко, С. А. 2015. Скарб виробів для збирання врожаю з Полтавщини. *Археологічні дослідження Більського городища — 2015*, с. 138-148.

Юренко, С. П. 1978. Разведки в бассейне р. Ворсклы. *Археологические открытия 1977 г.*, с. 406-407.

Яненко, А. С. 2016. *Історія музейної археології УСРР (1919—1934)*. Київ: НКПІКЗ.

АРХІВНІ МАТЕРІАЛИ

- Башкатов, Ю. Ю. 2003. *Предварительный отчет о раскопках многослойного поселения Дмитровка 3 (Полтавская обл., Кременчугский р-н) в 2003 г.* НА ІА НАНУ, 2003/94.
- Башкатов, Ю. Ю. 2004. *Отчет о разведках в окрестностях г. Комсомольска и раскопках многослойного поселения Дмитровка III (Полтавская обл., Кременчугский р-н) в 2004 г.* НА ІА НАНУ, 2004/226.
- Башкатов, Ю. Ю., Ивченко, А. В., Тараненко, С. П. 2001. *Отчет об археологической разведке у с. Дмитровка (Кременчугский р-н Полтавская обл. 2001 г.).* НА ІА НАНУ, 2001/30.
- Гавриленко, И. Н. 1987. *Отчет разведотряда Полтавской областной орг. об-ва о разведках в Миргородском р-не Полтавской обл.* НА ІА НАНУ, 1987/127.
- Гавриш, П. А. 1989. *Отчет о полевых исследованиях археологической экспедиции Полтавского педагогического института в 1989 г.* НА ІА НАНУ, 1989/166.
- Гейко, А. В. 1992. *Звіт про розвідки в Полтавському та Зіньківському районах Полтавської області в 1992 р.* НА ІА НАНУ, 1992/60.
- Гейко, А. В. 1993. *Звіт про розвідки в Полтавському та Зіньківському районах Полтавської області експедиції Національного музею заповідника українського гончарства в 1993 р.* НА ІА НАНУ, 1993/37.
- Гейко, А. В. 1997. *Звіт про розвідки та розкопки на території Полтавської області в 1997 р.* НА ІА НАНУ, 1997/88.
- Гейко, А. В. 1999. *Звіт про археологічні дослідження у басейні Середньої та Нижньої Ворскли у 1999 році.* НА ІА НАНУ, 1999/69.
- Гейко, А. В. 2002. *Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 2002 р.* НА ІА НАНУ, 2002/200.
- Головко, І. В. 2002. *Звіт про археологічні дослідження на території Пирятинського району Полтавської області у 1996—2002 рр.* НА ІА НАНУ, 2002/199.
- Горюнов, Е. А. 1971. *Отчет о работе Днепровского Левобережного отряда ЛОИА АН СССР в 1971 г.* НА ІА НАНУ, 1971/57.
- Горюнов, Е. А. 1972. *Отчет о работе Днепровского Левобережного отряда в поречье верхней и средней Сулы.* НА ІА НАНУ, 1972/90.
- Горюнов, Е. А. 1973. *Отчет о работе Днепровского Левобережного отряда в 1973 г.* НА ІА НАНУ, 1973/72.
- Горюнов, Е. А. 1978. *Отчет о работе Днепровской Левобережной экспедиции Ленинградского отделения Института археологии АН СССР в 1978 г.* НА ІА НАНУ, 1978/63.
- Грінченко, В. *Звіт за подорожі до х. Петренки—Полтава та с. Ковалівка—Полтава 1925 р.* Науковий архів ІА НАНУ, ф. ВУАК, спр. 49/3.
- Дьяченко, А. Г. 1976. *Отчет о раскопках и разведках Славянского отряда Скифо-славянской археологической экспедиции ХГУ в 1976 г.* НА ІА НАНУ, 1976/78.
- Казанский, М. М. 1978. *Отчет о работе Разведочного отряда-2 Днепровской левобережной экспедиции ЛОИА АН СССР в 1978 г.* НА ІА НАНУ, 1978/50.
- Копилов, Ф. Б. 1947. *Звіт про роботу Посульської археологічної експедиції 1947 р.* НА ІА НАНУ, 1947/31.
- Копилов, Ф. Б. 1949. *Звіт про роботу розвідки Песьольської Слов'янської археологічної експедиції 1949 р. по р. Хоролу.* НА ІА НАНУ, 1949/10.
- Костюченко, И. П. 1959. *Отчет Максимовского отряда древнерусской Кременчугской экспедиции 1959 г.* НА ІА НАНУ, 1959/1в.
- Кропоткин, В. В. 1968. *Отчет об археологических раскопках Кременчугского отряда Приднепровской экспедиции ИА АН СССР в 1968 г.* НА ІА НАНУ, 1968/82.
- Кулатова, И. Н. 1985. *Отчет о раскопках и разведках в Поворсклье в 1985 г.* НА ІА НАНУ, 1985/102.
- Кулатова, И. Н., Супруненко, А. Б. 1987. *Отчет о разведках и охранных раскопках в Поворсклье и Поорелье в 1987 г. (Полтавская область)* НА ІА НАНУ, 1987/124.
- Кулатова, И. Н., Супруненко, А. Б. 1988. *Отчет о раскопках и разведках на Полтавщине в 1988 г.* НА ІА НАНУ, 1988/136.
- Магура, С. С. *Випадкові знахідки.* НА ІА НАНУ, ф. ВУАК, спр. 116/38а.
- Моргунов, Ю. Ю., Неприна, В. И., Супруненко, А. Б. 1984. *Отчет Посульской комплексной*

експедиції ІА АН СРСР, ІА АН УРСР і Полтавського музею в 1984 г. НА ІА НАНУ, 1984/51.

Неприна, В. І. 1976. *Отчет о работе Левобережной неолитической экспедиции в 1976 г.* НА ІА НАНУ, 1976/23.

Неприна, В. І. 1978. *Отчет о работе разведотряда Среднеднепровской экспедиции в мае 1978 г.* НА ІА НАНУ, 1978/27а.

Петренко, Е. Н. 1982. *Отчет об исследованиях Черняховской экспедиции в 1982 г.* НА ІА НАНУ, 1982/113.

Писларий, І. А., Братченко, С. Н., Кротова, А. А., Неприна, В. І., Шарафутдинова, І. Н. 1975. *Отчет об исследованиях у г. Приволье, Безгиново, Новоселовка, Песчаное в 1975 г.* НА ІА НАНУ, 1975/1.

Приймак, В. В. 1981—82. *Отчет о работах Полтавского разведотряда Левобережной славяно-русской экспедиции 1981—82 гг.* НА ІА НАНУ, 1981—82/33в.

Приймак, В. В. 1994. *Звіт про роботу Чорнухинського загону Охоронної археологічної експедиції Центру археології в 1994 році (Полтавська область).* НА ІА НАНУ, 1994/97.

Приймак, В. В. 2005. *Звіт про охоронні археологічні дослідження поселення черняхівської культури біля с. Більськ Котелевського р-ну Полтавської області у 2005 р.* НА ІА НАНУ, 2005/211.

Рейда, Р. М. 2002. *Звіт про археологічні розвідки на території Решетилівського району Полтавської області 2002 р.* НА ІА НАНУ, 2002/156.

Самойловський, І. М. *Звідомлення про археологічні розвідки на Прилуччині по відкритому листу Упрнауки НКО УСРР за № 94 від 5/VII 1927.* НА ІА НАНУ, ф. ВУАК, спр. 116/42а.

Супруненко, А. Б. 1982. *Отчет о работе Полтавского отряда экспедиции «Славутич» в зоне Днепродзержинского водохранилища в 1982 г.* НА ІА НАНУ, 1982/38.

Супруненко, А. Б. 1983. *Отчет о разведках и охранных раскопках на территории Полтавской обл. разведотряда Полтавского краеведческого музея в 1983 г.* НА ІА НАНУ, 1983/63.

Супруненко, А. Б., Гавриленко, І. Н. 1986. *Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г.* НА ІА НАНУ, 1986/84.

Супруненко, А. Б., Гавриленко, І. Н., Кулатова, І. Н., Морозко, Д. В. 1984. *Отчет о разведках на Полтавщине в 1984 г.* НА ІА НАНУ, 1984/64.

Супруненко, О. Б., Гавриленко, І. М., Шевченко, Д. І., Степанович, С. П. 1994. *Звіт про археологічні розвідки на території м. Хоролу на Полтавщині 1994 року.* НА ІА НАНУ, 1994/87.

Супруненко, О. Б., Дараган, М. М., Степанович, С. П. 1994. *Звіт про розвідки пам'яток археології в середньому Попсіллі на території Гадяцького та Миргородського районів у 1994 році.* НА ІА НАНУ, 1994/86.

Супруненко, О. Б., Кулатова, І. М., Мироненко, К. М. 2003. *Звіт про археологічні розвідки в окрузі м. Колсомольська Полтавської обл. з підготовки археологічної частини «Зводу пам'яток історії та культури» в 2002—2003 рр.* НА ІА НАНУ, 2003/12.

Супруненко, О. Б., Кулатова, І. М., Степанович, С. П. 1994. *Звіт про розвідки та розкопки на території та в окрузі Великого Більського городища (Полтавщина) у 1994 р.* НА ІА НАНУ, 1994/43.

Телегин, Д. Я., Махно, Е. В., Шарафутдинова, І. Н. 1960—61. *Отчет о разведке в зоне Днепродзержинского водохранилища в 1960—61 гг.* НА ІА НАНУ, 1960—61/4.

Телегин, Д. Я., Шмаглий, Н. М., Кучера, М. П., Митрофанова, В. І., Драчук, В. С., Петровская, Е. А. 1959. *Отчет о разведке археологических памятников в р-не Днепродзержинского водохр.* НА ІА НАНУ, 1959/5.

Телегин, Д. Я., Юра, Р. А., Кучера, М. П., Максимов, Е. В., Митрофанова, В. І. 1958. *Отчет о разведке археологических памятников в зоне затопления Кременчугского водохранилища 1958 г. (Полтавской, Черкасской обл.).* НА ІА НАНУ, 1958/1-е.

Терпиловский, Р. В., Моргунов, Ю. Ю. 1982. *Отчет о работах Посульского разведочного отряда Левобережной экспедиции ИА АН УССР по трассе газопровода Уренгой—Ужгород на терр. Черкасской и Полтавской обл. УССР в 1982 г.* НА ІА НАНУ, 1982/33а.

Шилов, Ю. А., Шкляр, П. Н., Еремеев, С. А. 1993. *Отчет о раскопках курганов и разведках поселений в Краснознаменском районе Полтавской области.* НА ІА НАНУ, 1993/19.

Юренко, С. П. 1977. *Отчет о работе разведгруппы Левобережного славяно-русского отряда Среднеднепровской комплексной экспедиции Института археологии АН УССР в 1977 году.* НА ІА НАНУ, 1977/11в.

СПИСОК АБРЕВІАТУР НАУКОВИХ УСТАНОВ

АН УРСР	— Академія наук УРСР
АН УССР	— Академія наук УССР
ИА АН СССР	— Інститут археології АН СССР
ИА АН УССР	— Інститут археології АН УССР
ИА РАН	— Інститут археології Російської академії наук
ІА НАНУ	— Інститут археології Національної академії наук України
ЛОИА АН СССР	— Ленінградське відділення Інститута археології АН СССР
НАНУ	— Національна академія наук України
НКО УСРР	— Народний комісаріат освіти Української Соціалістичної Радянської республіки
НКПКЗ	— Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник
ПКМ	— Полтавський краєзнавчий музей
РАН	— Російська академія наук
ХГУ	— Харківський державний університет
ЦП НАНУ	— Центр пам'ятокознавства Національної академії наук України
УТОПШ	— Українське товариство охорони пам'яток історії та культури

КАРТИ

Рис. 54. Могилянки черняхівської культури Полтавської області (номери відповідають номерам у тексті)

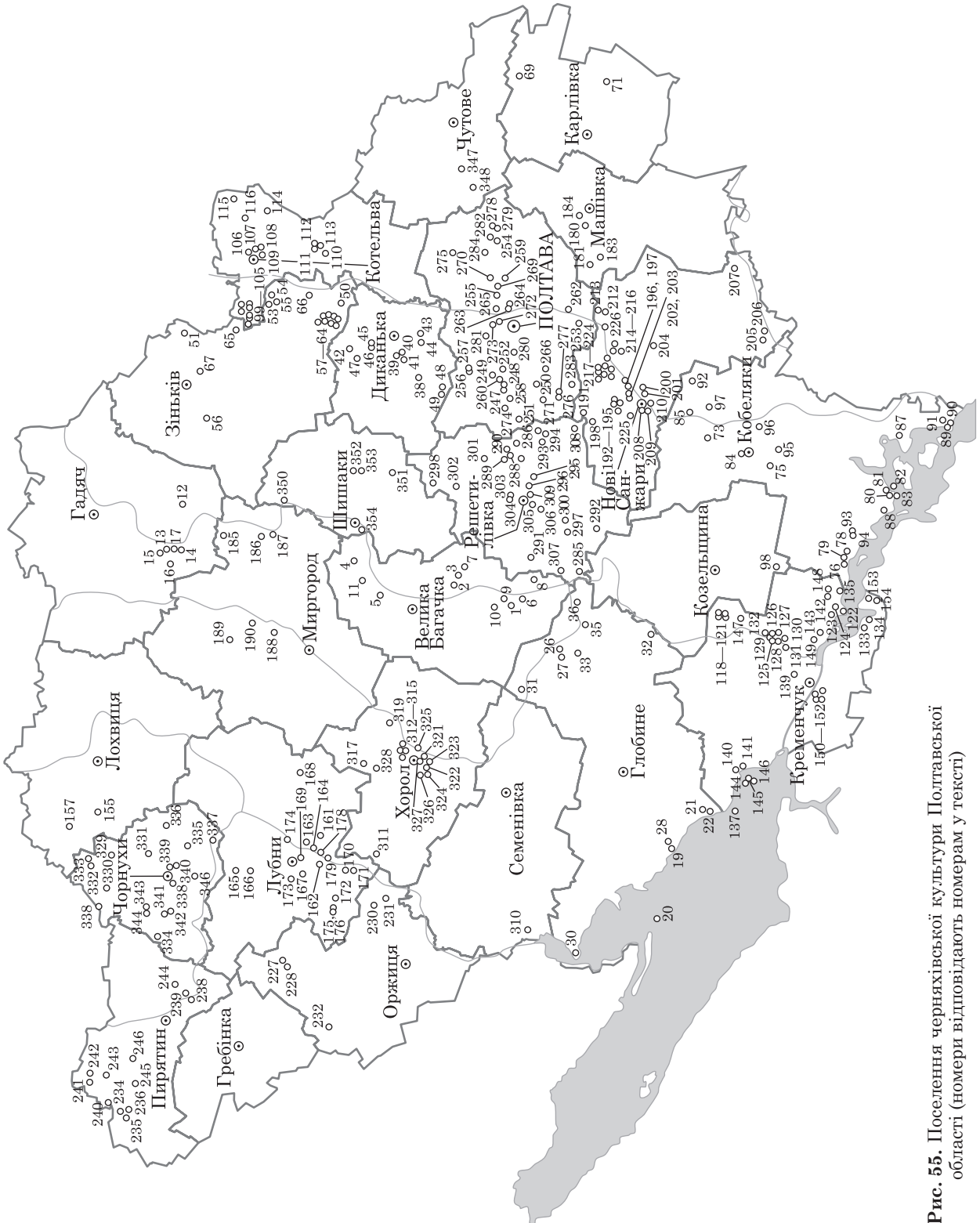

Рис. 55. Поселення черняхівської культури Полтавської області (номери відповідають номерам у тексті)

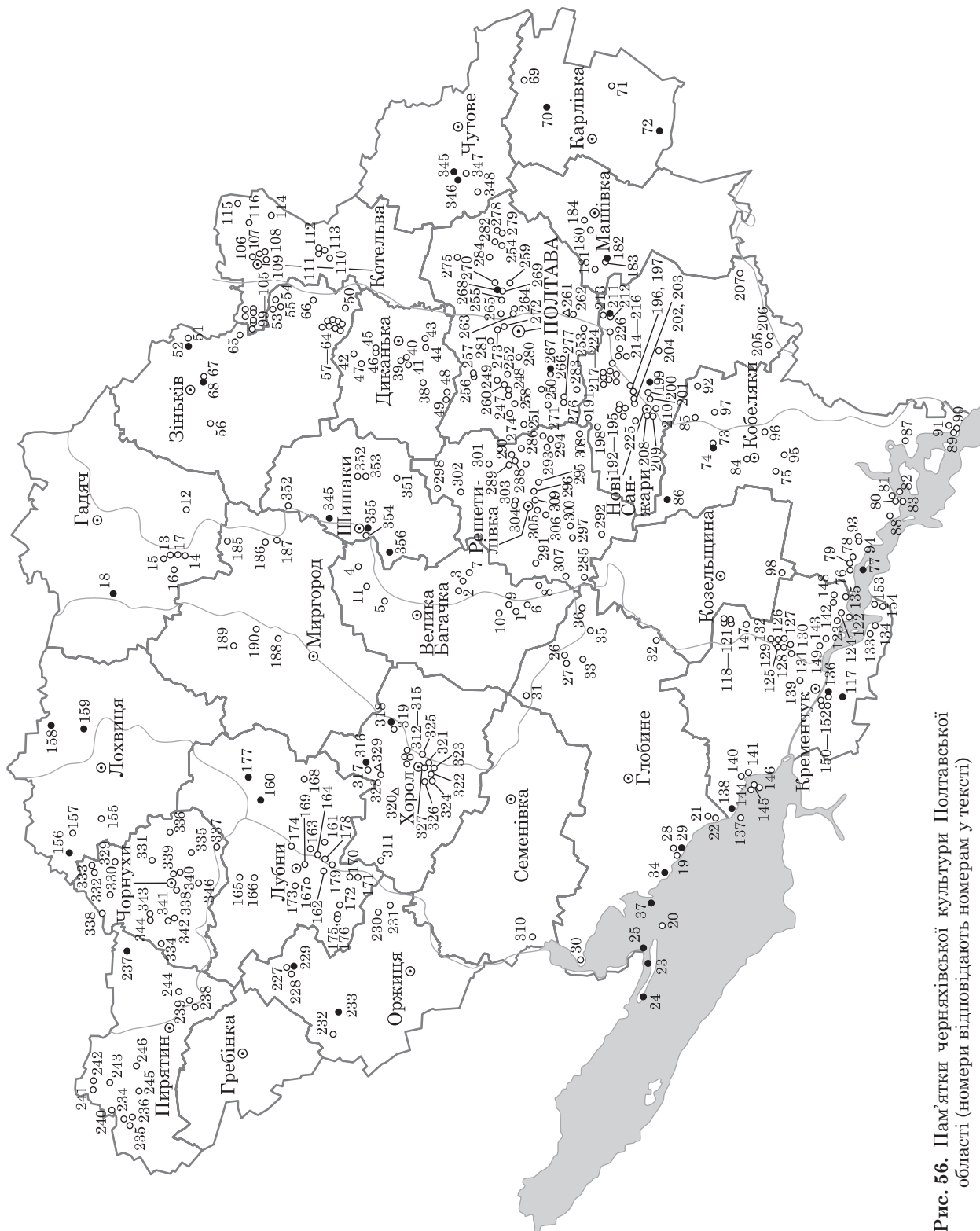

Рис. 56. Пам'ятки черняхівської культури Полтавської області (номери відповідають номерам у тексті)

Наукове видання

ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

АБАШИНА Наталія Серафимівна

МАГОМЕДОВ Борис Вікторович

РЕЙДА Роман Миколайович

ПАМ'ЯТКИ ЧЕРНЯХІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Надруковано в авторській редакції

Комп'ютерна верстка С. А. Горбаненка

Оформлення обкладинки А. В. Панікарського

Підписано до друку 21.05.2019.

Формат 84 × 108/16. Гарн. Шкільна. Ум.-друк. арк. 14,28.

Обл.-вид. арк. 13. Тираж 100 прим.

Інститут археології Національної академії наук України;
04210, м. Київ, проспект Героїв Сталінграда, 12;
www.iapani.org.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 6290 від 09.07.2018 р.

Тираж видруковано ТОВ «Майдан», 61002, Харків,
вул. Чернишевська, 59. Тел.: (057) 700-37-30

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 1002 від 31.07.2002 р.